

KHAZAR REVIEW

XƏZƏR XƏBƏR

№ 406 May 2021

AYLIQ DƏRĞİ
ISSN 2218-2772
khazar-review.khazar.org

ŞUŞADA “XARİBÜLBÜL” MUSİQİ FESTİVALI

“KHARIBULBUL” MUSIC FESTIVAL IN SHUSHA

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin təşəbbüsü və Heydər Əliyev Fondunun təşkilatçılığı ilə mayın 12-13-də Şuşada Cıdır düzündə “Xarıbülbul” musiqi festivalı keçirildi.

Festivalın açılışında Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev çıxış etdi.

Festival günlərində Prezident İlham Əliyev, birinci xanım Mehriban Əliyeva, qızları Leyla Əliyeva və Arzu Əliyeva festival ifaçılarının çıxışlarını dinləyiblər.

Festivalın ilk günündə Azərbaycanda yaşayan müxtəlif xalqların musiqi yaradıcılığı “Azərbaycan musiqisində multikulturalizm” mövzusunda təqdim edildi. Ayrı-ayrı xalqların musiqi qrupları və ifaçıları öz çıxışları ilə Azərbaycanın millətindən, dinindən asılı olmayaraq hər bir kəsin vahid Vətəni olduğu mesajını bütün dünyaya çatdırdı.

Festivalın ikinci günü qala-konsertlə davam etdi. Xalq artistləri Rauf Abdullayev, Yalçın Adıgözəlov, Əməkdar artist Fuad İbrahimov və Murtuza Bülbülün dirijorluğu ilə Üzeyir Hacıbəyli adına Azərbaycan Dövlət Simfonik Orkestri, Xalq artisti Gülbacı İmanovanın bədii rəhbərliyi ilə Azərbaycan Dövlət Xor kapellası çıxış ediblər. Konsertdə Üzeyir Hacıbəylinin, Fikrət Əmirovun, Qara Qarayevin, Ələkbər Tağıyevin, Müslüm Maqomayevin, Niyazinin, Tofiq Quliyevin, Vasif Adıgözəlovun və digər bəstəkarların əsərləri təqdim olunub.

Xalq artistləri Alim Qasımov, Azərin, Dinara Əliyeva, Elçin Əzizov, Əlixan Səmədov, Fərhad Bədəlbeyli, Məsum İbrahimov, Murad Adıgözəlzadə, Natiq Şirinov, Polad Bülbüloğlu, Samir Cə-fərov, Teyyub Aslanov, Yusif Eyvazov, Əməkdar artistlər Fərqanə Qasıмова, Mirələm Mirələmov, Sahib Paşazadə, Şəhriyar İmanov, Şirzad Fətəliyev və digər ifaçıların çıxışları da alqışlarla qarşılandı.

Müzəffər Ali Baş Komandan İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə Azərbaycan Ordusunun torpaqlarımızı iş-ğaldan azad etməsindən sonra ilk dəfə keçirilən “Xarıbülbul” musiqi festivalı incəsənət xadimlərinin “Azərbaycan” mahnısının birgə ifası ilə yekunlaşdı.

Konsert bitəndən sonra Prezident İlham Əliyev və birinci xanım Mehriban Əliyeva festivalda iştirak edən incəsənət xadimləri ilə görüşdülər. Cıdır düzündə hamı birlikdə “Qarabağ Azərbaycandır!” söylədi.

The “Kharibulbul” music festival was organized on the Jidir Plain, Shusha on May 12-13 by the Heydar Aliyev Foundation on the initiative of the President of the Azerbaijan Republic Ilham Aliyev. The President of Azerbaijan Ilham Aliyev delivered a speech at the opening ceremony of the festival.

During the festival, President Ilham Aliyev, First Lady Mehriban Aliyeva, their daughters Leyla and Arzu Aliyeva listened to the festival performers.

On the first day of the festival, the music of different nations living in Azerbaijan was presented on the theme “Multiculturalism in Azerbaijani music.” With their performances, music groups and performers of the different nationalities conveyed the message to the whole world that everyone, regardless of his nationality or religion, has a single Homeland Azerbaijan.

The second day of the festival continued with a gala concert. Azerbaijan State Symphony Orchestra named after Uzeyir Hajibeyli conducted by People's Artists Rauf Abdullayev, Yalchin Adigozalov, Honored Artist Fuad Ibrahimov and Murtuza Bulbul, the Azerbaijan State Choir Chapel performed under the artistic direction of People's Artist Gulbaji Imanova. The concert featured works by Uzeyir Hajibeyli, Fikret Amirov, Gara Garayev, Alakbar Tagiyev, Muslim Magomayev, Niyazi, Tofiq Guliyev, Vasif Adigozalov and other composers.

The performances of People's Artists Alim Gasimov, Azerin, Dinara Aliyeva, Elchin Azizov, Alikhan Samadov, Farhad Badalbeyli, Mansum Ibrahimov, Murad Adigozalzade, Natig Shirinov, Polad Bulbuloglu, Samir Jafarov, Teyyub Aslanov, Yusif Eyvazov, Honored Artists Fargana Gasimova, Miralam Mi-ralamov, Sahib Pashazade, Shahriyar Imanov, Shirzad Fataliyev and other performers were also met with a great interest.

The “Kharibulbul” music festival, held for the first time after the liberation of our lands by the Azerbaijani Army under the leadership of victorious Supreme Commander in Chief Ilham Aliyev, ended with a joint performance of the song “Azerbaijan” by the art workers.

After the concert, President Ilham Aliyev and First Lady Mehriban Aliyeva met with the art workers participating in the festival. Everyone on the Jidir Plain said together “Karabakh is Azerbaijan!”

İÇİNDƏKİLƏR

“Dünya” jurnalının Nailəxanım İsayevanın xatirəsinə həsr olunmuş xüsusi buraxılışı.....	7
Nailəxanım İsayevanın xatirəsinə həsr olunmuş beynəlxalq forum ..	10
“Dünya” məktəbində Nailəxanım İsayevanın Anım günü	12
Elmi Şuranın Nailəxanım İsayevanın xatirəsinə həsr olunmuş genişləndirilmiş iclası	16
Лейла Джамильзаде. Потерянный мир... ..	20
Universitet xəbərləri	22
“Xəzər”in tələbəsi “Rəqəmsal idarəetmədə süni intellekt” Data yarışmasının qalibi oldu	26
“Xəzər”in məzunları	28
“Xəzər” ölkə mediasında	30
“Xəzər”in beynəlxalq əlaqələri	36
Hamlet İ saxanlı. Mənim Qarabağım və ya Qarabağ düşünü.....	40
“Xəzər”in tələbəsi “Bir” tələbə-könüllü proqramında fəal iştirakına görə təltif olunub	62
Times Higher Education professor Hamlet İ saxanlıya təşəkkür məktubu göndərmişdir	63
İ saxan İ saxanlı. Mollanın cənnətdən qovulması (hekayə)	72

1995-ci ilin
yanvarından nəşr olunur

Təsisçi:
Xəzər Universiteti

Baş redaktor:
Hamlet İ saxanlı

Baş redaktor müavini:
Əlirza Balayev

Foto:
Multimedia Mərkəzi

Ünvan:

Bakı, Məhətti küçəsi 41

Tel.: (+9912 323 93 13

(+9912 421 10 93

Mob.: (+99450) 321 31 69

E-mail: contact@khazar.org

Tiraj: 3000

Redaksiya heyəti:

İsa Həbibbəyli

Alla Axundova

Şahin Fazil

Knyaz Aslan

**İngilis dilində
mətnlərin redaktoru:**
Aidə Əsgərli

Kompüter tərtibatçısı:
Günəl Əkbərova

CONTENTS

Special Issue of the magazine “Dunya” Dedicated to the Memory of Nailekhanim Isayeva	7
International Forum Dedicated to the Memory of Nailekhanim Isayeva	10
An Event at “Dunya” School to Commemorate Nailekhanim Isayeva . . .	12
An Extended Meeting of Scientific Council in Memory of Nailekhanim Isayeva	16
Leyla Jamilzade. The Lost World...(in Russian)	20
University News	22
Khazar University Student Wins “Artificial Intelligence in Digital Governance” Data Competition	26
Graduate of Khazar University	29
“Khazar” in Country’s Media	31
“Khazar”’s International Relations	37
Hamlet Isakhanli. My Karabakh or Karabakh Knot (in Azerbaijani)	40
Khazar University Student Awarded for Active Participation in “One” Student-voluntary Program	62
Times Higher Education Sent a Thank-you Letter to Professor Hamlet İsakhanlı	63
İsaxan İsakhanli. Expulsion of Mullah from Heaven (Novel)	72

It has been published
since January 1995

Founder:
Khazar University

Editor-in-chief:
Hamlet Isakhanli

Associate editor:
Alirza Balayev

KHAZAR UNIVERSITY

Address:

41 Mahsati str., Baku

Tel: (+9912 323 93 13
(+9912 421 10 93

Mob.: (+99450) 321 31 69

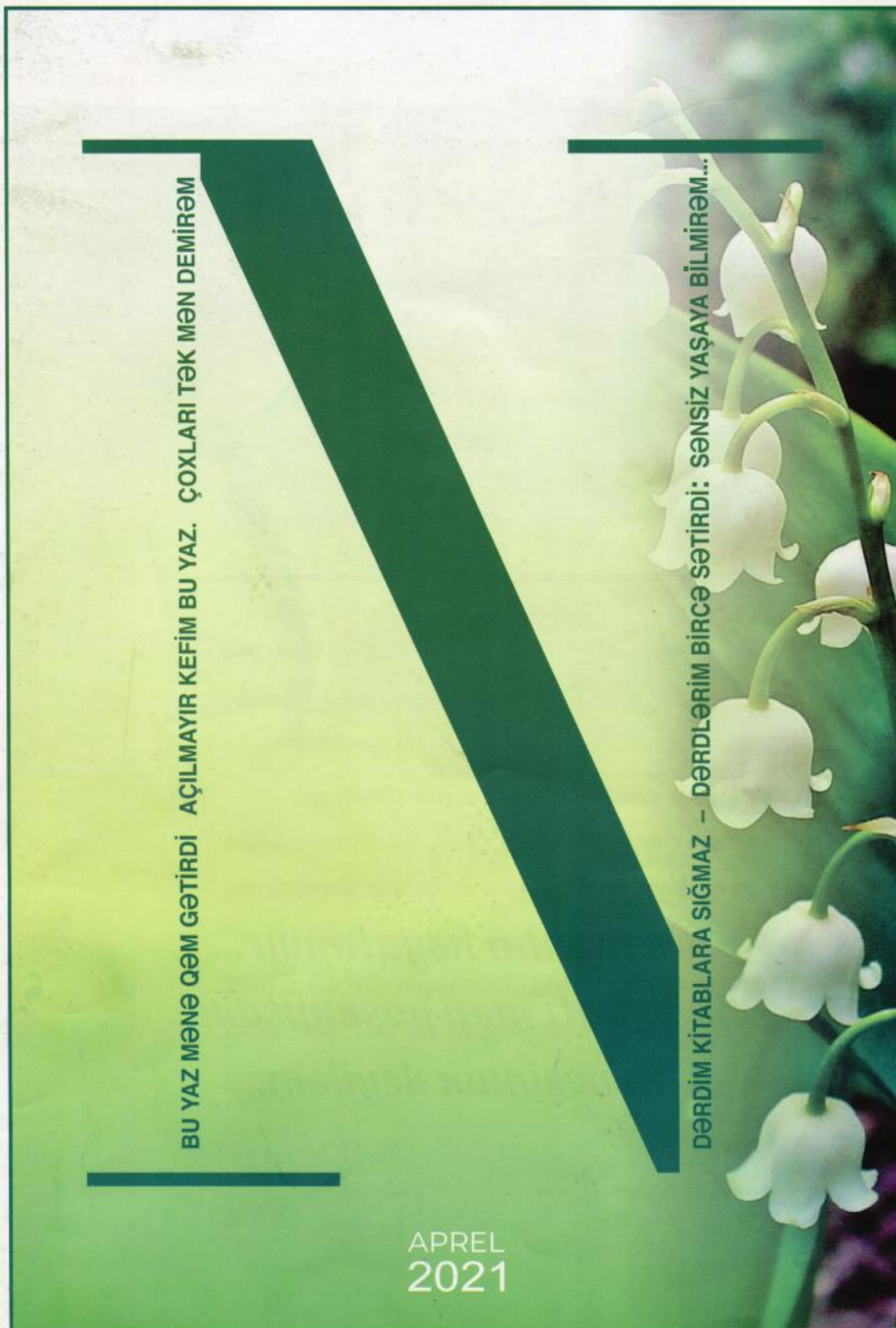
E-mail: contact@khazar.org
Copies: 3000

Editorial members:

İsa Həbibbəyli
Alla Akhundova
Şahin Fazil
Knyaz Aslan

Editor of English Texts:

Aida Asgarli
Computer graphics:
Gunel Akbarova
Photo:
Multimedia Centre

XƏZƏR UNIVERSİTETİ DÜNYA MƏKTƏBİ

“DÜNYA” JURNALININ NAİLƏXANIM İSAYEVANIN XATİRƏSİNƏ HƏSR OLUNMUŞ XÜSUSİ BURAXILIŞI

SPECIAL ISSUE OF THE MAGAZINE “DUNYA” DEDICATED TO THE MEMORY OF NAILEKHANIM İSAYEVA

“Dünya” yurnalının tanınmış pedaqoq, “Dünya” məktəbinin qurucusu Nailəxanım İsayevanın xatirəsinə həsr olunmuş 60 səhifəlik xüsusi buraxılışı Xəzər Universitetinin mətbəəsində çapdan çıxıb.

Jurnalın üz qabığında Hamlet İsaخانlının “Sənsizlik” şeirindən misralar verilmişdir. Xüsusi buraxılışda sözləri Hamlet İsaخانlının, musiqisi Nailəxanım İsayevanın olan “Dünya” məktəbinin himni oxuculara təqdim olunur.

Jurnalda “Dünya” məktəbinin rəhbərləri və əməkdaşlarının, məzunlarının, Xəzər Universiteti əməkdaşlarının, Azərbaycanın görkəmli elm, mədəniyyət və incəsənət xadimlərinin məqalə və xatirələri, jurnal boyu müəyyən səhifələrdə Nailəxanım İsayevanın çıxış və müsahibələrindən hissələr, həyat və fəaliyyətini əks etdirən fotolar, ona həsr olunmuş şeirlər dərc edilmişdir.

Jurnal riyaziyyat üzrə elmlər doktoru, professor, əməkdar müəllim, Azərbaycan Texniki Universitetinin prorektoru İlham Pirməmmədovun məqaləsi ilə açılır. Müəllif məqaləsində həmin dövrdə təhsil nazirliyinin işçisi kimi Xəzər Universiteti və “Dünya” məktəbinin yaranması və təşəkkülü prosesindən bəhs edir.

“Dünya” Təhsil Kompleksinin direktoru Nazpəri Bayramova, Azərbaycan və rus bölmələrinin tədris işləri üzrə direktoru Mərufə Mədətli, Azərbaycan bölməsi üzrə direktor müavini Aləmzər Cabbarova, rus bölməsinin koordinatoru Leyla Cəbrayilova, IB məktəbinin koordinatoru Rəna Həsənova, kitabxana müdiri Mədinə Karahan, şahmat müəllimi, FIDE ustası Elşad Rzayev, əməkdaş Rita Quliyeva, “Dünya Ana Məktəbi”nin direktoru Mehriban Tağıyeva, Sumqayıt “Dünya” məktəbinin direktoru Çiçək Qaracayeva,

(Ardı səh. 8-də)

A 60-page special issue of “Dunya” magazine dedicated to the memory of Nailekhanim Isayeva, a well-known educator and founder of the “Dunya” School, has been published by Khazar University Press.

On the cover of the magazine there are verses from Hamlet Isakhanli's poem “Your Absence”. In the special issue, the anthem of “Dunya” school with lyrics by Hamlet Isakhanli and music by Nailekhanim Isayeva is presented to the readers.

Articles and memoirs of “Dunya” School heads and colleagues, alumni, Khazar University staff members, prominent figures of science, culture and art of Azerbaijan, excerpts from Nailekhanim Isayeva's speeches and interviews, photos reflecting her life and activity, and poems dedicated to her have been published in the magazine.

The magazine opens with the article by İlham Pirməmmədov, Doctor of Mathematics, Professor, Honored Teacher, vice-Rector of Azerbaijan Technical University. As an employee of the Ministry of Education at that time, the author talks about the process of establishment and development of Khazar University and “Dunya” School.

Articles and memoirs have been published in the magazine by Director of Dunya Educational Complex Nazpəri Bayramova, Director for Academic Affairs of the Azerbaijani and Russian sectors Marufa Madatli, Deputy Director of Azerbaijani sector Aləmzər Jabbarova, Coordinator of Russian Sector Leyla Jabrayilova, Coordinator of IB School Rəna Hasanova, Director of Library Madina Karahan, Chess Teacher, FIDE Master Elşad Rzayev, staff member Rita Guliyeva,

(To be continued page 8)

Xəzər Universitetinin Humanitar, təhsil və sosial elmlər fakültəsinin dekanı dosent Elza Səmədli, İngilis dili və ədəbiyyatı departamentinin baş müəllimi Firəngiz Nəsirova və Tətbiqi Sənət Muzeyinin direktoru, xalçaçı rəssam Afaq Kərimovanın məqalə və xatirələri dərc olunmuşdur. Nailəxanım İsayeva ilə çiyin-çiyinə çalışmış müəlliflərin məqalə və xatirələrində o, maarifçi ziyalı, səriştəli rəhbər, zərif qəlblı insan kimi səciyyələndirilir.

Azərbaycanın görkəmli mədəniyyət və incəsənət xadimləri – xalq artistləri rejissor Ramiz Həsənoğlu, mütəğənnilər Brilliant Dadashova, Gülyanaq Məmmədova, İlqar Muradov, həmçinin əməkdar artist Nuriyyə Hüseynova Nailəxanım İsayevadan istedadlı musiqiçi, bəstəkar kimi söz açır, onunla iş birliyindən xatirələrini bölüşürlər.

“Dünya” məktəbinin məzunları – Ülker Qaracalı, Sevinc Hacıyeva, Niftalı Qasımlı, Ziya Rzalı, Səma Namazlı, Toğrul Məmmədov, Pərvanə Yusifova, Aytac Akif Xaqani, Fuad İslamlı, Nərgiz Yusifli Abdullayeva, Esmiralda Şirinova öz yazılarında məktəbdə keçirdikləri təhsil illərindən, yaradılmış tədris şəraitindən, Nailəxanım İsayevanın bir direktor və pedaqoq kimi həyatlarında qoyduğu izdən söz açır, “Dünya” məktəbinin ondan qalan bir irs olduğunu vurğulayırlar.

Xüsusi buraxılışda Nailəxanım İsayevaya həsr olunmuş şeirlər – Hamlet İsxanlının “İkimizdən birimiz”, “Dünya” məktəbinin müəllimi Gültüstan Sadıqovanın “Məhkum olduq həsrətinə”, əməkdaşı Münəvvər Bayramlının “Nailəxanım...” adlı şeirləri, sözləri Hamlet İsxanlının, musiqisi Nailəxanım İsayevanın olan “İnciçiçəyi” mahnısının mətni dərc olunmuşdur.

Qeyd edilməlidir ki, “Dünya” məktəbinin İctimai əlaqələr və media şöbəsi maraqlı və mənalı xüsusi buraxılış hazırlamağa nail olmuşdur.

Xüsusi buraxılış facebook`da yerləşdirilmişdir:

Director of “Dunya Kindergarten” Mehriban Tagiyeva, Director of Sumgayit “Dunya” school Chichek Garajayeva, Dean of Khazar University’s School of Humanities, Education and Social Sciences Elza Samadli, senior teacher of the English Language and Literature Department Firangiz Nasirova, director of the Museum of Applied Arts, carpet artist Afag Karimova. In the articles and memoirs of the authors who worked side by side with Nailekhanim Isayeva, she is characterized as an enlightened intellectual, a competent leader, and a kind person.

Prominent figures of culture and art of Azerbaijan – People's artists, director Ramiz Hasanoglu, singers Brilliant Dadashova, Gulyanag Mammadova, Ilgar Muradov, as well as honored artist Nuriya Huseynova speak about Nailakhanim Isayeva as a talented musician, composer and share their memories of cooperation with her.

Graduates of “Dunya” School, Ulker Garajali, Sevinj Hajiyeva, Niftali Gasimli, Ziya Rzali, Sema Namazli, Togrul Mammadov, Parvana Yusifova, Aytaj Akif Khagani, Fuad Islamli, Nargiz Yusifli Abdullayeva, Esmiralda Shirinova, in their writings speak about their school years, educational environment, the traces Nailekhanim Isayeva left in their lives as a director and educator emphasizing that “Dunya” School is her legacy.

Poems dedicated to Nailekhanim Isayeva, “One of us” by Hamlet Isakhanli, “Longing for you” by Gulustan Sadigova, the teacher of “Dunya” school, “to Nailakhanim ...” by Munavvar Bayramli, the colleague of “Dunya” School, and lyrics by Hamlet Isakhanli to the song “May Lily” composed by Nailekhanim Isayeva have been published in the special issue.

It should be noted that the Public Relations and Media Department of “Dunya” School has been able to prepare an interesting and meaningful special issue.

The special issue was posted on Facebook:

<https://cloud.mail.ru/stock/nFwrRV1CGRKgbj2iB1rAmuLv>

*Bu mənim həyatımdır...
Bu həyatı mən yaşamışam...
Və peşiman deyiləm...*

Nailəxanım
İsayeva

NAİLƏXANIM İSAYEVANIN XATİRƏSİNƏ HƏSR OLUNMUŞ BEYNƏLXALQ FORUM

INTERNATIONAL FORUM DEDICATED TO THE MEMORY OF NAILEKHANIM İSAYEVA

2021-ci il mayın 15-də Xəzər Universiteti Bakı "Dünya" Məktəbinin təşkilatçılığı ilə "XXI əsr şəxsiyyətinin formalaşmasında önəmli amillər" adlı Beynəlxalq Onlayn Forum keçirilmişdir.

Forum Dünya Təhsil Kompleksinin qurulmasında misilsiz əməyi olan həmtəsisçi, çox dəyərli pedaqoq Nailəxanım İsayevanın əziz xatirəsinə ithaf olunmuşdu.

Nailəxanım İsayeva hələ həyatda ikən forumun keçirilməsini dəstəkləmiş, forum iştirakçılarında müraciət etmişdi. Açıq mərasimində Nailəxanım İsayevanın forum iştirakçılarında müraciəti olduğu kimi təqdim edilmişdir:

"Dünya" məktəbinin həmtəsisçisi Nailəxanım İsayevanın forum iştirakçılarında müraciəti

10 mart 2021

Dünyanın hər bir yerində, ictimai inkişafın hər bir mərhələsində cəmiyyətin təhsillə üzvi bağlılığı olmuşdur. Gənc nəsillərin inkişafı, tədrisi, maarifləndirilməsi ən qədim fəaliyyətlərdəndir. Hər birimiz təhsilin ictimai həyatda mərkəzi rolunu qeyd-şərtsiz qəbul edirik. İndiki dövrdə təhsilin rolu və əhəmiyyəti daha fərqlidir. Yaşadığımız informasiya dövründə yeni faktlar, bilgiler baş gicəlləndirir, sürətlə həyatımıza daxil olur. "XXI əsrin savadsızları oxumağı və yazmağı bacarmayanlar deyil, öyrənməyi, bildiklərini bir kənarə qoymağı və yenidən öyrənməyi bacarmayan kəslərdir" (Alvin Toffler, yazıçı, futurist) Hayatını insanları maarifləndirmək işinə həsr etmiş müəllim və təlimçilərin qarşısında artıq yeni suallar və yeni vəzifələr durur. Gənclər gələcəyə hazır olmaq üçün nəyi və necə öyrənməlidirlər? Elmi-texnoloji inkişaf dövründə "məsafəli öyrənmə" ilə "ənənəvi tədris" arasında əhəmiyyətli fərq varmı? Gənclərin hansı metodlara əsasən öyrənməyini kim və necə müəyyən etməlidir? Bir pedaqoq kimi, bizim məqsədimiz gənclərin özünü düşündürməkdir. Təhsil gerçək həyatla uzlaşmalıdır, çünki təhsil elə həyatın özüdür. Onlar yalnız böyüyəndə deyil, bu gün də böyük işlər görəcəklərini anlamalıdırlar. "Gələcəyin müasiri" olmaq istəyiriksə, bizim təhsildə modernizasiya sərbəh hesablanmalıdır.

Hörmətlə,
Həmtəsisçi

On May 15, 2021, Khazar University's "Dunya" School (Baku) hosted an International Online Forum entitled "Important Factors in the Formation of a XXI Century Personality."

The forum was dedicated to the memory of the co-founder, valuable educator Nailekhanim Isayeva, who made a unique contribution to the establishment of the "Dunya" Educational Complex.

Nailekhanim Isayeva supported the forum and addressed the forum participants while she was still alive. At the opening ceremony, Nailekhanim Isayeva's address to the forum participants was presented as follows:

A message from the co-founder of "Dunya" school Nailekhanim Isayeva to Forum participants

March 10, 2021

Everywhere in the world, at every stage of social development society has been organically connected with education. Each of us unconditionally accepts the crucial role of education in public life.

Today the role and importance of education are different. In the Digital Age we live in new facts and information are dizzying and rapidly entering our lives.

"The illiterate of the 21st century will not be those who cannot read and write, but those who cannot learn, unlearn, and relearn." - The futurist and philosopher Alvin Toffler.

Teachers and trainers, who have dedicated their lives to educating people, now face new challenges and new tasks. What and how should young people learn to get ready for the future? Is there a significant difference between distance learning and traditional education at the age of scientific and technological development? Who and how should determine which methods must be implemented to educate the young?

As educators, our goal is to make young people think for themselves. Education must be compatible with real life because education is life itself. They need to understand that they can do great things not only when they grow up, but also today. If we want to be the contemporaries of the future, modernization in our education should be future-oriented.

Best regards,
Co-founder

Xəzər Universitetinin təsisçisi, Direktorlar və Qəy-
yumlar Şurasının sədri professor Hamlet İsaخانlı
"XXI əsr şəxsiyyətinin formalaşmasında önəmli amil-
lər. Riyaziyyatın rolu" mövzusunda açılış məruzəsi ilə
çıxış etmiş və iştirakçılar tərəfindən böyük maraqla
qarşılanmışdır.

Forumda 300-ə yaxın iştirakçı qeydə alınmış,
Azərbaycandan Xəzər Universiteti və digər aparıcı
universitetlərin, özəl liseylər və digər təşkilatların,
Türkiyədən Bilkent Orta Okul (Ankara) və Hazar Kol-
leci (İstanbul), ABŞ-dan Şimali Karolina Orta Məktə-
binin nümayəndələri iştirak etmişlər.

Forum 3 sessiyadan ibarət olmuşdur. Hər sessi-
yada 3-4 mövzu müzakirə edilmişdir.

Sessiyalarda Hazar Kollecinin qurucusu, baş müt-
diri Serdar Kavza "XXI əsr insanında sosial medianın
təsiri", psixoloq Ülkar İsayeva "Gənclərin müsbət in-
kişaf modeli", Azərbaycan Respublikası Təhsil Na-
zirliyinin Ümumi təhsildə məzmun, tədris və qiymət-
ləndirmə şöbəsinin müdiri Vəfa Yaqublu "Şəxsiyyətin
inkişafında mühit amilinin vacibliyi", Həkim-
psixiatr, Nəfəs Psixi Sağlamlıq Akademiyasının tə-
sisçisi İkrəm Rüstəmov "XXI əsrdə imtahanların psi-
xoloji xüsusiyyətləri", Şimali Karolina Orta Məktəbi-
nin sosial elmlər müəllimi Amanda Baker "Distant
təhsilin üstünlükləri və çatışmazlıqları", "Azərbay-
canfilm" kinostudiyasının baş redaktoru, Əməkdar in-
cəsənət xadimi rejissor Ayaz Salayev "XXI əsr şəxsi-
yyətinin formalaşmasında incəsənətin rolu", Gəncə
Dövlət Universiteti Pedaqoji fakültəsinin dekanı
Bayram Apoyev "XXI əsr və Nizami Gəncəvinin
pedaqoji baxışları", Azərbaycan Rusdilli Tədris
Müəssisələrinin Müəllimləri Assosiasiyasının sədri,
Azərbaycan Rus Cəmiyyətinin sədr müavini, Rusiya
İnformasiya-Mədəniyyət Mərkəzinin Tədris proq-
ramları koordinatoru Lyubov Yakunina "XXI əsr in-
sanın şəxsiyyətinin sosial-tədris layihələrinin vasi-
təsilə inkişafı", "Dünya" məktəbinin müəllimi Leyla
Cəbrayilova "Şəxsiyyətin inkişafı. Ədəbiyyat
dərslərində yeni yanaşma", hüquqşünas, "Dünya"
məktəbinin məzunu Araz Poladov "Müasir dövrdə
texnologiyaların insan həyatında rolu və hüquqi
tənzimlənməsi" və "Dünya" məktəbinin müəllimi Di-
lara İsgəndərzadə "XXI əsr şəxsiyyətinin inkişafında
Azərbaycan dili və ədəbiyyat fənlərinin önəmli rolu
və müasir təlim texnologiyalarına uyğun tədrisi
(Tədrisi Azərbaycan dilindən fərqli dildə olan bəl-
mələrdə)" mövzularında məruzələrlə çıxış etmişlər.

Beynəlxalq Onlayn Forumun bağlanış mərasimin-
də "Dünya" məktəbinin X sinif şagirdi Nigar Şahba-
zovanın "Şəxsiyyətin formalaşmasına təsir edən
amillər şagirdin gözü ilə" mövzusunda çıxışı maraqla
qarşılanmışdır.

Forum iştirakçıları forumda iştirak etməkdən çox
məmnun olduqlarını bildirmiş və müzakirəyə çıxarılmış
mövzuların yalnız təhsil işçilərini deyil, cəmiyyə-
tin hər bir üzvünü düşündürən bir məsələ olduğunu xü-
susilə qeyd etmişlər.

Professor Hamlet İsaخانlı, founder of Khazar Uni-
versity and chairman of the Board of Directors and
Trustees, delivered an opening speech on "Important
Factors in the Formation of a XXI Century Person-
ality. The Role of Mathematics" and was met with great
interest by the participants.

At the forum, about 300 participants were regis-
tered, including representatives from Khazar University
and other leading universities, private high schools
and other organizations in Azerbaijan, Bilkent High
School (Ankara) and Hazar College (Istanbul) in Tur-
key, and North Carolina High School in the United Sta-
tes.

The forum consisted of 3 sessions. 3-4 topics were
discussed in each session.

During the sessions the following speeches were de-
livered; "The impact of social media on a XXI century
personality" by the founder and general director of Ha-
zar College Serdar Kavza, "Positive development mo-
del of youth" by psychologist Ulkar Isayeva, "Import-
ance of environmental factors on the development of
personality" by Head of the Department of Con-
tent, Teaching and Assessment in General Education of
Ministry of Education of the Republic of Azerbaijan
Vafa Yagublu, "Psychological features of suicides in
the XXI century" by the founder of the "Nəfəs" Mental
Health Academy, psychiatrist İkrəm Rustamov, "The
advantages and disadvantages of distant learning" by
Certified secondary social studies teacher, licensed in
North Carolina Amanda Baker, "The role of art in the
formation of a XXI century personality" by editor-in-
chief of "Azerbaijanfilm" film studio, Honored Art
Worker Ayaz Salayev, "XXI century and Nizami
Ganjavi's pedagogical views" by Dean of the School
of Pedogogy of Ganja State University Bayram
Apoyev, "Development of a XXI century personality
through social-educational projects" by Chairman of
the Association of Teachers of Russian-Language
Educational Institutions of Azerbaijan, Deputy
Chairman of the Russian Community in Azerbaijan,
Coordinator of Curriculum of the Russian In-
formation-Cultural Center Lyubov Yakunina,
"Development of personality. A new approach in lite-
rature classes" by a teacher of "Dunya" School Leyla
Jabrailova, "In modern world the role of technology
on human life and its regulation" by a lawyer, gradu-
ate of "Dunya" School Araz Poladov, and "The impor-
tant role of the Azerbaijani language and literature in
the development of a XXI century personality and its
teaching in accordance with modern learning techno-
logies (in sections in which teaching language is not
Azerbaijani)" by teacher of "Dunya" school Dilara
İskanderzadə.

At the closing ceremony of the International Online
Forum, the speech by Nigar Shahbazova, 10th grade
student of "Dunya" School, on "Factors influencing
the formation of personality through the eyes of a stu-
dent" was met with great interest.

The forum participants expressed their satisfaction
with the participation in the forum and emphasized
that the topic of discussion was an issue that concerns
not only educators, but also each member of society.

"DÜNYA" MƏKTƏBİNDƏ NAILƏXANIM İSAYEVANIN ANIM GÜNÜ AN EVENT AT "DUNYA" SCHOOL TO COMMEMORATE NAILEKHANIM ISAYEVA

2021-ci il mayın 27-də Xəzər Universiteti "Dünya" məktəbində məktəbin qurucusu və uzun illər rəhbəri olmuş Nailəxanım İsayevanın Anım günü keçirildi.

Xəzər Universitetinin təsisçisi, Direktorlar və Qəyyumlar Şurasının sədri professor Hamlet İsaخانlının şeirləri və bu şeirlərə Nailəxanım İsayevanın bəstələdiyi mahnılardan ibarət kompozisiyalarla təşkil olunmuş "İnsan əqidə ilə yaşamağıdır" adlı tədbirdə bu tanınmış pedaqoqun doğulduğu, gənclik illərinin bir hissəsini keçirdiyi Quba rayonu, oxuduğu məktəb və yaşadığı evdən bəhs edən "Qubalı qız" sūjeti nümayiş etdirildi.

(Arxı səh. 14-də)

On May 27, 2021, Khazar University's "Dunya" School held an event to commemorate Nailekhanim Isayeva, the founder and longtime leader of "Dunya" School.

At the event entitled "Man Must Live by Faith" consisting of the poems by Professor Hamlet Isakhanli, the founder of Khazar University and Chairman of the Board of Directors and Trustees, and songs composed to these poems by Nailekhanim Isayeva, the videoclip named "A Girl from Guba" about Guba region, the birthplace of the prominent educator, where she spent part of her youth, the school she studied at and the house where she lived was demonstrated.

(To be continued page 14)

Sonra tədbir iştirakçıları məktəbin keçmiş və indiki məzunlarının Nailəxanım İsayeva haqqında xatirələrindən ibarət videolara baxdılar.

Anım günündə respublikanın Xalq artistləri Gülyanaq Məmmədova və İlqar Muradov çıxış edərək, sözləri Hamlet İsaخانlının, musiqisi Nailəxanım İsayevanın olan "Səni sevdim çox sadəcə" və "Nə yaxşı ki" mahnılarını ifa etdilər. Tanqo musiqisi sədaları altında Hamlet İsaخانlının "İkimizdən birimiz" şeiri səsləndirildi və bu musiqi ilə tanqo rəqsi nümayiş etdirildi.

Tanınmış aktyor Kamran Yunis Hamlet İsaخانlının şeirlərini səhnədə "Dünya" məktəbinin eməkdaşları ilə birgə oxudu.

Anım günlü münasibətilə məktəbin şagirdlərinin əl işlərindən ibarət gül-çiçək sərgisi nümayiş etdirildi.

Tədbirdə Binəqədi Rayon İcra Hakimiyyəti və Sumqayıt Şəhər İcra Hakimiyyətinin nümayəndələri, ziyahlar, respublikamızın elm və sənət adamları, Xəzər Universiteti və "Dünya" məktəbinin eməkdaşları iştirak etdirdilər.

Then the participants of the event watched the videos dealing with the memories of the past and recent graduates of "Dunya" school about Nailekhanim Isayeva.

At the event, People's Artists Gulyanag Mammadova and Ilgar Muradov performed songs "Səni sevdim çox sadəcə" (I just loved you), "Nə yaxşı ki" (How good!) composed by Nailekhanim Isayeva to lyrics by Hamlet Isakhanli. Hamlet Isakhanli's poem "İkimizdən birimiz" (One of the two of us) was performed under the sounds of tango music, and tango dance was demonstrated.

Well-known actor Kamran Yunis recited Hamlet Isakhanli's poems on the stage together with the staff of "Dunya" School.

On the occasion of the event to commemorate Nailekhanim Isayeva, an exhibition of flowers made by schoolchildren was demonstrated.

The event was attended by the representatives of the Binagadi District Executive Power and the Sumgayit City Executive Power, intellectuals, scientists and artists, the staff of Khazar University and "Dunya" School.

ELMI ŞURANIN NAILƏXANIM İSAYEVANIN XATİRƏSİNƏ HƏSR OLUNMUŞ GENİŞLƏNDİRİLMİŞ İCLASI

AN EXTENDED MEETING OF SCIENTIFIC COUNCIL DEDICATED TO THE MEMORY OF NAILEKHANIM İSAYEVA

2021-ci il mayın 27-də Xəzər Universitetinin Elmi Şurasının Nailəxanim İsayevanın xatirəsinə həsr olunmuş genişləndirilmiş iclası keçirildi.

İclasın əvvəlində tanınmış pedaqoq, təhsil təşkilatçısı, Xəzər Universiteti və "Dünya" məktəbinin həmtəsisçisi, universitetin Direktorlar və Qəyyumlar Şurasının humanitar işlər üzrə müşaviri Nailəxanim İsayevanın xatirəsi bir dəqiqəlik sükutla yad edildi.

Xəzər Universitetinin rektoru dosent İradə Xəlilova Nailəxanim İsayeva haqqında xatirələrini şura üzvləri və qonaqlarla bölüşərək, onu heyatı və işini sevmə, "Dünya" məktəbinə və Xəzər Universitetinə çox bağlı bir şəxsiyyət kimi tanıdığını bildirdi. Nailəxanim İsayevanın səmimiyyəti, işinə vurğunluğu, xeyirxahlığı, həyata sevgisi, gözəl dostluğu ilə hamının dərin hörmət və məhəbbətini qazanmış bir insan olduğunu qeyd etdi.

Universitetin tədris işləri üzrə prorektorunu professor Məhəmməd Nuriyev Nailəxanim İsayeva haqqında xatirələrini bölüşərək bildirdi ki, Xəzər Universitetinin formalaşması və inkişafında onun xüsusi əməyi olub. Qeyd edildi ki, Nailəxanim İsayevanın xüsusi ünsiyyət və idarəetmə üsulu var idi ki, o, bununla müxtəlif insanlarla çox səmimi münasibət qura bilirdi. O, universitet əməkdaşlarının iş şəraitinin yaxşılaşdırılmasına xüsusi diqqət yetirirdi ki, bu da rəhbərliyə xas olan gözəl xüsusiyyətlərdəndir. Bundan əlavə, universitetin yarandığı dövrlərdə qərb modelini milli dəyərlərlə inteqrasiya etmək yolundakı ciddi işlərində, xarici ölkələrin nümayəndələri ilə çoxsaylı görüşlərdə universitetin tanınmasında Nailəxanim İsayevanın böyük əməyi olub. Nailəxanim İsayevanın "Dünya" məktəbinin yaradılmasındakı əvəzedilməz rolu xüsusi vurğulanaraq qeyd edildi ki, o, bir neçə şagirdlə başlayıb hazırda nəinki Bakı şəhərində fəaliyyət göstərən, həmçinin Sumqayıt və Gəncə şəhərlərində də tədrisi üç dildə təmin edən və ən müasir tələblərə cavab verən "Dünya" məktəbləri formalaşdırıb.

(Arxı səh. 18-də)

On May 27, 2021, an extended meeting of the Scientific Council of Khazar University Dedicated to the Memory of Nailekhanim Isayeva.

At the beginning of the meeting, a minute of silence was observed to commemorate Nailekhanim Isayeva, the prominent educator, educational organizer, co-founder of Khazar University and "Dunya" School, and Humanitarian Advisor to the University's Board of Directors and Trustees. Rector of Khazar University, Associate Professor Irada Khalilova, shared her memories of Nailekhanim Isayeva with council members and guests, and said that she knew her as a person who loved her life and work and was very attached to "Dunya" School and Khazar University. Irada Khalilova also noted that Nailekhanim Isayeva was a person who had earned the deep respect and love of everyone regarding her sincerity, dedication to her work, kindness, love of life and wonderful friendship.

Professor Mahammad Nuriyev, the university's Vice-Rector for Academic Affairs, shared his memories of Nailekhanim Isayeva and said that she had made a special contribution to the formation and development of Khazar University. It was noted that Nailekhanim Isayeva had a special way of communication and management, which allowed her to establish very sincere relations with different kinds of people. She paid special attention to improving the working conditions of university staff, which is one of the important features of the leadership. Moreover, during the establishment of the university, Nailekhanim Isayeva made a great contribution to the work done on the integration of the western model with national values, the promotion of the university in numerous meetings with representatives of foreign countries. Emphasizing the irreplaceable role of Nailekhanim Isayeva in the establishment of "Dunya" school, it was noted that she started with several students and formed "Dunya" schools not only in Baku, but also in Sumgayit and Ganja, providing education in three languages and meeting the most

(To be continued page 18)

Məhəmməd Nuriyev bildirdi ki, yüksək təhsil idarəçiliyi keyfiyyətlərindən başqa Nailəxanım İsayevanın musiqiyə ciddi münasibəti, sevgisi də var idi ki, bəstələdiyi musiqiləri dinlədikdə onun xarakterinin zərifliyini anlamaq mümkündür. Onun gördüyü işləri daima xatırlamaq, dəyərləndirmək, yeni gələn nəsillərin bu tarixi bilməsi üçün əlimizdən gələni etməliyik.

Universitetin Humanitar, təhsil və sosial elmlər fakültəsinin dekani Elza Səmədli, Dillər və ədəbiyyatlar departamentinin müdiri Dilbər Zeynalova, İctimai əlaqələr və media üzrə direktor Ələvsət Əmirbəyli Nailəxanım İsayeva haqqında xatirələrini bölüşdülər. Nailəxanım İsayevanın hər şeyin ən gözəlini yaratmaq eşqi, Xəzər Universiteti və "Dünya" məktəbinin yaradılmasında, habelə bu təhsil ocaqlarının fəaliyyətlərindəki hər bir uğurda onun əməyindən bəhs edildi. Yeniliyə açıq olmaq, dəstəkləyici, təbiətə bağlılıq, insanlara hörmət, ehtiram, idarəçilikdə peşəkarlıq kimi yüksək insani dəyərlərin cəmləşdiyi bir şəxsiyyət olması bir daha xatırlandı.

Xalq artisti, pianoçu Yeganə Axundova Nailəxanım İsayevanın musiqiyə bağlılığı, sevgisi və bəstələdiyi musiqilər haqqında xatirələrini şura üzvləri və qonaqlarla bölüşdü.

Elmi Şuranın gündəliyindəki ikinci məsələ ilə bağlı rektor İradə Xəlilova məlumat verərək bildirdi ki, Nailəxanım İsayevanın xatirəsini əbədiləşdirmək üçün fond yaradılmışdır. Qeyd edildi ki, fond mənfəət götürməyən və yalnız xanım namizədlərin Xəzər Universitetinin magistratura və doktorantura səviyyəsində təhsilinə dəstək üçün təsis edilmiş fondur. Fondun maliyyə dəstəyi Nailəxanım İsayevanın ailəsi, dostları və Xəzər Universiteti tərəfindən təmin ediləcəkdir. Sonra fondun bu ildən etibarən iki tələbəyə təqat verəcəyi və tələb olunan meyarlar haqqında ətraflı məlumat verildi.

Tədbirdə Xəzər Universitetinin Kamera orkestri sözləri Hamlet İsaخانlının, musiqisi Nailəxanım İsayevanın olan "Səni sevdim çox sadəcə" və "Gözəldir" mahnılarını ifa etdi.

Sonda Nailəxanım İsayeva haqqında hazırlanmış videoçarx təqdim edildi.

modern requirements.

Mahammad Nuriyev said that in addition to the qualities of her higher education management, Nailekhanim Isayeva had a special attitude and love for music, and it is possible to understand the elegance of her character when listening to the music she composed. We must always remember and appreciate her work, and do our best to ensure that future generations will not forget this history.

Dean of the School of Humanities, Education and Social Sciences Elza Samadova, Head of the Department of Languages and Literatures Dilbar Zeynalova, Director of Public Relations and Media Alovzat Amirbayli shared their memories of Nailekhanim Isayeva. Nailekhanim Isayeva's love of creating the best of everything, her contribution to the establishment of Khazar University and "Dunya" School, as well as to every success in the activities of these educational institutions were discussed. It was mentioned once again that she was a person with high human values such as being open to innovation, supportiveness, commitment to nature, respect for people, and professionalism in management.

People's Artist, pianist Yegana Akhundova shared her memories of Nailekhanim Isayeva's love for music and the music she composed with council members and guests.

Informing about the second issue on the agenda of the Scientific Council, Rector Irada Khalilova said that a fund was established to perpetuate the memory of Nailekhanim Isayeva. It was noted that the non-profit fund was established to support only female candidates' education at Khazar University at the master's and doctoral levels. The Fund's financial support will be provided by Nailekhanim Isayeva's family, friends, and Khazar University. Then, the detailed information was provided on the scholarships that will be awarded to two students from this year and the required criteria.

At the event, the Khazar University Chamber Orchestra sang "Səni sevdim çox sadəcə" (I Just Loved You) and "Gözəldir" (It's Beautiful) composed by Nailekhanim Isayeva to the lyrics by Hamlet Isakhanli.

At the end, a video about Nailekhanim Isayeva was presented.

ПОТЕРЯННЫЙ МИР...

Наиля Ханым Исаева. Штрихи к портрету. Я совсем не считаю себя настолько талантливым художником, чтобы несколькими штрихами нарисовать портрет человека, но этими воспоминаниями я просто не могу не поделиться...

Я впервые пришла в «Хазар» ровно 20 лет назад. Тогда, в сентябре как раз открылась новая школа «Дунйа», в красивом и уютном здании на ул. Б.Сафароглу. Мы познакомились с Наилей ханым заочно через общих знакомых, ставших впоследствии моими родственниками.

Безусловно, это был счастливый случай, один из тех, что случаются в жизни один или два раза с любым человеком и который бывает послан судьбой как внезапный подарок – то ли после пережитый потрясений, то ли чтобы вернуть человека к жизни через людей, которые это умеют, и Всевышний об этом знает.

Говоря о горе, я имею в виду потерю супруга и отца моих детей, которое случилось как раз в феврале 2001 года, по злой иронии судьбы, в день Святого Валентина. Этот праздник только входил в моду, и вокруг было много счастливой порядкой молодежи с цветами, шарами и «валентинками» в руках... Моё прежнее место работы, а именно больница, стало вдруг очень тесным и печальным для меня, ведь оно стало свидетелем моей потери... Мне захотелось что-то изменить в моей жизни. Тот, кто терял так рано близкого человека, конечно, поймет меня...

И вдруг... 2 сентября 2001 года резко изменило мою жизнь, и это не пустой пафос! Вдруг мне на мобильный телефон позвонила Наиля ханым, представилась, ведь мы только узнали друг о друге, но ещё не были знакомы. Она запросто (*«сах задәсә»*) спросила – «Ну что, когда придёшь?» Голос был таким тёплым и весёлым, что мне захотелось оказаться рядом с ней уже в эту минуту! Но я ещё была в больнице и мы ждали какую-то проверку, комиссию, и главврач попросил быть на рабочем месте ещё целых 2 дня. Они показались мне очень долгими. И вот, наконец, я вопля в кабинет этой женщины. Рядом с Наилей ханым была врач «Хазар»а Гюльзар ханым. Я, наверное, выглядела очень неуверенной в себе, ведь впервые прийти в незнакомый коллектив всегда не просто, но Наиля ханым, весело и ободряюще посмотрела на меня, и, оценив мой психотип взглядом опытного психолога, вдруг сказала мне очень приятные слова, сразу растопив мою неуверенность. Ну, посудите сами, какой начальник поступит так с предполагаемым подчиненным, совершенно не зная, что за человек перед ним?! Я никогда не встречала женщин, говорящих такие приятные слова другой женщине при первой же встрече! Да ещё и при приёме на работу! Стоит ли говорить, что я была очарована ею раз и навсегда.

Школа «Дунйа» стала произведением Наилей ханым, её ребенком. Тогда открылся всего один первый класс, но как же это было торжественно и весело! Только спустя время я поняла, что это было так во многом благодаря основателю и директору школы, вложившему в неё, без преувеличения, всю себя, всю

свою душу и большое сердце...В этой работе не было мелочей для Наиля ханым – всё интересовало её одинаково глубоко – начиная от учебного процесса и заканчивая декором и внутренним оборудованием здания, организационными вопросами. Удивительно естественно и органично в этот процесс вовлекались все, кто мог бы стать чем-то полезен по мнению Наиля ханым. Её увлеченность невольно передавалась окружающим людям. «Я люблю ярких, талантливых, креативных людей», – сказала она тогда. «Это должна быть сплоченная команда единомышленников, делающих всё возможное для общей цели. В то же время это должны быть честные и добрые люди, чтобы я могла им доверять» – глаза её блестели, она была просто неотразима в своей искренности!

Стоит ли говорить, что с её появлением утром в школе все сотрудники невольно становились приветливее и добрее, независимо от возраста и должности. Она словно лучами, исходящими от неё, согревала всех вокруг, у кого по какой-либо причине «садилась» внутренняя «батарея питания». С ней можно было запросто поговорить на любую тему, поделиться проблемой, попросить совета как с женщиной, матерью, просто с подругой. И получить совет, после которого думаешь, – «а ведь я об этом тоже думала, но не решалась...». Совет же был прост и естественен, очень логичен... При этом он не был преподнесен, как истина в последней инстанции, а просто как её личное мнение. Это и была её женская мудрость, жизненный опыт, желание помочь человеку и безграничная доброта. Она всегда стремилась создать здоровую атмосферу в университете, не одобряла жалоб и сплетен, не желала слушать пустое нытьё. «Не можете чего-то изменить, измените себя, свой подход к проблеме, меняйтесь сами в лучшую сторону, не закидывайтесь на неудачах» – вот был её девиз. «Всё в ваших руках – старайтесь, работайте, учитесь смотреть позитивно на жизнь и возможные трудности, и проблемы», – такого жизнелюбивого человека я никогда не встречала, могу это с уверенностью заявить. И действительно, ведь проблемы посылаются нам судьбой, чтоб изменить нас – сделать стойкими, крепкими, мудрыми людьми. Жизнь – самый лучший педагог для каждого человека, здесь не поспоришь, и Наиля ханым это прекрасно знала и старалась довести эту истину до сведения каждого, кто этого до сих пор не понял. Поэтому и была педагогом с большой буквы.

Как часто, заходя к ней в кабинет просто пообщаться и зарядиться хорошим настроением, она с гордостью рассказывала мне, какими теперь значимыми и известными людьми стали бывшие студенты «Хазар». Она находила статьи о них и просто их портреты на просторах интернета, при этом давая краткую, но исчерпывающую характеристику каждому из них, т.к. была знакома со многими лично. Это было так трогательно, словно все они были её семьёй, частью её жизни. Она интересовалась ими с неподдельной искренностью, и, зная об их успехах, чувствовала свою прямую причастность к ним, ведь столько её души было вложено в этих детей и в университет, которым она «дышала».

А ещё я думаю, что секрет её молодости и красоты – её непосредственность и легкий характер. Она никогда не пребывала долго в «негативе», это было чуждо её природе. Она любила и ценила всё прекрасное – от музыки до наивысшего творения в этом мире – человека. Её мнение о событиях и людях никогда не было однозначным и плоским. Даже в очень неблагоприятных поступках людей она искала причину такого их поведения, пыталась понять и в чём-то даже оправдать их тот или иной поступок. Эта черта очень подкупала в ней, потому что такой подход свойственен только очень добрым людям.

Мне повезло бывать с Наилей ханым в театрах и на концертах. Иногда, слушая классическую музыку, она делилась чувствами, которые поглощают человека в такие моменты, могла вдруг спросить – «а что ты себе сейчас представляешь?» – «Я, например, бушующее море». С таким человеком было всегда тепло и уютно, независимо от сезона и местонахождения, и всегда трудно оторваться от неё, от беседы, от её добрых, всегда смеющихся глаз... Такой человек и есть целый мир для своих близких, друзей и знакомых, для сослуживцев, для всех, кто его знал и вдруг потерял...

Мне кажется, что воспоминания о Наиле ханым тоже должны быть такими же светлыми, яркими и тёплыми, какой была она сама. Мне довелось иногда вместе с ней делать покупки для университета, как же это было весело, и как хочется вернуться в то прекрасное время... Она сродни той музыке, которую она создавала, которая так легко ложилась на сердце и в то же время звучала, как классическая. Поэтому, говорить в прошедшем времени о Наиле ханым просто невозможно, с нами навсегда её добрые глаза и очаровательная улыбка, её человеческое тепло и её неповторимая теплая аура.

Она – с нами, как и прежде, мы чувствуем её присутствие, даже при входе в «Хазар», вот-вот, кажется, зазвучит её голос и звук её шагов...

Она просто уехала ненадолго в одну из своих многочисленных поездок, и скоро вернётся как всегда полная новых впечатлений и идей!

*Лейла Джамильзаде,
врач Университета Хазар*

"İMTAHAN ÖNCƏSİ PSİXİ SAĞLAMLIĞI QORUMA YOLLARI" MÖVZUSUNDA WEBİNAR**WEBINAR ON "WAYS TO PROTECT MENTAL HEALTH BEFORE EXAMS"**

Xəzər Psixoloji Xidmət Mərkəzinin rəhbəri psixoloq Mələk Kərimova aprelin 11-də İsmayilli rayonunda yerləşən Niyal kurslarının dəvəti ilə abituriyentlərlə onlayn webinar keçirmişdir. "İmtahan öncəsi psixi sağlamlığı qoruma yolları" adlı webinarında İsmayilli, Qəbələ, Ağdaş, Göyçay, Ucar və Bakıdan çoxlu abituriyent iştirak etmişdir.

Webinarında imtahan öncəsi stress, onu dəf etmək yolları, imtahana məhsuldar hazırlanma, vaxtın idarə edilməsi kimi müxtəlif istiqamətlərdə müzakirələr aparılmış, şagirdlərin sualları cavablandırılmışdır.

Webinarın sonunda şagirdlər tədbirin faydalı olduğunu bildirmişlər.

On April 11, the head of the "Khazar" Psychological Service Center, psychologist Malak Karimova, held an online webinar with entrants by the invitation of the Niyal courses in Ismayilli region. Many entrants from Ismayilli, Gabala, Agdash, Goychay, Ujar and Baku took part in the webinar "Ways to Protect Mental Health Before Exams".

The webinar discussed various issues such as pre-exam stress, ways to overcome it, productive preparation for the exam, time management, and students' questions were also answered. At the end of the webinar, students approved that the event was useful.

"ÜMÜMDÜNYA AVIASIYA VƏ KOSMONAVTİKA GÜNÜ" NÜN 60 İLLİYİNƏ HƏSR OLUNMUŞ TƏDBİR**EVENT DEDICATED TO THE 60th ANNIVERSARY OF THE "WORLD AVIATION AND COSMONAUTICS DAY"**

Aprelin 12-də AMEA N.Tusi adına Şamaxı Astrofizika Rəsədxanası və Təbiət elmləri və mühəndislik fakültəsinin birgə təşkilatçılığı ilə "Ümumdünya Aviasiya və Kosmonavtika Günü" nün 60 illiyinə həsr olunmuş onlayn seminar keçirilmişdir. Qeyd edək ki, 1961-ci il 12 aprel tarixində ilk dəfə olaraq Yuri Qaqarin Sovet İttifaqının Baykonur start məntəqəsindən Vostok gəmisi ilə kosmosa uçmuş, 108 dəqiqəlik uğurlu uçuşdan sonra Yərə qayıtmışdır. Məhz bu əlamətdar hadisə ilə əlaqədar həmin tarix dünyanın bir çox ölkəsində "Ümumdünya Aviasiya və Kosmonavtika Günü" kimi qeyd olunur.

Seminar Fəxrəndə Əlimərdanovanın giriş sözü ilə başladı. O, bu əlamətdar gün və seminarın məqsədi haqqında tələbələrə məlumat verdi. Sonra AMEA N.Tusi adına Şamaxı Astrofizika Rəsədxanasının əməkdaşı fizika - riyaziyyat üzrə fəlsəfə doktoru, dosent Ədalət Ətəyi təqdimatla çıxış etdi. Məruzəçi kosmik uçuşlar, kosmos haqqında maraqlı, yeni məlumat və bilikləri seminar iştirakçılarının diqqətinə çatdırdı.

İnteraktiv şəkildə keçən seminarda tələbələrle mövzu ətrafında geniş fikir mübadiləsi aparıldı, iştirakçıların sualları cavablandırıldı.

On April 12, the Shamakhy Astrophysical Observatory ANAS named after N.Tusi and the Faculty of Natural Sciences and Engineering jointly organized an online seminar dedicated to the 60th anniversary of the "World Aviation and Cosmonautics Day". It should be noted that on April 12, 1961, Yuri Gagarin flew into space for the first time from the Baikonur Cosmodrome of the Soviet Union in the Vostok spacecraft, and returned to Earth after a successful 108-minute flight. Due to this significant event, this date is celebrated in many countries around the world as "World Aviation and Cosmonautics Day".

The seminar began with an introductory speech by Fəxrəndə Alimərdanova. She informed the students about this significant day and the purpose of the seminar. Then the employee of the Shamakhy Astrophysical Observatory named after N.Tusi, Doctor of Philosophy in Physics and Mathematics, Associate Professor Adalat Atayi made a presentation. The speaker brought to the attention of the seminar participants interesting, new information and knowledge about space flights.

During the interactive seminar, students had a wide exchange of views on the topic, and participants' questions were answered.

“MƏHƏMMƏD ƏMİN RƏSULZADƏ VƏ ONUN “AZƏRBAYCAN ŞAİRİ NİZAMİ” ƏSƏRİ” MÖVZUSUNDA DƏYİRMİ MASA

ROUND TABLE ON “MAMMAD AMIN RASULZADE AND HIS WORK “AZERBAIJANI POET NIZAMI”

Aprelin 15-də Xəzər Universitetinin “Xəzər”in ədəbiyyat səyyahları” ədəbi-fəlsəfi məclisi Lənkəran Peşə Liseyinin müəllim və tələbə heyəti ilə birgə “Məhəmməd Əmin Rəsulzadə və onun “Azərbaycan şairi Nizami” əsəri” mövzusunda onlayn dəyirmi masa keçirib.

Xəzər Universitetinin Dillər və ədəbiyyatlar departamentinin müəllimi Qardaşxan Əzizxanlı “Azərbaycan şairi Nizami” kitabında Nizaminin bir Azərbaycan şairi olmasının sübut edildiyinə diqqət çəkib. Tədqiqat müəllifinin Nizaminin yaşadığı zaman və şəraitdə dilin milli mənsubiyyəti bildirmək mənasında önəm daşmadığını göstərdiyini bildirib.

Böyük dövlət xadiminin nəvəsi Rais Rəsulzadə M.Ə.Rəsulzadənin müstəqil Azərbaycan uğrunda apardığı mübarizədən, babasının keçdiyi şərəfli həyat yolundan danışib. Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti dövrünü tədqiq edən Ramil Əhməd Nizaminin Azərbaycan şairi kimi tanıdılmasında bu tədqiqatın əvəzsiz rolu olduğunu qeyd edib.

Filologiya üzrə fəlsəfə doktoru dosent Xatirə Yusifova hələ tələbə olarkən bu əsərdən referat yazdığını, bu cür tədqiqatların təbliğinin onların özül qədər faydalı olduğunu söyləmişdir.

Xəzər Universitetinin dillər və ədəbiyyatlar departamentinin müdiri dosent Dilbər Zeynalova M.Ə.Rəsulzadənin ədəbi-tənqidi görüşlərinin və “Azərbaycan şairi Nizami” əsərinin tədrisindən danışaraq, onun “Mayın duyğuları” şeirini özünəməxsus intonasiya ilə tədbir iştirakçılarına çatdırıb.

Lənkəran Peşə Liseyinin direktoru Afər Kərimov öz çıxışında mövzu ətrafında danışmaqla yanaşı, Azərbaycanın dövlət və ictimai xadimi M.Ə.Rəsulzadənin idarəetmə modellərindən istifadə etməsi baxımından heç vaxt unudulmayacaq güclü menecment olduğunu söyləyib. Peşə Liseyinin müəllimlərindən Sevdə Ağayeva, Etibar Nəhmətli M.Ə.Rəsulzadə irsinin gənclər tərəfindən öyrənilməsinin əhəmiyyətindən söz açıblar.

İqtisadiyyat və menecment fakültəsinin tələbələri Şahin Əliyev, Elvin Məmmədsalahov və Tayfun Mirzəyevin “Azərbaycan şairi Nizami” əsəri ilə bağlı təqdimatları, Təbiət elmləri və mühəndislik fakültəsinin tələbələri Şəfa Yusifova və Neyjən Sultanovanın çıxışları maraqla qarşılanıb.

Tədbirin sonunda nizamişünaslığa böyük töhfə olan bu misilsiz əsərin ingilis dilinə tərcümə olunması barədə təklif irəli sürülüb.

On April 15, Khazar University's Literary-Philosophical Assembly “Literary Travelers of Khazar” held an online round table with teachers and students of Lankaran Vocational High School on “Mammad Amin Rasulzade and his work, Azerbaijani Poet Nizami.”

Gardashkhan Azizkhanli, a lecturer at Khazar University's Department of Languages and Literature, noted that the book “Azerbaijani Poet Nizami” proved that Nizami was an Azerbaijani poet. The author of the study said that in the period of the poet and in those circumstances, the language was not important in terms of expressing national identity.

Rais Rasulzade, the grandson of the great statesman, spoke about the struggle of M.A. Rasulzade for an independent Azerbaijan and the glorious life of his grandfather. He also mentioned that this research played an invaluable role in introducing Ramil Ahmad Nizami, who studied the period of the Azerbaijan Democratic Republic, as an Azerbaijani poet.

Doctor of Philosophy in Philology, Associate Professor Khatira Yusifova said that she wrote an essay on this work when she was a student, and that the promotion of such research works is as useful as they are.

Speaking about the literary-critical perspectives of M.A. Rasulzade and the teaching of the work “Azerbaijani Poet Nizami,” Associate Professor Dilbar Zeynalova, Head of the Language and Literature Department at Khazar University, delivered his poem “Feelings of May” (Mayın Duyğuları) to the participants with a unique intonation.

Director of Lankaran Vocational High School Afər Karimov spoke on the topic and said that the state and public figure of Azerbaijan M.A. Rasulzadeh had strong management skills that will never be forgotten in terms of using management models. Sevdə Ağayeva and Etibar Nəhmətli, teachers of the Vocational High School, spoke about the importance of studying the legacy of M.A. Rasulzade by the youth.

Presentations of students of the Faculty of Economics and Management Şahin Aliyev, Elvin Məmmədsalahov and Tayfun Mirzəyev, speeches by the students of the Faculty of Natural Sciences and Engineering Şəfa Yusifova and Neyjən Sultanova on the work “Azerbaijani poet Nizami” were met with great interest.

At the end of the meeting, a proposal was made to translate this unique work, which is a great contribution to the Nizami studies, into English.

DƏYİRMİ MASA: “NİZAMİ GƏNCƏVİ – 880”

ROUND TABLE ON “NİZAMİ GANJAVI – 880”

Aprəlin 17-də Xəzər Universitetində Dillər və ədəbiyyatlar departamentinin təşkilatçılığı ilə “Nizami Gəncəvi – 880” mövzusunda onlayn dəyirmi masa keçirilib. Dəyirmi masada universitetin tələbələri və əməkdaşları ilə yanaşı, Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası, Türkiyənin Kastamonu Universiteti, Karabük Universiteti və Şimali Kipr Doğu Akdeniz Universitetinin müəllim və professor heyəti iştirak etmişlər.

Dəyirmi masanı giriş sözü ilə açan Dillər və ədəbiyyatlar departamentinin müdiri dosent Dilbər Zeynalova tədbir iştirakçılarını salamlayaraq, Nizami yaradıcılığında humanizm məsələlərinə toxunmuş, dahi Azərbaycan şairinin dünyəvi bədii-estetik fikrində tutduğu mövqedən bəhs etmişdir. Sonra tədbir Dillər və ədəbiyyatlar departamentinin müəllimi dosent Xatirə Yusifovanın moderatorluğu ilə davam etmişdir.

Bakı Slavyan Universitetinin dosenti İbrahim Quliyev “Nizami yaradıcılığında zərdüştilik”, AMEA Əlyazmalar İnstitutunun dosenti Nəzakət Məmmədli “Nizami yaradıcılığında təsəvvüf”, Kastamonu Universitetindən Prof. Dr. Vüsalə Musalı “Nizami Gəncəvi məsnəvilərinin XIV əsrdə köçürülmüş bəzi nüsxələri haqqında”, AMEA Əlyazmalar İnstitutunun dosenti Əzizəgə Nəcəfov “Bir daha Nizaminin türk mənşəyi haqqında”, Karabük Universitetinin müəllimi Şərifə Ağari “Nizami Gəncəvinin Anadolu klassik türk ədəbiyyatına təsiri” mövzusunda məruzələrlə çıxış etmişlər.

AMEA Ziya Bünyadov adına Şərqişnaslıq İnstitutunun dosenti Səadət Şıxıyeva təqdim olunan mövzulara münasibət bildirərək, fərqli elmi baxışların Nizamişünaslığa yeni bir istiqamət verə biləcəyini qeyd etmişdir.

AMEA Əlyazmalar İnstitutunun dosenti Tünzələ Seyfullayeva özünün elmi tədqiqat işi olan Yəhya bəy Dukaqi'nin “Gəncineyi-raz” (“Sirlər xəzinəsi”) əsərinin Nizami Gəncəvinin “Xəmsə”sinin təsiri ilə yazıldığı haqqında məlumat vermişdir.

Dəyirmi masa müzakirələrlə başa çatmışdır.

On April 17, Khazar University hosted an online round table on “Nizami Ganjavi – 880” organized by the Department of Languages and Literature. The round table was attended by students and staff of the university, teachers and professors of the Azerbaijan National Academy of Sciences, Kastamonu University of Turkey, Karabuk University and the Eastern Mediterranean University of Northern Cyprus.

Opening the round table, the head of the Department of Languages and Literature, Associate Professor Dilbar Zeynalova greeted the participants, touched upon the issues of humanism in Nizami's work, and spoke about the position of the great Azerbaijani poet in world literary & aesthetic movement. Then the event was moderated by the lecturer of the Department of Languages and Literature, Associate Professor Khatira Yusifova.

The presentations were made by Associate Professor of Baku Slavic University Ibrahim Guliyev on “Zoroastrianism in Nizami's works”, Associate Professor of the Institute of Manuscripts of ANAS Nazakat Mammadli on “Sufism in Nizami's works”, Prof. Dr. Vusala Musali from Kastamonu University “On some copies of Nizami Ganjavi's Masnavis in XIV century”, Associate Professor Sherif Agari, lecturer at Karabuk University, on “Nizami Ganjavi's influence on Anatolian classical Turkish culture”.

Commenting on the presented topics, Saadat Shikhiyeva, Associate Professor of the Institute of Oriental Studies of ANAS named after Ziya Bunyadov, noted that different scientific views may lead to a new direction on Nizami studies.

Tunzala Seyfullayeva, associate professor of the Institute of Manuscripts of ANAS, informed that her scientific research on Yahya bey Dukaghi's work “Ganjineyi-raz” (“Makhzan-ol-Asrar”) was written under the influence of Nizami Ganjavi's “Khamisa”.

The roundtable ended with discussions.

XƏZƏR PSIXOLOJİ XİDMƏT MƏRKƏZİNİN RƏHBƏRİ AİLƏ MEDIASİYASI TƏLİMİNDƏ

HEAD OF KHAZAR UNIVERSITY PSYCHOLOGICAL CENTER AT FAMILY MEDIATION TRAINING

Xəzər Universiteti Psixologiya departamentinin koordinatoru, Xəzər Psixoloji Xidmət Mərkəzinin rəhbəri psixoloq Mələk Karimova Azərbaycan Respublikası Ədliyyə Akademiyasının mediasiya təlimi qurumu tərəfindən mediatorların peşə bacarıqlarının artırılması məqsədi ilə keçirilən 4 günlük (16-17-24-25 aprel) "Ailə mediasiyası" təlimlərində iştirak etmişdir.

M. Karimova ailə münacişələrinin alternativ həll yolu kimi ələ alınan ailə mediasiyasının aparılma qaydası, ortaya çıxma biləcək maneələr, işin gedişatına müsbət təsir edəcək köməkçi metodlarla yanaşı, praktiki rol oyunlarında iştirak edərək bu sahədə bilik və bacarıqlarını artırmışdır. Təlimlər bu sahədə dərin təcrübələri olan mediatorlar Mehriban Zeynalova və Konstantin Adi-Qavrila tərəfindən keçirilmişdir.

Əlamətdar haldır ki, Xəzər Universitetinin tərəfdaşı olduğu Erasmus+ KA2 layihəsi - "Mediasiya: Təlim və ictimai transformasiya (MEDIATS)" layihəsi ölkəmizdə də tətbiq olunacaq bu prosese öz töhfəsini verəcək.

Psychologist Malak Karimova, Coordinator of Khazar University's Department of Psychology and Head of the Khazar University Psychological Center, participated in a 4-day (April 16-17-24-25) "Family Mediation" training conducted by the Mediation Training Institution of the Academy of Justice of the Republic of Azerbaijan to improve the professional skills of mediators.

Malak Karimova improved her knowledge and skills in this field by participating in family role-playing, which is considered as an alternative solution to family conflicts, the rules of family mediation, possible impediments, auxiliary methods that will have a positive impact on the process. The trainings were conducted by mediators Mehriban Zeynalova and Konstantin Adi-Gavrila, who have deep experience in this field. The trainings were conducted by mediators Mehriban Zeynalova and Konstantin Adi-Gavrila, who have deep experience in this field.

It is noteworthy that the Erasmus + KA2 project "Mediation: Training and Social Transformation (MEDIATS)", to which Khazar University is a partner, will contribute to this process, which will be implemented in our country as well.

"POETİK SƏSLƏR" BƏDİLİ QİRAƏT MÜSABİQƏSİ POETRY RECITATION CONTEST "POETIC VOICES"

Aprelin 23-də Xəzər Universiteti İngilis dili və ədəbiyyatı departamenti ənənəvi bədii qiraət yarışması keçirdi. "Poetik səslər" adlı müsabiqədə bu il diqqət çəkən məqam ondan ibarət idi ki, şeir səsləndirən 50-dən çox Xəzər Universitetinin tələbələrindən böyük bir hissəsi İngilis dili və ədəbiyyatı departamentinə yox, digər departament və ixtisaslara mənsub idi. Tələbələr şeirləri mükəmməl səsləndirdilər. Şeirlər müxtəlif dövrlərdən seçilmişdi və müxtəlif şairlərin üslublarını əks etdirirdi.

Müsabiqənin qalibləri:

1-ci yer: Neyjen Sultanova, Nastassia Kalasauskaya və Cavidan Əsgərov;

2-ci yer: Afaq Mustafazadə, Xanmed Paşazadə və Renat Məcidov;

3-cü yer: Afeliya Gocayeva, Beki İdahosa, Gülnaz Allahverdiyeva və Ayyşən Abışova;

4-cü yer: Togrul Salmanlı, Ülker Məmmədova, Ətir Quliyeva və Gülarə Məmişova.

Tədbir pandemiyanın hökm sürdüyü çətin dövrdə onlayn keçirilə də, bu qədər tələbə və əməkdaşın bir araya gəlməsi əlamətdar bir hal idi və müsabiqə xoş əhval-ruhiyyə ilə başa çatdı.

On April 23, the Department of English Language and Literature of Khazar University held a traditional poetry recitation contest. This year "Poetic Voices" contest was specific, because more than 50 Khazar University students who recited poetry presented other departments and specialties, not only Department of English Language and Literature. The students' performance was perfect. The poems were selected from different periods and reflected the styles of different poets.

Winners of the contest:

1st Winner: Neijen Sultanova, Nastassia Kalasauskaya and Javidan Asgerov

2nd Runner Up: Afaq Mustafazade, Khanmed Pas-ha-zade and Renat Majidov

3rd Runner Up: Afelia Gojaeva, Beki Idahosa, Gulnaz Allahverdieva and Aishan Abishova

4th Runner Up: Togrul Salmanli, Ulkar Mammadova, Etir Gulieva and Gulare Memishova

Although the contest was held online due to pandemic, it was significant that so many students and staff came together, and the contest turned out to be breath for participants during these uncertain times.

Elektron Hökumətin İnkişafı Mərkəzi

"XƏZƏR"İN TƏLƏBƏSİ "RƏQƏMSAL İDARƏETMƏDƏ SÜNİ İNTELLEKT" DATA YARIŞMASININ QALIBI OLDU

KHAZAR UNIVERSITY STUDENT WINS "ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN DIGITAL GOVERNANCE" DATA COMPETITION

Aprəlin 26-28-də Elektron Hökumətin İnkişafı Mərkəzinin təşkilatçılığı ilə dünya şöhrətli alim Lütfi Zadənin xatirəsinə həsr olunan "Rəqəmsal idarəetmədə süni intellekt" konfransı çərçivəsində Data yarışması keçirilmişdir.

Data yarışmasında mütəxəssislərlə bərabər müxtəlif universitetlərin tələbələrindən ibarət 185 komanda qeydiyyatdan keçmişdi. Data yarışmasının məqsədi bu sahədə Azərbaycanda olan mütəxəssislərin aşkar edilməsi, onlarla gələcəkdə əməkdaşlığın qurulması və gələcəkdə yeni layihələr həyata keçirilməsidir.

Xəzər Universiteti Təbiət elmləri və mühəndislik fakültəsinin Kompüter elmləri ixtisasının 4-cü kurs tələbəsi Elşən Qədimov yarışa təq qoşularaq 3-cü yeri tutmuş, 1000 AZN pul mükafatı və sertifikatla təltif olunmuşdur. İlk iki yerin qalibi isə müxtəlif şirkət və qurumların mütəxəssisləri olmuşdur.

On April 26-28, E-Gov Development Center organized a Data Competition within the framework of the conference "Artificial Intelligence in Digital Governance" dedicated to the memory of world-famous scientist Lotfi Zadeh.

185 teams consisting of specialists and students from different universities were registered in the data competition. The purpose of the data competition is to identify specialists in this field in Azerbaijan, to establish future cooperation with them and to implement new projects in the future.

Elshan Gadimov, a fourth-year student majoring in computer science at Khazar University's School of Natural Sciences and Engineering, joined the competition alone and ranked third, being awarded a AZN 1,000 cash prize and a certificate. The winners of the first two places were specialists from various companies and organizations.

"XƏZƏR"İN ƏMƏKDAŞI BEYNƏLXALQ ELMI KONFRANSDA

"KHAZAR" STAFF MEMBER AT INTERNATIONAL SCIENTIFIC CONFERENCE

Aprəlin 29-30-da Bakı Mühəndislik Universitetində Ümummilli lider Heydər Əliyevin anadan olmasının 98-ci ildönümünə həsr olunmuş Gənc Tədqiqatçıların V Beynəlxalq Elmi Konfransı keçirilmişdir.

Konfransda Xəzər Universiteti İngilis dili və ədəbiyyatı departamentinin əməkdaşı Pərvin Kərimova "Antik dövrdə fəlsəfi fikirdə kommunikasiya anlayışı" mövzusunda məruzə ilə çıxış etmişdir.

On April 29-30, the 5th International Scientific Conference of Young Researchers dedicated to the 98th anniversary of national leader Heydar Aliyev was held at Baku Engineering University.

At the conference, Parvin Karimova, staff member of Khazar University's Department of English Language and Literature, delivered a presentation on "The Concept of Communication in Philosophical Thought in Ancient Times."

"TAC MAHAL" BALETİNİN MUSIQISI DİNLƏNİLMİŞDİR

Azərbaycan Bəstəkarlar İttifaqında bəstəkarların yeni musiqili səhnə əsərlərinin dinlənilməsi keçirilmişdir. Dinlənilən əsərlər arasında bəstəkar, əməkdar incəsənət xadimi Ceyhun Allahverdiyevin "Tac Mahal" baleti də olmuşdur. Libretto müəllifi professor Hamlet İsaخانlı olan baletin musiqisi yüksək keyfiyyətli audioyazılış formatında təqdim olunmuş və böyük maraqla qarşılanmışdır.

2021-ci il mayın 2-də *day.az* saytı bu barədə xəbər yayımlamışdır:

<https://news.day.az/culture/1339153.html>

MUSIC OF THE BALLET "TAJ MAHAL" WAS PERFORMED

The Union of Composers of Azerbaijan hosted a hearing of composers' new ballet. Among the hearings was the ballet "Taj Mahal" by composer, honored art worker Jeyhun Allahverdiyev. The music of the ballet, composed by Professor Hamlet Isakhanli, was presented in a high-quality audio format and was met with great interest.

On May 2, 2021, the website *day.az* published the news:

<https://news.day.az/culture/1339153.html>

VEYSƏLOĞLU

"VEYSƏLOĞLU İLK ADDIM" LAYİHƏSİ ÇƏRÇİVƏSİNDƏ TƏLƏBƏLƏR ÜÇÜN MƏLUMATLANDIRICI SEMİNAR

INFORMATIVE SEMINAR FOR STUDENTS WITHIN THE PROJECT "VEYSELOGLU FIRST STEP"

Mayın 3-də "Veysəloğlu" şirkətlər qrupu VİA (Veysəloğlu İlk Addım) proqramı çərçivəsində Xəzər Universitetinin İqtisadiyyat və menecment fakültəsinin tələbələri üçün məlumatlandırıcı seminar keçirdi.

Seminar Xəzər universiteti Karyera İnkişaf Mərkəzinin koordinatoru Elnurə Əhmədzadənin giriş sözü ilə başladı. Sonra "Veysəloğlu" MMC-nin İnsan resursları departamentinin aparıcı mütəxəssisi Aysel Hüseynova və şirkətin İnsan Resursları üzrə Baş Biznes partnyoru Günay Rüstamova tələbələrə VİA layihəsi haqqında məlumat verdilər və tələbələrin suallarını cavablandırdılar.

On May 3, the Veyseloglu Group of Companies held an informative seminar for students of the School of Economics and Management at Khazar University within the framework of Veyseloglu First Step (VIA) project.

The seminar began with an introductory speech by Elnura Ahmadzadeh, Coordinator of Khazar University Career Center. Then, Aysel Huseynova, a leading specialist of the Human Resources Department of Veyseloglu LLC, and Gunay Rustamova, the company's Chief Business Partner for Human Resources, informed the students about the VIA project and answered the students' questions.

**“XƏZƏR”İN MƏZUNU
“AFB BANK”IN
MÜŞAHİDƏ
ŞURASININ ÜZVÜ
TƏYİN OLUNUB**

**GRADUATE OF KHAZAR
UNIVERSITY APPOINTED
MEMBER OF THE
SUPERVISORY BOARD
OF AFB BANK**

2021-ci il mayın 21-də *fed.az*, *banker.az*, *aqreqator.az*, *marja.az* və digər saytlar “AFB Bank”ın Səhmdarlarının Ümumi Yığıncağının iclasında qəbul edilmiş qərara əsasən Karimov Famil Qalib oğlunun bankın Müşahidə Şurasının yeni üzvü təyin edilməsi haqqında xəbər yayımlamışlar.

Bankdan verilən məlumata görə, Karimov Famil Qalib oğlu 1984-cü ildə anadan olub. 2001-ci ildən 2005-ci ilə qədər Azərbaycan Xəzər Universitetində “Maliyyə” ixtisası üzrə təhsil alıb.

O, 2005-2013-cü illər ərzində “KPMG Azerbaijan Limited” şirkətinin rəhbərliyində, “Deloitte & Touche”, “Baker Tilly Azerbaijan” şirkətlərində audit ixtisası üzrə müxtəlif vəzifələr tutmuşdur. 2013-cü ildə “GRC Assurance and Advisory Services” şirkətində Daxili Audit və Nəzarət Praktikasının rəhbəri, 2015-ci ildən isə “Cənub Qaz Dəhlizi” Qapalı Səhmdar Cəmiyyətinin Kommersiya və Əməliyyatlar Departamentinin Direktoru və 2016-cı ildən “Gilan Industrial Group” şirkətində Baş direktorun müavini işləmişdir. Famil Karimov “United Enterprises Azerbaijan” şirkətində və “AFB Bank”da tutduğu rəhbər vəzifələrdə əmək fəaliyyətini davam etdirir.

On May 21, 2021, *fed.az*, *banker.az*, *aqreqator.az*, *marja.az* and other sites published news on appointment of Famil Galib oğlu Karimov as a new member of the Supervisory Board of the bank according to the decision made at the meeting of the General Assembly of Shareholders of AFB Bank.

According to the bank, Famil Karimov was born in 1984. He had studied Finance at Khazar University from 2001 to 2005.

He had held various positions in auditing at companies such as “Baker Tilly Azerbaijan”, “KPMG Azerbaijan Limited”, “Deloitte & Touche” from 2005 to 2013. In 2013, he was appointed the Head of Internal Audit and Control Assurance at GRC Assurance and Advisory Services, the Director of the Commercial & Operations Department of Southern Gas Corridor CJSC in 2015, and the Deputy General Director of Gilan Industrial Group in 2016. At present, Famil Karimov holds senior positions at United Enterprises Azerbaijan and AFB Bank.

<https://fed.az/az/bank/kerimov-famil-afb-bankin-musahide-surasina-yeni-uzvu-teyin-olundu-107016>

“XƏZƏR”İN MƏZUNU YENİ YÜKSƏK VƏZİFƏDƏ

KHAZAR GRADUATE HAS BEEN A HIGH POSITION

2021-ci il mayın 19-da ölkə mətbuatı və saytları Xəzər Universitetinin məzunu Aybəniz İsmayılovanın Qarabağ Dircəliş Fondunun Fandreyzing və kommunikasiya şöbəsinə rəhbər təyin olunması haqqında xəbər yayımlamışlar.

Aybəniz İsmayılova 8 oktyabr 1976-cı ildə Zəngilan rayonunun Mincivan qəsəbəsində anadan olub. 1993-2000 illərdə Xəzər Universitetində "Beynəlxalq münasibətlər" ixtisası üzrə bakalavr təhsili alıb, sonra isə "Beynəlxalq hüquq" ixtisası üzrə magistr dərəcəsinə yiyələnib.

2004-2006 ci illərdə Böyük Britaniya Krallığının "Chevening" təqaüdü ilə Mançester Universitetində "Beynəlxalq inkişaf" ixtisası üzrə magistr dərəcəsi qazanıb. Hazırda ali idarəetmə dərəcəsi üzrə təhsilini Fransanın INSEAD universitetində davam etdirir.

A.İsmayılova 20 ilə yaxın BMT, USAID və digər nüfuzlu beynəlxalq təşkilatlarda aparıcı vəzifələrdə çalışıb. Beynəlxalq təşkilat və donör siyasəti üzrə mütəxəssis olaraq, institusional inkişaf, təşkilat daxili davranış və əhalinin həssas qruplarının inkişafı üçün irimiqyaslı layihələrə maliyyə vəsaiti cəlb edərək, həmin layihələrin bir qisminin idarə edilməsinə, bir qisminin isə icrasına nəzarət edib.

2019-2021 ci illərdə keçmiş "Azərbaycan Respublikasının Dağlıq Qarabağ bölgəsinin azərbaycanlı icması"nın Beynəlxalq əlaqələr şöbəsinin rəhbəri olub. O, Qarabağ mədəni irsinin təbliği ilə bağlı çoxsaylı məqalələrin, eyni zamanda "Qarabağnəmə" media proqramının müəllifi və aparıcısıdır.

Xəbərlər eyni məzmununda olduğuna görə bir linki təqdim edirik:

On May 19, 2021, the country's media and websites published news on the appointment of Khazar University graduate Aybaniz Ismayilova as head of the Fundraising and Communications Department of the Karabakh Revival Fund.

Aybaniz Ismayilova was born on October 8, 1976 in Minjivan province of Zangilan region. In 1993-2000, she received a bachelor's degree in International Relations, and then a master's degree in International Law from Khazar University.

In 2004-2006, she received a master's degree in International Development from the University of Manchester through Chevening Scholarship from the United Kingdom. She is currently studying for a higher management degree at INSEAD University in France.

A.İsmayılova has held leading positions in the UN, USAID and other well-known international organizations for nearly 20 years. As a specialist for an international organization and donor policy, by raising funds she oversaw the management and implementation of large-scale projects for institutional development, internal behavior, and the development of vulnerable groups.

In 2019-2021, she was the head of the International Relations Department of the former "Azerbaijani community of the Nagorno-Karabakh region of the Republic of Azerbaijan." She is the author and presenter of numerous articles on the promotion of Karabakh's cultural heritage, as well as the "Karabakhname" media program.

Since the news has the same content, the link is provided below:

<https://qaynarinfo.az/az/qaraba-dircelis-fonduna-yeni-sbe-mudiri-teyin-olundu/>

**AZƏRTAC “XƏZƏR”DƏ DANIŞIQ
SESSİYALARI HAQQINDA
AZERTAC ABOUT CONVERSATION
SESSIONS AT “KHAZAR”**

2021-ci il aprelin 6-da **AZƏRTAC** Xəzər Universiteti Təlim və Tədris Mərkəzi tərəfindən ingilis dilində danışiq sessiyalarının keçirilməsi haqqında xəbər yayımlamışdır. Xəbərdə danışiq məşqələlərinin universitetin xarici tələbələri tərəfindən aparıldığı qeyd olunur.

Xəbər tam mətnini aşağıdakı link vasitəsilə oxumaq olar:

https://azertag.az/xeber/Xezer_Universitetinde_ingilis_dilinde_danisiq_sessiyalari-1748525

AZƏRTAC: “XƏZƏR”DƏ ELMİ SEMINAR

AZERTAC: SCIENTIFIC SEMINAR AT “KHAZAR”

2021-ci il aprelin 6-da **AZƏRTAC** Xəzər Universiteti Təlim və Tədris Mərkəzinin, Fəlsəfə və siyasi elmlər departamentinin təşkilatçılığı ilə magistr, doktorant tələbələr, akademik heyət və tədqiqatçılar üçün “Rumın dilinin Bakıda tədrisi mədəni diplomatiyanın nümunəsi kimi” mövzusunda növbəti virtual elmi seminarın keçirilməsi haqqında xəbər yayımlamışdır.

Xəbərdə elmi seminara Türkiyə, Rumıniya, Çexiya və Moldovadan da iştirakçıların qoşulduğu bildirilir.

Xəbər aşağıdakı linkdə:

https://azertag.az/xeber/Elmi_seminar_Rumin_dilinin_Bakida_tedrisi_medeni_diplomatiyanin_nmunesi_kimi-1748571

**“XƏZƏR”İN PROFESSORU ERMƏNİ İQTİSADÇININ
MÜSAHİBƏSİNƏ MÜNASİBƏT BİLDİRİB**

**THE PROFESSOR OF “KHAZAR” COMMENTED
ON INTERVIEW BY ARMENIAN ECONOMIST**

2021-ci il aprelin 8-də *ayna.az* saytı erməni iqtisadçı, politoloq Qrant Mikaelyanın “Novosti-Armeniya” agentliyinə verdiyi müsahibə ilə əlaqədar Rauf Orucovun analitik məqaləsini dərc etmişdir. Məlləfin sorğusuna əsasən Xəzər Universitetinin professoru Fuat Rəsulov həmin müsahibəyə geniş şərh vermişdir.

Məqaləni *xeberfakt.az* saytı da dərc etmişdir.

Məqaləni aşağıdakı link vasitəsilə oxumaq olar:

<https://ayna.az/news/26846>

On April 6, 2021, **AZERTAC** published news on conversation sessions which are being held by Khazar University Teaching and Learning Center. The news says that the conversation clubs have been conducted by foreign students of the university.

The news is fully available in the following link:

On April 6, 2021, **AZERTAC** published news on next virtual scientific seminar held for master's, doctoral students, academics, and researchers on “Teaching Romanian in Baku as an example of cultural diplomacy” organized by Khazar University Teaching and Learning Center, Department of Philosophy and Political Science.

According to the news published participants from Turkey, Romania, the Czech Republic and Moldova also joined the scientific seminar.

The news is available in the following link:

On April 8, 2021, the website *ayna.az* published an analytical article by Rauf Orujov in connection with the interview of Armenian economist, political scientist Grant Mikaelyan to Novosti-Armenia. At the author's request, Khazar University Professor Fuat Rasulov made extensive comments on the interview.

The article was also published by *xeberfakt.az*.

The article is available in the following link:

“XƏZƏR”İN MÜƏLLİMİNİN MƏQALƏSİ MODERATOR.AZ DA “KHAZAR” LECTURER'S ARTICLE ON MODERATOR.AZ

2021-ci il aprelin 8-də Xəzər Universitetinin müəllimi, Türk İslam Araşdırmaları Mərkəzi başqanı Dr. Telman Nüsrətoğlunun "Türk dünyası yeni dünya nizamının güc mərkəzlərindən biri halına gəlir" başlıqlı analitik məqaləsi *moderator.az* saytında dərc olunmuşdur.

Məqalədə Azərbaycanın erməni işğalı altında olan ərazilərinin Vətən müharibəsində tarixi zəfər sayəsində düşməndən azad edilməsindən sonra regionda yaranmış yeni reallıqların bu gündübdən və perspektivlərindən bəhs olunur.

Məqalə aşağıdakı linkdə:

<https://moderator.az/arasdirma/372301/turk-dunyasi-yeni-dunya-nizaminin-guc-merkezlerinden-biri-halina-gelir/>

On April 8, 2021, Dr. Telman Nusratoglu, a lecturer at Khazar University and head of the Turkish Center for Islamic Studies, published an analytical article entitled "The Turkish world is becoming one of the central powers in the new world" on *moderator.az*.

The article discusses the prospects of new realities in the region after the liberation of the Armenian-occupied territories of Azerbaijan from the enemy as a result of historic victory in the Great Patriotic War.

The article is available in the following link:

AZƏRTAC: XƏZƏR UNIVERSİTETİ “CREATIVE SPARK” PROQRAMI ÜZRƏ SİLSİLƏ SEMİNARLAR TƏŞKİL EDİR

AZERTAC: KHAZAR UNIVERSITY ORGANIZES A SERIES OF SEMINARS ON THE “CREATIVE SPARK” PROGRAM

2021-ci il aprelin 9-da AZƏRTAC Xəzər Universitetində “Creative Spark” layihəsi çərçivəsində silsilə seminarlar təşkil edilməsi haqqında xəbər yayımlamışdır. Növbəti seminarın “Sahibkarlıq sahəsində çalışan qadınların üzləşdiyi çətinliklər və fərsətlər” mövzusunda keçirildiyi bildirilir.

Xəbəri aşağıdakı linkdə oxumaq olar:

https://azertag.az/xeber/Xezer_Universitetinde_seminar_Sahibkarliq_sahesinde_chalisan_qadinlarin_uzlesdiyi_chetinlikler_ve_fursetler-1751839

On April 9, 2021, AZERTAC published news on the organization of a series of seminars at Khazar University as part of the “Creative Spark” project. It is reported that the next seminar was held on “Challenges and opportunities faced by women working in the field of entrepreneurship.”

The news can be read through the link below:

iki sahil

GÜNDƏLİK İCTİMAİ-SİYASİ QƏZET

RÖVŞƏN ABBASOV: ERMƏNİSTAN AZƏRBAYCANA QARŞI EKOLOJİ TERRORU DAVAM ETDİRİR

2021-ci il aprelin 9-da "İki sahil" qəzetində və qəzetin internet sahifəsində Xəzər Universiteti Coğrafiya və ətraf mühit departamentinin müdiri Rövşən Abbasovun müsahibəsi dərc olunmuşdur. Müsahibəni oxucularımıza təqdim edirik

"Ermənistan 30 ilə yaxın müddətdə Azərbaycanın işğal olunmuş torpaqlarında ekoloji terror törədir. Qarabağın flora və faunası, zəngin yeraltı və yerüstü sərvətləri işğalçı ölkə tərəfindən istismar edilib. Regionun meşə örtüyü məqsədli şəkildə məhv edilib, münbit torpaqlar, su ehtiyatları ekoloji və radioaktiv çirklənməyə məruz qoyulub".

Bu fikirləri "İki sahil"ə açıqlamasında, ekoloq, Xəzər Universitetinin Coğrafiya və ətraf mühit departamentinin müdiri Rövşən Abbasov deyib.

O bildirib ki, Ermənistanın ekoloji terroru nəticəsində su ehtiyatları, çaylar da çirklənməyə məruz qalmışdır: "Bunun nəticəsidir ki, Azərbaycan ərazisindən keçən Araz çayının 43 kilometrlik hissəsində mikroflora və mikrofauna məhv edilib və suyun tərkibindəki ağır metalların miqdarı normadan dəfələrlə çoxdur. "Metsamor" AES-in radioaktiv tullantıları qəsdən torpağa basdırılıb. Araz çayına birbaşa çirkab axıdılıb, metal filiz yataqlarının istismarında ekoloji tələbatın gözənilməməsi Sərsəng su anbarında balıqların kütləvi qırğınına səbəb olub. Arazın çirkləndirilməsi Ermənistan ərazisindən gələn Xonaxen, Qarqarçay, Oxçuçay, Bazarçay, Bəsitçay, Həkəriçay, Köndələnçay, Tərtərçay və Xaçınçay vasitəsilə baş verir. Kimyəvi və bioloji cəhətdən çirkləndirilmiş 350 milyon kubmetrdən artıq su kütləsi hər il Ermənistan ərazisindən gələrək Kür çayı hövzəsinə tökülür".

R. Abbasov qeyd edib ki, Araz çayını ən çox çirkləndirən çaylardan biri də Zəngilan rayonu ərazisindən axan Oxçuçaydır: "Ermənistan dağ-mədən kombinatlarının yüz min tonlarla ağır metal duzlarını, kimyəvi turşuları Oxçuçayma axıdır və ekoloji terror törədir. Oxçuçaydan götürülmüş su nümunələrində aparılan analizlərin nəticələrinə görə çayda mis, molibden, manqan, dəmir, sink, xrom və s. kimi ağır metalların miqdarı normadan dəfələrlə artıqdır. Buna səbəb Oxçuçayın Ermənistan ərazisindəki Qacaran mis-molibden zavodu, Qafan mis filiz saflaşdırma kombinatının istehsalat tullantılarının təmizlənmədən birbaşa çaya axıdılmasıdır. Ekologiya və Təbii Sərvətlər Nazirliyi tərəfindən çaylarda aparılan monitorinqlər göstərir ki, bu çayın çirklənməsi digər sərhəd çaylardan daha çoxdur. Yanvar, fevral, mart aylarında aparılan monitorinqlərə görə bu çaylarda nikkelin miqdarı 7 dəfə, dəmir 4 dəfə, mis-molibden isə iki dəfə normadan artıq aşkarlanıb".

Onun sözlərinə görə, yüzlərlə kilometr uzunluğunda suvarma sistemi tamamilə dağıdılib: "İşğaldan azad olunan ərazilərimizin çaylar, göllər və o cümlədən yeraltı suların ibarət su ehtiyatları təxminən 780 milyon kubmetrdir. Bu isə yerli su ehtiyatlarımızın 20 faizə qədərini təşkil edir. İşğal dövründə isə ermənilər ekoloji terror törədərək Tərtərçay, Həkəriçay, Tərtərçayın qolu Levçay, Tutkunçay, Xaçınçay və digər böyük çayların sularını dağətəyi ərazilərə buraxmırdılar".

R. Abbasov vurğulayıb ki, regionun bərpası ilə bağlı bizi çox böyük işlər gözləyir. Ən önəmlisi Ermənistan Qarabağda törətdiyi ekoloji terrorun kompensasiyasını ödəməlidir. Qarabağın perspektivləri Azərbaycanın davamlı inkişafı üçün çox vacibdir.

Nigar Orucova,
"İki sahil"

<https://ikisahil.az/post/rovshen-abbasov-ermenistan-azerbaycana-qarshi-ekoloji-terroru-davam-etdirir>

**AZƏRTAC: "XƏZƏR"DƏ
İNTEQRATİV DƏRS
KEÇİRİLİB
AZERTAC: IN "KHAZAR"
HELD
INTEGRATIVE LESSON**

2021-ci il aprelin 10-da **AZƏRTAC** Xəzər Universitetində "Cəfər Cabbarlı: lirik şeirlərdən monumental drama" mövzusunda keçirilmiş integrativ dərslər haqqında xəbər yayımlamışdır.

Xəbərdə birinci kurs tələbələri üçün təşkil edilmiş dərslərin C.Cabbarlı ev-muzeyinin direktoru, C.Cabbarlı Fondunun prezidenti, sənətkarın nəvəsi Qəmər Bağirovanın iştirakı ilə keçirildiyi qeyd olunur.

https://azertag.az/xeber/Cefer_Cabbarli_lirik_seirlerden_monumental_drama_movzusunda_integrativ_ders-1752175

**ÖLKƏ SAYTLARINDA "NİZAMİ GƏNCƏVİ İLİ"NƏ HƏSR OLUNMUŞ
TƏDBİRDƏN XƏBƏRLƏR
NEWS ON EVENT DEDICATED TO "YEAR OF NIZAMI GANJAVI" IN
COUNTRY WEBSITES**

2021-ci il aprelin 16-da **AZƏRTAC** və digər saytlar Xəzər Universitetinin "Xəzər" in ədəbiyyat səyahətləri" ədəbi-fəlsəfi məclisinin Lənkəran Peşə Liseyinin müəllim və tələbə heyəti ilə birgə "Məhəmməd Əmin Rəsulzadə və onun "Azərbaycan şairi Nizami" əsəri" mövzusunda onlayn dəyirmi masa keçirməsi haqqında xəbər yayımlamışlar.

Xəbərlərdə tədbirə universitet və lisey əməkdaşları və tələbələri ilə yanaşı, digər iştirakçıların, həmçinin M.Ə.Rəsulzadənin nəvəsi Rəis Rəsulzadənin də qatıldığı qeyd olunur.

https://azertag.az/xeber/Memmed_Amin_Resulzade_ve_onun_Azərbaycan_sairi_Nizami_eseri_movzusunda_deyirmi_masa-1757961 "Nizami"

**AZERSİLL'İN TƏLƏBƏLƏRLƏ
ƏLAQƏDAR PROQRAMLARI HAQQINDA
ANALİTİK MƏQALƏDƏ XƏZƏR UNIVERSİTETİ
KHAZAR UNIVERSITY IN ANALYTICAL ARTICLE ON AZERCELL'S STUDENT
ORIENTED PROGRAMS**

2021-ci il aprelin 16-da *Poliqon İnformasiya Agentliyi (PIA)* və digər xəbər saytları *Azersell* in tələbələrə əlaqədar Tələbə Təqaüdü və Təcrübə Proqramları haqqında təxminən on beş illik fəaliyyəti əhatə edən analitik məqalə dərc etmişdir. Məqalədə göstərilir ki, ötən illər ərzində Tələbə Təqaüdü çərçivəsində Azərbaycanın müxtəlif universitetlərində təhsil alan 235 tələbə *Azercell* şirkətinin təqaüdüslü seçilib. 231 tələbə *Azercell* in Tələbə Təcrübə Proqramı çərçivəsində təcrübə keçib, onlardan 31-i isə şirkətdə işlə təmin olunub.

Məqalədə ölkənin bir neçə qabaqcıl universiteti, o cümlədən Xəzər Universiteti ilə əməkdaşlıq memorandumu imzalanmasından və birgə səmərəli fəaliyyətdən bəhs edilir.

<http://pia.az/-azercell-telebe-teqaudu-ve-tecrube-proqraminin-ugurlarini-bolusur-397991-xeber.html>

On April 10, 2021, **AZERTAC** published news about an integrative lesson on "Jafar Jabbarli: Monumental Drama from Lyrical Poems" held at Khazar University.

The news says that the lesson organized for first-year students was held with the participation of Gəmər Bağirova, the director of the Jabbarli House-Museum, President of the Jabbarli Foundation, granddaughter of the poet.

On April 16, 2021, **AZERTAC** and other websites published news on online round table held by Khazar University Literary & Philosophical Assembly "Literary Travelers of Khazar" and Lankaran Vocational High School on "Mahammad Amin Rasulzadeh and his work entitled "Azerbaijani Poet Nizami".

The event was attended by university and high school staff and students, as well as other participants, including Rasulzadeh's grandson, Rais Rasulzadeh.

On April 16, 2021, the *Polygon News Agency (PIA)* published an analytical article covering about fifteen years of *Azercell's* Student Scholarship and Internship Programs related to students. According to the article 235 students studying at various universities in Azerbaijan have been selected as *Azercell* Fellows within the Student Scholarship over the past years. 231 students underwent internships under *Azercell's* Student Internship Program, and 31 of them were employed by the company.

The article discusses the signing of memorandums of cooperation with several leading universities in the country, including Khazar University, and fruitful joint activities.

"525-Cİ QƏZET'DƏ PROFESSOR HAMLET İSAXANLININ "MƏNİM QARABAĞIM VƏ YA QARABAĞ DÜYÜNÜ" KİTABININ HİSSƏLƏRLƏ ÇAPI BAŞA ÇATIB PUBLISHING OF PROFESSOR HAMLET ISAKHANLI'S BOOK "MY KARABAKH OR KARABAKH KNOT" IN "525-Cİ QƏZET" CONCLUDED

Xəzər Universitetinin təsisçisi, Direktorlar və Qəy-yumlar Şurasının sədri professor Hamlet İsaخانlının "Mənim Qarabağım və ya Qarabağ düyünü" kitabının qısaldılmış variantının "525-ci qəzet"də çapı və qəzetin internet sahifəsində yerləşdirilməsi (altıncı və yeddinci hissələr) başa çatıb:

Altıncı hissə (1 mart 2021)

<https://525.az/news/163286-sovet-dovrunde-dagliq-qarabag-vi-hissePAYLAŞ>

Yeddinci hissə (6 mart 2021)

<https://525.az/news/163666-ter-petrosyanin-savas-ya-sulh-dusunceleri-yeddinci-hisse>

Qeyd edək ki, "Mənim Qarabağım və ya Qarabağ düyünü" kitabının tam mətni yanvar-fevral nömrəsindən (402-403) başlanaraq, "Xəzər Xəbər" jurnalında hissələrlə dərc olunur.

The shortened version of book "My Karabakh or the Karabakh Knot" by Professor Hamlet Isakhanli, Khazar University Founder and Chairman of the Board of Directors and Trustees, has been published in "525-ci qəzet" and posted on the newspaper's website (6th and 7th parts):

The 6th part (March 1, 2021)

<https://525.az/news/163286-sovet-dovrunde-dagliq-qarabag-vi-hissePAYLAŞ>

The 7th part (March 6, 2021)

<https://525.az/news/163666-ter-petrosyanin-savas-ya-sulh-dusunceleri-yeddinci-hisse>

It should be noted that the full text of the book "My Karabakh or Karabakh Knot" is published in parts in "Khazar Khabar" magazine, starting from the January-February issue (402-403).

XƏZƏR UNIVERSİTETİNİN İDARƏETMƏ VƏ TƏLƏBƏ İŞLƏRİ ÜZRƏ PROREKTORU İSAXAN İSAXANLININ HEKAYƏSİ "KREDO" QƏZETİNDƏ DƏRC EDİLMİŞDİR

KHAZAR UNIVERSITY VICE RECTOR FOR ADMINISTRATION AND STUDENT AFFAIRS ISAKHAN ISAKHANLI'S STORY PUBLISHED IN "KREDO" NEWSPAPER

Xəzər Universitetinin İdarəetmə və tələbə işləri üzrə prorektoru İsaخان İsaخانlının "Mollanın cənnətdən qovulması" adlı hekayəsi "Kredo" qəzetində dərc edilmişdir (№ 10 (1040), 10 mart 2021-ci il, s.8-9). Hekayə Xəzər Universitetinin veb-saytında da (<http://www.khazar.org/>) yerləşdirilmişdir:

http://khazar.org/uploads/news/10_03_2021/mollanin_cennetden_qovulmasi.pdf

AZƏRTAC: XƏZƏR UNIVERSİTETİNİN MBA PROQRAMLARI ƏN YAXŞI MAGİSTRATURA PROQRAMLARI ARASINDA

AZERTAC: MBA PROGRAMS OF KHAZAR UNIVERSITY AMONG THE BEST MASTER'S PROGRAMS

2021-ci il aprelin 20-də AZƏRTAC "Eduniversal"-in 50 təhsil sahəsi üzrə dünyanın ən yaxşı magistratura və MBA proqramlarının rəsmi reytingini dərc etməsi və bu reytingdə Xəzər Universiteti İqtisadiyyat və menecment fakültəsinin proqramlarının yüksək yer alması haqqında xəbər yayımlamışdır.

Xəbərdə Xəzər Universitetinin ən yaxşı 200 universitet arasında Avrasiya və Orta Şərqdə Enerji və təbii sərvətlər üzrə 4-cül, Ümumi menecment üzrə 9-cu yeri tutduğunu bildirilir.

https://azertag.az/xeber/Xezer_Universitetinin_MBA_proqramlari_en_yaxsi_magistratura_proqramlari_arasinda-1760207

On April 20, 2021, AZERTAC published news on the high rank of Khazar University's MBA program of the Department of Economics and Management according to the official ranking by "Eduniversal" on world's best MBA and master's programs in 50 fields of study.

According to the news Khazar University ranks 4th among the top 200 universities in Eurasia and the Middle East in terms of Energy and Natural resources, and 9th in General Management.

AZƏRTAC VƏ DİGƏR ÖLKƏ SAYTLARI: XƏZƏR UNİVERSİTETİ DÜNYANIN ƏN YAXŞI ALİ MƏKTƏBLƏRİ SIRASINDA

AZERTAC AND OTHER LOCAL WEBSITES: KHAZAR UNIVERSITY AMONG THE BEST UNIVERSITIES IN THE WORLD

2021-ci il aprelin 22-də **AZƏRTAC** və digər ölkə saytları dünyanın nüfuzlu reyting təşkilatlarından biri olan "Times Higher Education"-un (THE) 2021-ci il üçün ən yaxşı dünya universitetlərini mülayyən edən "THE University Impact Rankings 2021" reyting cədvəlini açıqlaması və bu reytingdə Xəzər Universitetinin dünyanın ən yaxşı ali məktəbləri sırasında yer alması haqqında Azərbaycan və ingilis dillərində xəbər yayımlamışlar.

Xəbərlərdə Azərbaycandan reyting cədvəlinə daxil edilmiş 6 universitet arasında Xəzər Universitetinin ən yüksək göstəricilərə görə ilk yerdə qərarlaşması da nəzərə çəkdirilir. Xəbərlər təxminən eyni məzmununda olduğuna görə aşağıdakı iki linki (Azərbaycan və ingilis dillərində) təqdim edirik.

https://azertag.az/en/xeber/Khazar_University_among_top_world_universities_in_Times_Higher_Education_University_Impact_Rankings_2021-1762911
<https://nocomment.az/universitetlerimiz-dunyanin-en-yaxsilari-sirasinda-foto/>

AZƏRTAC "XƏZƏR"DƏ "POTENSİAL MƏKTƏB DİREKTORLARI" LAYİHƏSİ ÜZRƏ TƏLİMLƏRİN BAŞLANMASI HAQQINDA

AZERTAC ON THE LAUNCH OF TRAININGS WITHIN "POTENTIAL SCHOOL DIRECTORS" PROJECT BY KHAZAR UNIVERSITY

2021-ci il aprelin 22-də **AZƏRTAC** Xəzər Universitetində "Potensial məktəb direktorları" layihəsi üzrə növbəti təlimlərin başlanması haqqında xəbər yayımlamışdır.

Xəbərdə təlimlərin ənənəvi olaraq 3 ay müddətində həftədə 3 dəfə 8 fənn üzrə olmaqla Xəzər Universitetinin müəllimləri tərəfindən onlayn aparılacağı, sonda iştirakçılara sertifikat verilməsi qeyd olunur.

https://azertag.az/xeber/Xezer_Universiteti_Potensial_mekteb_direktorlari_layihesi_uzre_telimlere_baslayib-1762959

On April 22, 2021, **AZERTAC** and other local websites have published news in English and Azerbaijani on the rating table "University Impact Rankings 2021", which identifies the best universities in the world for 2021, by Times Higher Education (THE), one of the world's most prestigious rating organizations, and Khazar University is on this list.

In the news it is also noted that Khazar University ranked first among the six universities included in the rating table from Azerbaijan for the highest indicators. As the news is about the same content, the following two links are provided below (in Azerbaijani and English).

On April 22, 2021, **AZERTAC** published news on the launch of the next training on the "Potential School Directors" project at Khazar University.

The news says that the trainings will traditionally be conducted online by Khazar University teachers three times a week for three months in eight subjects, and the participants will be awarded certificates at the end.

ERASMUS+ PICASP LAYİHƏSİNİN YERLİ TƏRƏFDAŞLARI İLƏ GÖRÜŞ MEETING WITH LOCAL PARTNERS OF ERASMUS+ PICASP PROJECT

Aprəlin 13-də Xəzər Universitetinin tərəfdaş olduğu Erasmus+ PICASP layihəsi çərçivəsində yerli tərəfdaş universitetlərin virtual görüşü keçirilmişdir. Görüşdə Xəzər Universitetinin əməkdaşları ilə yanaşı Azərbaycan Turizm və Menecment Universitetinin və Miras İctimai Birliyinin nümayəndələri də iştirak etmişlər.

Görüşün keçirilməsində məqsəd Erasmus+ PICASP layihəsi çərçivəsində yerinə yetiriləcək fəaliyyətlərin həyata keçirilməsində mümkün əməkdaşlığı və tədbirləri müzakirə etmək olmuşdur. Bundan əlavə, layihənin koordinatoru və digər tərəfdaşları ilə bərabər keçiriləcək növbəti virtual görüşdə müzakirə ediləcək məsələlər haqqında danışılmış və həmin görüşə qədər qarşıya qoyulmuş tapşırıqların necə yerinə yetirilməsinə toxunulmuşdur.

Görüşdə Xəzər Universitetini Ülker Bayramova, Dr. Bahadır Baysal və Elnur Əhmədov təmsil etmişlər.

On April 13, a virtual meeting of local partner universities was held as part of the Erasmus + PICASP project, to which Khazar University is a partner. Along with Khazar University staff, representatives of the Azerbaijan University of Tourism and Management and the “MIRAS” Social Organisation also attended the meeting.

The purpose of the meeting was to discuss possible cooperation and measures in the implementation of activities to be carried out within the Erasmus + PICASP project. In addition, the issues to be discussed at the next virtual meeting with the project coordinator and other partners were discussed, as well as the implementation of the tasks set before that meeting.

During the meeting, Khazar University was represented by Ulker Bayramova, Dr. Bahadır Baysal and Elnur Ahmadzadeh.

“DİSİPLİNLƏRARASI HİBRİD ÖYRƏNMƏ” TƏDQIQAT SEMİNARI

RESEARCH SEMINAR “INTERDISCIPLINAR HYBRID LEARNING”

UNIVERSITAT
POLITÈCNICA
DE VALÈNCIA

2021-ci il aprelin 15-də Xəzər Universiteti Təlim və Tədris Mərkəzinin təşkilatçılığı ilə magistr, doktorant tələbələr, akademik heyət və tədqiqatçılar üçün nəzərdə tutulmuş növbəti virtual tədqiqat seminarı keçirilmişdir. Seminarda Valencia Politexnik Universitetinin (UPV) əməkdaşı Dr. Javier Orozco-Messana “Disiplinlərarası hibrid öyrənmə” mövzusunda təqdimatla çıxış etmişdir.

Seminar Xəzər Universitetinin rektoru dosent İradə Xəlilova tərəfindən açılmış və mövzunun bu günkü təhsil üçün aktuallığı vurğulanmışdır. Dosent Xəlilova maraqlı mövzunun təqdimatına görə spikerə təşəkkür etmiş və seminar iştirakçılarında uğurlar arzulamışdır.

Dr. Messana təqdimatında disiplinlərarası hibrid öyrənmənin ali təhsil müəssisələrində planlaşdırılması, həyata keçirilməsi, tələbələrin və maraqlı tərəflərin bu prosese necə cəlb olunması məsələləri haqqında danışmışdır. Spiker öz çıxışında əməkdaşı olduğu Valencia Politexnik Universitetinin təmsalında nümunələr göstərmiş və alınmış nəticələri seminar iştirakçıları ilə bölüşmüşdür. Dr. Messana həmçinin qeyd etmişdir ki, disiplinlərarası hibrid öyrənmə komanda əsaslı və layihə əsaslı öyrənmədir və tələbələrin müstəqil öyrənməsi üzərində qurulmuşdur.

Dr. Messana tərəfindən təqdim edilən mövzu iştirakçıların böyük marağına səbəb olmuş, təqdimatla bağlı sualları cavablandırılmışdır.

Tədbirə Xəzər Universitetinin əməkdaşları və tələbələri ilə yanaşı, Gəncə Dövlət Universitetinin, Bakı Slavyan Universitetinin və Azərbaycan Dillər Universitetinin əməkdaşları da qatılmışlar.

On April 15, 2021, the next virtual research seminar for master, doctoral students, academic staff, and researchers was organized by the Khazar University Learning and Teaching Center. At the seminar, Valencia Polytechnic University (UPV) staff member Dr. Javier Orozco-Messana made a presentation on “Interdisciplinary hybrid learning”.

The seminar was opened by İrada Xəlilova, Rector of Khazar University, and the relevance of the topic to the education was emphasized. Associate Professor Xəlilova thanked the speaker for the presentation of such an interesting topic and wished success to the seminar participants.

In his presentation, Dr. Messana spoke about the planning and implementation of interdisciplinary hybrid learning in higher education, and how to involve students and interested parties in this process. In his speech, the speaker gave examples from the Polytechnic University of Valencia, where he worked, and shared the results with the participants. Dr. Messana also noted that interdisciplinary hybrid learning is team-based and project-based learning and is formed on students' independent learning.

The topic presented by Dr. Messana aroused great interest of the participants, and questions related to the presentation were answered.

Along with Khazar University staff and students, the seminar was also attended by employees of Ganja State University, Baku Slavic University, and Azerbaijan University of Languages.

UniLab LAYİHƏSİ ÇƏRÇİVƏSİNDƏ NÖVBƏTİ FOKUS Qrup MÜZAKİRƏSİ KEÇİRİLMİŞDİR

FOCUS GROUP DISCUSSION HELD WITHIN THE FRAMEWORK OF THE UniLab PROJECT

UniLab

Aprelin 16-da Xəzər Universiteti İnkişaf Mərkəzinin təşkilatçılığı ilə universitetin tərəfdaş olduğu Erasmus+ UniLab layihəsi çərçivəsində növbəti virtual Fokus Qrup Müzakirəsi təşkil edilmişdir. Fokus Qrup Müzakirəsində UniLab layihəsi çərçivəsində hazırlanmış “Mövcud və yeni universitet-biznes əməkdaşlığını inkişaf etdirmək üçün strateji plan” adlı sənədin biznes sektorundan olan görüş iştirakçıları ilə bərabər müzakirəsi keçirilmişdir.

MS TEAMS vasitəsilə keçirilən görüş Təbiət elmləri və mühəndislik fakültəsinin dekanı Dr. Fəxrəndə Əlimərdanovanın iştirakçıları salamlaması ilə başladı. Sonra Təlim və Tədris Mərkəzinin rəhbəri Ülkar Bayramova layihə çərçivəsində hazırlanmış strateji plan haqqında qısa məlumat verdi.

Görüşdə strateji plan, onun ölkəmizdə tətbiqi, işəgötürənlərin strateji planda etmək istədikləri dəyişikliklər, işəgötürənlər ilə universitet tərəfdaşlığı və strateji planın bu tərəfdaşlıqdakı rolu, belə bir strateji sənədin vacibliyi və s. məsələlər haqqında müzakirələr aparıldı. Görüşdə maraqlı təkliflər və yanaşmalar ilə çıxış edən iştirakçılar universitet-biznes tərəfdaşlığının önəmini bir daha vurğuladılar.

Tədbirdə Xəzər Universitetinin əməkdaşları və tələbələri, Azercell Telekom MMC, UNICEF və Beynəlxalq Bankın əməkdaşları iştirak etmişlər.

On 16 April, the next virtual Focus Group Discussion (FGD) was organized by Khazar University, Development Center as a part of the Erasmus+ UniLab project. During the meeting participants discussed document entitled “Strategic plan for developing existing and forging new university-business collaboration” which was developed within the framework of UniLab project.

The meeting, which was held via MS TEAMS commenced with a greetings of the Dean of School of Science and Engineering Dr. Fakhmanda Alimardanova. Then, the Head of Teaching and Learning Center, Ulkar Bayramova provided brief information about the strategic plan, which was developed within the framework of the UniLab project.

Participants discussed the number of topics during the meeting included strategic plan, its implementation in our country, changes that recruiters want to make in the plan and their recommendations, university-business partnership and the impact of plan to this partnership, etc. Participants shared their ideas from different point of view and highlighted the importance of university-business collaboration.

Among the participants there were representatives from Azercell Telecom LLC, UNICEF, The International Bank of Azerbaijan along with Khazar University staff and students.

İSTANBUL
AYVANSARAY
ÜNİVERSİTESİ

VIRTUAL DƏRS: “RUSİYANIN TÜRKÜSTAN SİYASƏTİ”

VIRTUAL LESSON: “RUSSIA’S TURKESTAN POLICY”

Aprelin 19-da Xəzər Universiteti Tarix və arxeologiya departamentinin müəllimi Telman Nüsrətoğlunun təşkilatçılığı ilə keçirilən “Türk xalqları tarixi” dərslində İstanbul Ayyansaray Universitetinin müəllimi Dr. Hatice Bozkurt Kerimova “Rusiyanın Türküstan siyasəti” mövzusunda məruzə etmişdir.

Məruzədən sonra tələbələrin sualları cavablandırılmışdır.

On April 19, Dr. Hatice Bozkurt Kerimova, a lecturer at Istanbul Ayyansaray University, gave a lecture on “Russia’s Turkestan Policy” at the class of “History of the Turkic Peoples” organized by Telman Nusratoglu, a lecturer in the Department of History and Archeology at Khazar University.

After the lecture, students' questions were answered.

Aprilin 21-də Qazaxıstanın Beynəlxalq Biznes Universitetinin təşkilatçılığı ilə Erasmus + PICASP layihəsi çərçivəsində "Mədəni irs turizmində peşəkar bacarıqların inkişaf etdirilməsi" mövzusunda regional sahibkarlar və assosiasiyalar ilə virtual dəyirmi masa keçirilmişdir.

Görüşdə layihə tərəfdaşı olan Qazaxıstan universitetlərinin nümayəndələri, Qazax Turizm Assosiasiyasının, Türkiyənin mərkəzinin nümayəndələri təqdimatlarla çıxış edərək, ölkədə olan mədəni turizm imkanları haqqında iştirakçılara geniş məlumat vermişlər. Həmçinin, layihə çərçivəsində tərəfdaş universitetlərin bu imkanlardan necə yararlanma biləcəyi məsələləri də müzakirə mövzusu olmuşdur.

PICASP layihəsinin koordinatoru Prof. Massimo Bianchi vacib görüş üçün təşkilatçılara təşəkkürünü bildirmiş və belə bir görüşün layihənin gələcək işlərində əməkdaşlığa verdiyi töhfələrdən faydalanmağı tövsiyə etmişdir.

Layihənin virtual görüşündə Xəzər Universitetini İqtisadiyyat və menecment fakültəsinin dekani Dr. Jeyhun Məmmədov, Təlim və Tədris Mərkəzinin direktoru Ülkar Bayramova və İnkişaf Mərkəzinin layihə meneceri Səbinə Quliyeva təmsil etmişlər.

DƏYİRMİ MASA: MƏDƏNİ İRS TURİZMİ

ROUND TABLE: CULTURAL HERITAGE TOURISM

On April 21, a virtual round table with regional entrepreneurs and associations on "Develop Professional Competencies in Cultural Heritage Tourism" was organized by the International Business University of Kazakhstan within the Erasmus + PICASP project.

Representatives of the partner universities of Kazakhstan on the project, the Kazakh Tourism Association, the Turkistan Center addressed participants with presentations and informed them about the opportunities for cultural tourism in the country. The issues on how partner universities can take advantage of these opportunities were also discussed.

PICASP project coordinator Prof. Massimo Bianchi thanked the organizers for the important meeting and recommended taking advantage of its contribution to future cooperation in the project.

In a virtual meeting of the project, Khazar University were represented by Dean of the School of Economics and Management, Dr. Jeyhun Mammadov, Director of the Teaching and Learning Center Ulkar Bayramova and Project Manager of the Development Center Sabina Guliyeva.

ŞƏRQ TƏRƏFDAŞLIĞI PROQRAMI ÇƏRÇİVƏSİNDƏ GÖRÜŞ

MEETING WITHIN EASTERN PARTNERSHIP PROGRAM

Aprilin 22-də Şərq Tərəfdaşlığı proqramı çərçivəsində Tədqiqat və İnnovasiya üzrə İlk Qeyri-rəsmi İşçi Qrupunun görüşü keçirilmişdir. Görüşdə Xəzər Universiteti İnkişaf Mərkəzinin rəhbəri Raziya İsayeva iştirak edirdi.

Tədbirdə Şərq Tərəfdaşlığı çərçivəsində Tədqiqat və İnnovasiya əməkdaşlığının yenilənməsi, ŞT ölkələri üçün ixtisaslaşma strategiyaları və texnologiya ötürülməsi haqqında yeniləmə və Horizon Europeun qəbul edilməsi və qüvvəyə minməsi ilə bağlı yenilənmələr müzakirə olunmuşdur.

Daha sonra tərəfdaş ölkələr Tədqiqat və İnnovasiyanın gələcəkdə tətbiqini necə dəstəkləmək olar mövzusunda müzakirələr etmişdir.

Görüş yekun qeydlərin müzakirəsi ilə bitdi.

On April 22, the First Informal Working Group Meeting on Research and Innovation was held within the Eastern Partnership Program. Ms. Raziya Isayeva, Director of the Development Center, Khazar University was attended in the meeting.

Update on research and innovation cooperation in the framework of the Eastern Partnership, update on smart specialisation strategies and technology transfer for the EaP countries, update on the adoption and entry into force of Horizon Europe were discussed during the meeting.

Further on, the partner countries discussed How to support the future implementation of R&I engagement.

The meeting ended with a discussion of the conclusion remarks.

BIG IDEA CHALLENGE MÜSABİQƏSİ ÇƏRÇİVƏSİNDƏ GÖRÜŞ MEETING WITHIN THE FRAMEWORK OF BIG IDEA CHALLENGE COMPETITION

Aprilin 23-də Xəzər Universitetinin London Middlesex Universiteti (*Middlesex University London*) ilə birlikdə həyata keçirdiyi "Creative Spark" layihəsi çərçivəsində *Big Idea Challenge* müsabiqəsi haqqında məlumatlandırıcı görüş olub. Görüşün əsas məqsədi keçiriləcək müsabiqənin şərtləri haqqında ətraflı məlumat vermək və yarışmada iştirak edəcək tələbələrə ideyalarını dinləmək idi.

Tədbir İnkişaf Mərkəzinin layihə meneceri Səbinə Quliyevanın iştirakçıları salamlaması ilə başladı. Sonra Middlesex Universitetinin professoru George Dafoluas təqdimatla çıxış edərək, yarışma haqqında ətraflı məlumat verdi. O, yarışma şərtləri, öncəki ildə keçirilən yarışın nəticələri haqqında danışaraq, tələbələrə öz tövsiyələrini verdi.

Tədbirdə Xəzər Universitetinin tələbələri və İnkişaf Mərkəzinin əməkdaşları iştirak edirdilər.

Görüş sual-cavab sessiyası ilə yekunlaşdı.

On April 23, Khazar University held an informative meeting on the *Big Idea Challenge* competition within the *Creative Spark project* jointly organized by Middlesex University of London and Khazar University. The main purpose of the meeting was to provide detailed information about competition and listen to the ideas of students who will participate in the competition.

The event started with the greeting of the participants by Sabina Guliyeva, the project manager of the Development Center. Then George Dafoluas, a professor at Middlesex University, gave a presentation and provided detailed information about the competition. He spoke about the terms and the results of the competition held last year and gave his recommendations to the students.

The event was attended by Khazar University students and Development Center staff.

The meeting concluded with a question and answer session.

AESOP

MİLLİ ERASMUS OFİSİNİN RƏHBƏRLİYİ İLƏ AESOP LAYİHƏSİNİN MONİTORİNG GÖRÜŞÜ

MONITORING MEETING FOR AESOP PROJECT WITH ADMINISTRATION OF THE NATIONAL ERASMUS OFFICE

Aprilin 26-da Milli Erasmus ofisinin rəhbərliyi ilə AESOP layihəsinin monitoring görüşü keçirilib. Görüşdə Xəzər Universiteti ilə yanaşı digər yerli tərəfdaşlar-Naxçıvan Dövlət Universiteti, Gəncə Dövlət Universiteti və Naxçıvan Universitetinin də nümayəndələri iştirak ediblər.

Monitoring görüşündə Xəzər Universitetini Ülker Bayramova, Mələk Kərimova və Xəzər Universitetinin ombudsmanı Aytac İbrahimli təmsil ediblər. Görüşdə layihə bitdikdən sonra onun nə dərəcədə effektiv olması, adı çəkilən universitetlərdə layihədən öncə, layihə gedişində və layihənin tamamlanmasından sonra müvafiq sahə üzrə hansı dəyişikliklərin olduğu və hazırda universitet ombudsmanlarının fəaliyyəti müzakirə edilib.

Ombudsman Aytac İbrahimli fəaliyyətə başladığı müddətdən etibarən gördüyü işlərdən və universitet daxilində Ombudsman Mərkəzində edilən yeniliklərdən danışib, növbəti aylar üçün nəzərdə tutulan təlimlər, görüşlər və fəaliyyətlər barədə qısa məlumat verib.

On April 26, a monitoring meeting for the AESOP project was held with the administration of the National Erasmus Office. Along with Khazar University, representatives of other local partners - Nakhchivan State University, Ganja State University and Nakhchivan University - also attended the meeting.

Khazar University was represented at the monitoring meeting by Ulker Bayramova, Malak Karimova and Khazar University Ombudsman Aytaj Ibrahimli. The meeting discussed the effectiveness of the project after its completion, what changes have taken place in the relevant universities before, during and after the project, and the current activities of university ombudsmen.

Ombudsman Aytaj Ibrahimli spoke about the work she has done since she started and the innovations made at the Ombudsman Center within the university, and briefed on the trainings, meetings and activities planned for the coming months.

MƏNİM QARABAĞIM VƏ YA QARABAĞ DÜYÜNÜ

Hamlet İsaханlı

Əvvəli jurnalın 402-403 və 404-405-ci (yanvar-fevral, mart-aprel 2021-ci il) nömrələrində

Erməni tarixi və tarixçiliyi

Sovet ideologiyası xalqın tarixini əsasən onun indi yaşadığı ərazi ilə bağlayırdı. Ermənilər Urartu'nu, azərbaycanlılar Manna və Midiya'nı qədim tarixlərinə daxil etməklə tarixlərini qədimləşdirməyə çalışmışlar. Qədim Şərqi tarixi və dilçiliyi üzrə görkəmli Sovet-rus mütəxəssisi İ.M. Dyakonov (И.М. Дьяконов, 1915-1999) bəzən öz görüşlərini dəyişsə də, haqlı və haqsız tənqidlərə məruz qalsa da, Şərqi və Qafqaz tarixi üzrə qiymətli əsərlər müəllifi kimi dünyada tanınmışdır. O, həm erməni, həm də Azərbaycan tarixçilərinin "qədimləşdirmə" siyasətini hər cür tənqid etməkdən çəkinməmişdir. "Məsələn, Azərbaycanlılara midiyaqların onların əcdadları olduğunu sübut edə bilmədim, çünki bu, hər halda, belə deyil. Lakin Midiya tarixini – böyük, qalın, ətraflı şəkildə əsaslandırılmış bir cild yazdım" (Книга воспоминаний. СПб., Европейский дом, 1995; с. 732).

Azərbaycan tarixi əslində Azərbaycan xalqının tarixi kimi deyil, Azərbaycan ərazisində və ya onu içinə alan ərazilərdə yaranmış dövlətlərin tarixi kimi yazılırdı (indi də az şey dəyişib...). Ermənilər xalqın tarixini yazmağa cəhd etmişlər; erməni xalqı türklər, farslar, ərəblər kimi çoxsaylı olmayıblar və cürbəcürlük də həddini aşmayıb, yəni, əhatə oluna bilən, nisbətən yığcam xalq olmuşdur. Ermənilər tarixlərini Kiçik Asiyanın şərqində ("Qərbi Ermənistan"), Kilikiyada (indiki Türkiyədə Mersin, Adana, Osmaniye tərəflər) və Ermənistan Respublikası ətrafında ("Şərqi Ermənistan") cəmləmişlər.

Ermənilərin ilk vətəni harada olub? Balkan? Yaxın Şərqi, Şərqi Anadolu? Ya Qafqaz? Dünya, xüsusilə Qərb ermənişünaslığı, o cümlədən, erməni əsilli mütəxəssislər erməni tarixinin təməlinə miqrasiya nəzəriyyəsinin dayandığını irəli sürmüş və əsaslandırmışlar. Miqrasiya nəzəriyyəsinə görə, ermənilərin hind-avropalı əcdadları Balkan tərəfdən, qərbdən şərqə doğru hərəkət edib, Kiçik Asiyanın şərqində, dağılan Urartu torpağında məskən salıblar. Gəlmələr Ermənistan yaylasında, Van gölü ətrafında yerlilərlə qarışmış və orada erməni milləti formalaşmışdır. Ani şəhəri (qalıntıları: Qars vilayəti, Ermənistan Respublikası ilə sərhəd yaxınlığında) erməni Baqratuni sülaləsinin paytaxtı olub. Erməni əlifbası Mesrop Maştots tərəfindən bu yerlərdə tətbiq edilmiş-

dir. Erməni apostol kilsəsinin ilk katalikosu (patriarx) Qriqori cənublu, parfiyalı olub. Ermənilər get-gedə şərqə, Kür və Araz çayları arasına yayılmışlar. Ani Bizans və daha sonra səlcuqlar tərəfindən zəbt olunmuş (uyğun olaraq 1045 və 1064 -cü ildə), ermənilərin bir qismi Kilikiyaya köç etmişlər.

* * *

İkinci Dünya savaşından sonra SSRİ-də Ermənistan tarixi (və ümumiyyətlə, müttəfiq respublikalar) barədə siyasət dəyişdi, tarix başqa qəlibə salındı. Tarix elmi erməniləri Qafqazın yerli, avtohton əhalisi kimi əsaslandırmağa doğru yönəldildi. Erməni xalqının formalaşmasını Kür-Araz arasına, təxminən Ermənistan SSR ərazisinə, bəzən də onun yaxın çevrəsinə bağlamağa başladılar. İ.M. Dyakonov da, aparıcı Qərb mütəxəssisləri kimi, ermənilərin Qafqaza qərbdən gəldiyini demiş, onların əzəldən Qafqazda yaşadıklarını sübutsuz, təhrif edilmiş, uydurulmuş tarix adlandırmışdır.

Qərbdən gəlişi tamamilə inkar etmək olmurdu. Erməni tarixçilər geri çəkilmədilər: qərbdən gələn friqiya dəstələri Van gölünün qərbində yerli əcdadlar – *haylar*la birləşdirdilər; gələnlər arasında *armen* adlananlar da varmış. Gələnlərin hər ikisi erməniləşdirildi. Dyakonov bunun səhv olduğunu göstərdi. Bu yolla erməni tarixi xeyli qədimləşdirildi. Yerevan dünyanın qədim şəhərlərindən biri bəyan edildi, sən demə Romadan 30 yaş böyükmüş... Ermənilər Kiçik Asiyanın şərq bölgələrinin yerli sakinləri kimi təqdim edildi. Bu, Türkiyəyə torpaq iddiası irəli sürmək, qədim erməni torpaqlarını istəmək imkanı verirdi. 1945-1946-cı illərdə SSRİ Türkiyə qarşısında ərazi iddiaları qaldırdı, hərbi baza üçün yer tələb etdi. Ərazi iddialarının alınmadığı, lakin, erməni millətçiliyinin artması, "tarixi keçmişin ideallaşdırılması" Moskvanı narahat etdi.

1950-1960-cı illərdə erməni dilinin hind-avropa qrupuna aid olması əksəriyyət tərəfindən qəbul olunmuşdu. Təbii sual yaranırdı: Ermənilər avtoxtondursa, erməni dilinin hind-avropa dil qrupuna aid olmasını necə izah etməli?! Dilçilik elminin fikri haçalaşır, əksəriyyəti qane edən ideya və izah tapmaq çətin məsələyə çevrilir.

"Böyük Ermənistan" ideyası 2-ci Tiqran dövründə ermənilərin xeyli əraziyə nəzarət etmələri ilə bağlıdır; bu böyüklük 30-35 ildən sonra zəifləyib və bir qədər sonra tarix səhnəsindən silinib. Amma, 19-cu əsrin ikinci yarısında bu ideya yenidən canlanmağa (canlandırılmağa) başlandı, yeni *Böyük Ermənistan* xəyalı milli romantikləri həyəcanlandırdı. Gürcülər 12-ci əsrin ikinci yarısı və 13-cü əsrin əvvəlləri Qafqazın böyük hissəsini və Ani və Dvin'i fəth edə bildilər. Belə çıxır ki, gərək gürcülər 12-ci əsrdəki "Böyük Gürcüstanı", azərbaycanlılar isə Qaraqoyunlu, Ağqoyunlu və ya Səfəvi və ya Qacar ərazilərindən ibarət "Böyük Azərbaycan"ı canlandırsınlar. Əslində, azərbaycanlıların böyüklük arzusuna tək tarix deyil, bugün də qida verə bilər; İran'ın Şimali-qərbində, Azərbaycan Respublikası sərhədində yerləşən (üstəlik, bütün İrana yayılmış) on milyonlarla Azərbaycan türkü, Dağıstanın Dərbənd azərbaycanlıları, Gürcüstan azərbaycanlıları və Türkiyənin əhalisi əsasən Azərbaycan köklü Şərq vilayətləri niyə "Böyük Azərbaycan" həyəcanı yaratmasın?! Amma, şükür, nə Azərbaycan hökuməti, nə də Azərbaycan ziyalıları belə təhlükəli fikrə düşmürlər. Ayrı-ayrı adamlar bu fikrə qapıla bilərlər, amma, heç kimə fayda verməyən, əksinə, həm Azərbaycan Respublikasını, həm dost qonşu ölkələri çalxalaya bilən "Böyüklük" iddiasına qapılmamışıq...

* * *

Sovet-rus arxeoloqu və etno-siyasətçisi Viktor Şnirelman uydurulmuş, mif şəkli almış tarixi yaddaşın Cənubi Qafqaz xalqlarının başına necə bəlalar açdığı barədə maraqlı, müzakirə və mübahisə doğuran kitab yazmışdır (B.A. Шнирельман. Войны памяти. Мифы, идентичность и политика в Закавказье. Академкнига, Москва, 2003). Müəllif Erməni-Azərbaycan, gürcü-abxaz və gürcü-osetin

qarşıdurmaları və bu qarşıdurmaların savaşa çevrilməsinə səbəb olan, bir-birilə toqquşan tarixi müflərin rolunu vurğulamağa çalışmışdır. Hər münaqişə tərəfi Şnirelman`ı digər tərəfin bir sıra hərəkətlərinə göz yumması, özü istədiyi kimi seçim etməsi, orta xətti göstərə bilməməsi ilə günahlandırsa da, kitabın münaqişə səbəbləri barədə geniş təhlil verdiyini danmaq olmaz. Kitab orta xəttin nə olduğunu göstərmir, göstərə bilmir; bəlkə də bu onun işi deyil və ya o, öz qarşısında belə məqsəd qoymayıb. Çox geniş yazılı materiallara əsaslanan bu faydalı kitabda bəzi əksiklik, yanlışlıq ola bilər. Sadə bir qeydlə kifayətlənəcəm. Müəllifin "Kitabı Dədəm - Qorqud" dastanının orijinalı farsca yazılıb fikri tam səhvdir, görünür müəllif bu dastanı digər hansı əsərləşə qarışıq salıb. "Kitabı Dədəm - Qorqud"un iki məlum - Drezden (tam variant) və Vatikan (dastanın təqribən yarısı) əlyazma nüsxələrindən daha qədim olan birincisi tam orta əsr Azərbaycan türkcəsində, ikincisi Azərbaycan və Şərqi Anadolu ləhcələrində yazılıb.

Şnirelman`dan bir alıntı ilə kifayətlənirəm.

«Erməni tarixinin sağalmayan yarası belə bir faktdan ibarətdir - orta əsrlərin önəmli bir hissəsi boyu və sonrakı dövrdə tam 1918-ci ilə qədər ermənilərin praktik olaraq öz müstəqil dövləti olmamışdır. Bu səbəbdən qədim dövlətçilikləri onlar üçün böyük önəm kəsb edirdi, çünki, birincisi, erməni xalqının əzəli vəhdətinin ən mühüm rəmzi qismində çıxış edirdi, ikincisi, ermənilərə özlərini dövlətçiliyi olmuş xalq saymağa və gələcəkdə özünün dövlət müstəqilliyinin bərpasına ümid etməyə imkan verirdi.

Əbədiyaşar şöhrət qazansa da, qısa bir müddət ərzində mövcud olan qədim dövlət bu tələbata o qədər də cavab vermirdi. Bu səbəbdən erməni müəllifləri erməni dövlətlərinin uzun əsrlər boyu ardıcıl davam etmiş tam bir silsiləsini bərpa etməkdə maraqlı olmuşlar, çünki erməniləri uzun sürən dövlətçiliyin həqiqi daşıyıcıları olduqlarına yalnız bu əmin edə bilərdi.

Ermənilər bu dövlətçiliyin köklərinin maksimum dərəcəyə gətirməsilə də az qayğılanmırdılar, çünki bu onları, elə-belə dövlətçi xalqa deyil, həm Anadolu, həm də Zaqafqaziya ərazisində çox qədim dövlətçiliyə malik xalqa çevirirdi... Ermənilərin bu torpaqlarda əzəldən yaşamalarının əsaslandırılması da az önəmli deyildi; bu da erməni müəllifləri mütləq şəkildə avtohtonluq konsepsiyasına üstünlük verməyə məcbur edirdi» (s. 99-100).

Münaqişəli Alban tarixi

Ermənilər və azərbaycanlılar qədimdə, həmçinin orta əsrlərdə Qarabağ kimi məxsus olub sualına bizim deyə cavab vermək üçün çox qələm, mürekkəb, can və qan itirmişlər. Qafqaz Alban tarixi hər iki tərəfin savaşı meydanına çevrilmişdir. İki tərəfin düzəltdiyi bir-birinə zidd xəritələr əsas silah rolunu oynamışdır.

Qafqaz Albaniyası, qədim tarixçi və coğrafiyaçıların dediyinə görə, gürcülərin əcdadları iberlərlə Xəzər dənizi arasında yerləşmişdir. Əlbəttə, qədim dünyada sərhədlər dəyişkən idi, böyüyüb-kiçilə bilirdi. Azərbaycan tarixçiləri indiki Azərbaycan ərazisinin, o cümlədən Qarabağ deyilən yerin Albaniya`ya, erməni tarixçiləri isə bu ərazinin daha əvvəl ermənilərə məxsus olmasını müdafiə etmişlər. Kür və Araz çayları arasının qərb hissəsi, belə görünür ki, əldən-ələ keçirdi... Albaniyanın paytaxt rolunu oynamış əsas şəhərləri Qəbələ və Bərdə olmuşdur.

Xristianlıqla atəşpərəstliyin qarşıdurmasında get-gedə xristianlıq güclənmiş, erməni, gürcü və albanlar xristianlığı qəbul etmiş, hər birinin ayrı patriarxı, kilsələri olmuşdur. Erməni tarixçiləri başlanğıcda Qarabağın qədim tarixini yerli alban xalqının erməniləşməsi kimi təqdim edirdilər. 4-cü əsrin sonlarında Qafqazın cənub və şərqi İrana tabe edildi. Dörd əsrdən artıq, 387-ci ilə qədər

Qarabağın erməni idarəsində olduğu, sonra isə ermənilərin mədəni və dini təsiri altında qaldığı irəli sürüldü. Alban kilsəsi, sanki, get-gedə daha inkişaf etmiş olan erməni kilsəsinin təsiri altına düşmüşdü. Erməni tarixçiləri Qafqazdakı kilsələrin əksəriyyətinin erməni kilsəsi olduğunu, gürcü və Azərbaycan tarixçiləri isə əksəriyyətinin uyğun olaraq gürcü və alban kilsələri olduğunu sübut etməyə çalışmışlar.

7-ci əsrdə İrani məğlub edən ərəblər Qafqaza daxil oldular. Qafqaza hakim olmaq uğrunda ərəblərlə Xəzər türkləri onillərlə davam edən savaşa başladılar. Get-gedə albanların böyük hissəsi islamı qəbul etdi. Erməni kilsəsinin tam təsiri altına düşən albanlar isə xristian qalmaqla yanaşı, ermənilərə assimile olunub erməniləşdilər. Nəticədə alban kilsəsi zəiflədi, lakin davam etdi. Dağlıq Qarabağda müstəqil alban kilsəsi fəaliyyətdə idi; alban kilsəsi 1836-cı ildə Rusiya tərəfindən ləğv edilmiş, varidatı erməni kilsəsinə verilmişdir. İslamı qəbul edən alban tayfaları isə öz çoxsaylı dillərini saxladılar, hərçənd ki, onların bir hissəsinin get-gedə artan türk əhali içində assimilyə uğraması da istisna olunmur. Beləliklə, albanlar türklərlə yanaşı çağdaş çoxmillətli Azərbaycan Respublikası xalqının əcdadları sırasındadır.

Viktor Şnirelman`a görə "...1960-cı illərin ikinci yarısından başlayaraq, erməni alim və yazıçıları ardıcıl olaraq, bir tərəfdən albanlar, digər tərəfdən isə ermənilər və azərbaycanlılar arasında hər hansı əlaqə olmaması barədə öz miflərini yaradırdılar". Şnirelman gürcülərin də gürcülənmiş albanlar ideyasından xoşlanmadıqlarını qeyd edir.

Azərbaycan xanlıqları və Rusiya

Bugünkü problemlərin kökünü qədimlərdə axtarmaq rasionallıqdan uzaq düşmək, mifoloji düşüncəyə qapılmaqdır. Bugünkü münaqişənin kökünü 1500-2000 il əvvəlki hadisələrlə, uzaq tarixə bağlamaq, zənnimcə, yanlışdır. Bu günü, cari vəziyyəti anlamaq üçün əfsanə, uydurma və bəzək-düzəklə dolu qədim tarixlərə deyil, bir az yaxın, yeni tarixə və sonra ən yeni tarixə, yəni, bu gün baş verən hadisələrin birbaşa kökünə və necə cərəyan etdiyinə nəzər salmaq zəruridir.

Rusiyanın Qafqaza yaxınlaşması yeni bir dövrün başlanğıcı oldu. Qafqazlıların alışdığı İran və Osmanlı mühitinə şimaldan gələn güclü xristian dövləti - Rusiya əlavə olundu. Qafqaz xristianları - gürcülər və ermənilərin Rusiyaya daha çox maraq göstərmələri təbii idi. Onlar yaxın gələcəkdə kimə yaxınlaşmaq, kiminlə olmaq üzərində düşünür və konkret addımlar atmağa çalışırdılar. Azərbaycanlılar isə ənənəvi müsəlman mühitindən çox fərqli olan Rusiyaya ehtiyatla baxırdılar.

Səfəvilərin son zəif dövründə onların idarəsi altında olan Qafqaz əyalətləri yarımmüstəqil siyasət yürütməyə, öz aralarında ittifaqlar qurmağa və ya dava etməyə başlamışdılar. Nadir şah yənidən mərkəzləşmə siyasətini gücləndirməyə girişdi və bu yolda zor tətbiq etməkdən çəkinmədi. Nadir şahın öldürülməsindən (1747) sonra Qafqazda yerli kiçik dövlətlər yarandı. Qafqazda Səfəvilərin yaratdığı və ya yerlilərin yaratdığı və Səfəvilərdən vassal asılılığı olan yerli inzibati idarəetmə sistemi vardı. Bu dövlət təcrübəsi Azərbaycan xanlıqları və Gürcü knyazlıqları şəklində möhkəmlənməkdə idi.

Cənubi Qafqaz İran, Osmanlı və ya Rusiya asılılığında olan aşağıdakı kiçik dövlətlərdən ibarət idi: Qafqazın mərkəz, şərq və cənubunda yerləşən Azərbaycan xanlıqları - Quba xanlığı, Şəki xanlığı, Şamaxı (və ya Şirvan) xanlığı, Bakı xanlığı, Gəncə xanlığı, Qarabağ xanlığı, Talış xanlığı, İrəvan xanlığı, Naxçıvan xanlığı və Qafqazın şimali-qərbində yerləşmiş gürcü və gürcüyanı dövlətlər - Kartli-Kaxeti xanlığı (və ya hökmdarlığı, knyazlığı) və İmeretiya xanlığı. Sərhədyarı Dərbənd xanlığı, həmçinin, özünüidarə qabiliyyətli kiçik İlisu, Qazax və Şəmsəddin sultanlıqları,

Car-Balakən camaatı, Quriya, Meqreliya və Abxaziya knyazlıqları da bura əlavə edilə bilər. Azərbaycan xanlıqları arasında Qarabağ, Quba və Şəki xanlıqları daha böyük gücə malik idi. Qubalı Fətəli xan (1736-1789) Azərbaycan xanlıqlarının bir qismini, Dərbənddən Ərdəbilə qədər Qərbi Qafqazı birləşdirməyə çalışdı. Fətəli xan Qarabağ xanı İbrahimxəlil xanla (1732-1806) yola getmirdi. İndiki İranın şimalında, yəni, İran Azərbaycanında Təbriz, Urmiya, Marağa, Ərdəbil, Qaradağ, Xoy və Maku xanlıqları yaranmışdı.

Erməni tarix və təbliğat qaynaqlarında *Azərbaycan xanlıqları* ifadəsi əvəzinə *Persiya xanlıqları* ifadəsi işlənir. Halbuki bütün bu xanlıqların əsas əhalisi Azərbaycan türkləri idi, xanlar da eynilə. Təbii ki, bu xanlıqlarda digər milli azlıqlar, o cümlədən ermənilər də yaşayırdılar. Lakin, siyasi hakimiyyət və əhali sayına görə Azərbaycan türkləri üstün olmuşlar. Xanlıqların bəziləri İran meyilli, digərləri Osmanlı və ya Rusiya meyilli idi; bu meyllər zaman keçdikcə dəyişə bilirdi. İrəvan, Naxçıvan, Gəncə və Qarabağ xanlıqlarında erməni milli azlığı da vardı. Qarabağ xanlığı tərkibində erməni mülkiyyəti mövcud idi. Qarabağ mülkləri əvvəl Səfəvilərə bağlı bəylərbəyliyinə və sonra Qarabağ xanlığına tabe edildi. Gürcü knyazlıqları tərkibində də ermənilər yaşayırdı. Erməni tarixçilərinin *Şərqi Ermənistan* kimi təqdim etdikləri ərazi əslində ermənilərin azlıqda olduğu Səfəvi-Əfşar dövrünün bəylərbəylikləri, sonrakı Qarabağ, Naxçıvan və İrəvan xanlıqlarından ibarət idi.

Qarabağ xanlığı və Rusiyanın erməni siyasəti

1805-ci il mayın 14-də Rusiyanın rəsmi nümayəndəsi general Pavel Tsitsianov-la Qarabağ xanı İbrahim xan arasında Qarabağın Rusiyaya birləşdirilməsi haqqında müqavilə imzalandı.

Qeyd. Göründüyü kimi, orta əsrlərdə də, Rusiya dövründə də uyğun ərazinin adı Qarabağ olub, bu ərazi Azərbaycan türklərinin verdiyi adla tanınıb.

1813-cü il oktyabrın 12-də Rusiya və Persiya arasında Azərbaycan xanlıqları - Şəki, Şirvan, Dərbənd, Quba, Bakı və Talış xanlıqlarının Rusiyaya birləşdirilməsi haqqında *Gülüstan müqaviləsi* imzalandı. Beləliklə, Azərbaycan xalqı iki dövlət - Rusiya və İran arasında bölüşdürüldü. Rusiya üçün xoş, İran üçün xoşagəlməz bu prosesin davamı 1828-ci il fevralın 10-da Rusiya və Persiya arasında *Türkmənçay müqaviləsi* ilə gəldi. Bu dəfə Cənubi Qafqazdakı son iki Azərbaycan xanlıqları - İrəvan və Naxçıvan xanlıqları Rusiyaya tabe edildi. İmperator 1-ci Nikolay bu iki xanlığı birlikdə Erməni vilayəti («Армянская область») adlandırmaq qərarına gəldi (bu iki xanlıq əhalisində müsəlmanların - türk və kürdlərin mütləq əksəriyyəti təşkil etməsinə baxmayaraq - növbəti bölünmə bax). Beləliklə, gələcəkdə Ermənistan dövlətinin yaranması üçün zəmin qoyuldu.

General Paskeviç-in 5 aprel - 10 iyun 1828-ci ilə aid hesabatında deyilirdi ki, bizim ordu Azərbaycanı (*İran Azərbaycanı nəzərdə tutulur* - H.İ.) tutandan sonra ermənilər Rusiyaya məxsus vilayətlərdə yerləşmək arzularını bildirdilər. Paskeviç onları İrəvan, Naxçıvan və Qarabağ vilayətlərində yerləşdirməyin yaxşı olacağını qeyd edirdi. Beləliklə, İran Azərbaycanında (Marağa, Urmiya, Xoy və s.) yaşayan ermənilərin faktik olaraq Qafqaz Azərbaycanına köçürülməsi qərara alındı. Onu da qeyd edim ki, bu köçdən əvvəl, 1823-cü ildə Qarabağda 20.035 ailə yaşadığı məlumdur, onlardan 15.729-u müsəlman, 4.366-sı xristian idi (*Описание Карабахской провинции, составленное в 1823 году по распоряжению главнокомандующего в Грузии Ермолова. Тбилиси, 1866*).

* * *

Öz səyahətləri barədə çoxcildli əsərlər yazan britaniyalı general George Keppel'in (1799-1891) Londonda nəşr olunmuş "Babilistan, Assuriyə, Midiya və Skif də səfərlərim haqqında şəxsi hekayəm" ("Personal Narrative of Travels, in Babylonia, Assyria, Media, and Scythia". London, 1827) adlı maraqlı kitabının ikinci cildi əsasən 1824-cü ilin yayında Təbrizdən Həştərxana səyahətinin maraqlı təsvirinə həsr olunmuşdur. O, Araz çayını keçib Qarabağa getmiş, sonra Şamaxı-Bakı-Dağistan-Kumük-Həştərxan marşrutu ilə hərəkət etmişdi. O, yazır: Arazla Kür arasında paytaxtı Şuşa (Sheesha) olan "gözəl Qarabağ vilayəti" yerləşir; Qarabağ "bərəkətli əyalətdir". G. Keppel Şuşaya gedişini maraqlı boyalarla təsvir edir (təbii ki, bu təsviri geniş vermək fikrində deyiləm-H.İ)... Şuşaya gedən yolda 140 çadırlı tatar məntəqəsində. Çadırları ilə yaylağa çıxmış tatarların yanından və bir neçə səliqəli erməni kəndindən keçdik. Şuşa şəhərində iki min ev var, əhalisinin dördü üçü tatarlar, qalanları ermənilərdir. Ermənilərin başçısı Aga beg bizi evinə qonaq apardı. Bu şəhər 80 il əvvəl tatar xan ("prince") tərəfindən inşa olunmuşdur.

Qeyd. Şuşa qala-şəhərinin əsasını 1750 və ya 1751-ci ildə Pənahəli xan qoyub. Əvvəl qala kimi nəzərdə tutulub, Qala adlanıb, sonra abadlaşdırılmaqla şəhərə çevrilib. George Keppel Şuşa deyil, Şişa/Şişə (Sheesha) yazır, yəni, Şuşa sözünün şüşə/şişə kimi şəffaf, təmiz hava ifadəsindən əmələ gəlmə ehtimalına uyğun gəlir.

Qeyd. Marietta Şaqinyan ermənilərin Şuşa'ya sonralar gəldiyini qeyd edir. Erməni hissəsi... "daha sonra yarandı və sanki Asiya şəhərinə avropasayağı əlavə oldu..." (Мариэтта Шагинян. Советское Закавказье. 1946, с. 252).

G. Keppel'in daha iki müşahidəsi ilə kifayətlənirəm: Tatar dili türk dilinin dialektidir; amma tatarlar əsasən farsca oxuyur və yazırlar. Bakıda 20 məscid və bir erməni kilsəsi var. 4 min sakini olan Bakının əhalisi, cüzi sayda erməni istisna olmaqla, tatarlardan ibarətdir.

* * *

Rusiya tərkibində yeni, daha böyük idarəetmə sistemi quruldu. İrəvan və Naxçıvan xanlıqları ərazisi Erməni vilayəti (oblastı), daha sonra İrəvan quberniyası adlandırıldı. Gəncə, Qarabağ və Şəki xanlıqları birlikdə Yelizavetpol (Gəncə) quberniyasını, Quba, Bakı, Şirvan, Talış xanlıqları birlikdə Şamaxı, daha sonra (1859) Bakı quberniyasını əmələ gətirdi. Tiflis, Kutais quberniyaları və Abxaziya okruqu gələcəkdə Gürcüstan adlandırılacaq ərazilərin əsasında təşkil olundu.

Erməni Sovet tarixçisi Abqar İoannisyan (1908-1991) Qarabağ xanlığı, erməni mülukləri və Rusiya imperiyasının yeni əldə edilmiş torpaqları idarəetmə siyasəti barədə araşdırmasında bir neçə maraqlı məqama toxunur. Nüfuzlu dövlət adamı, 2-ci Yekaterina'nın yaxını (və sevgilisi, Yekaterina özü demişkən, "demək olar ki, səcdəgahım" knyaz Q. Potyomkin (1739-1791) İbrahim xan Şuşinskiyi devirib, Qarabağı Rusiyaya tabe olan müstəqil erməni vilayətinə çevirməyi düşünürmüş: «II Yekaterinanın sərəncamına görə, imperatriçadan sonra Rusiyada ikinci şəxs olan Qriqori Potyomkin 6 aprel 1783-cü ildə qardaşı oğlu general P.İ. Potyomkinə aşağıdakı məzmununda göstəriş ünvanladı: "Şuşalı İbrahim xanı devirmək lazımdır, çünki bundan sonra Qarabağ Rusiyadan başqa heç kimə tabe olmayan erməni müstəqilliyi təşkil edəcəkdir. Bax, bu məqamda bütün səyinizi həmin bu vilayətin xalqı üçün ən əlverişli şəkildə qurulması üçün sərf edin. Bununla digər güclü erməni vilayətləri də ya onların ardınca gedəcəklər, ya da böyük sayda Qarabağa gələcəklər" (A. P. Иоаннисян, «Россия и армянское освободительное движение XVIII столетия», Ереван, 1947, с. 236, док. № 22).

Knyaz Potyomkin bu fikri həyata keçirmək üçün 2-ci Yekaterinaya müraciət etmiş, Asiyada yeni xristian dövləti yaratmağı və erməni müluklərinə verdiyimiz vədi yerinə yetirməyi təklif etmişdi: Elə həmin 1783-cü il mayın 19-da Q. Potyomkin II Yekaterinaya belə bir məruzə təqdim

edir: *"Xanlıq ləğv edildikdən sonra onun (İbrahim xanın) erməni xalqlarından təşkil olunmuş vilayətini milli idarəetməyə vermək və bununla da Asiyada Siz əlahəzrət imperatriçanın mənim vasitəmlə erməni mülklərə verdiyiniz vədlərə uyğun xristian dövlətini bərpa etmək lazımdır"*.

Müəllif (A. R. İoannisyan) rus məmurlarının Rusiyaya xidmət edən erməni mülklərini deyil, xanları üstün tutduqlarına çaşıb qaldığını, heyrətini bildiren həsiyə çıxır: "Mülklər vasitəsilə Qarabağa sahib olan ruslar elə həmin mülklərin qəddar düşməni - İbrahim xanı vilayətin baş hakimi olaraq saxladılar. İbrahim xan ruslara xəyanət etdi və öldürüldü. Onun yerinə xanın böyük oğlu Mehdi xan təyin edildi və ona daha geniş hüquqlar verildi. Lakin o daha böyük xəyanət etdi: 1822-ci ildə o, Qarabağdan İrana qaçdı və İran qoşunu ilə qayıdaraq, ruslarla savaşa başladı. O dövr rus məmurlarının Rusiyaya sdaqətlə xidmət edən erməni mülklərlə müqayisədə niyə bu xain xanlara üstünlük verdikləri anlaşılır" (kursiv mənimdir – H.İ.)

Məntiqi baxımdan A. R. İoannisyan'ın təəccübü və hirsli anlaşılmasıdır: 1) Erməni mülkləri ruslar kimi xristian idi (kilsələri fərqli olsa da), 2) ruslara az-çox kömək edirdilər (böyük kömək gücləri olmasa da), 3) ruslar arasında yuxarı dairələrdə onları irəli çəkmək istəyənlər vardı (Knyaz Potyomkin kimi). Bəs niyə ruslar hakimiyyəti yenə Azərbaycan xanlarına, onların varislərinə verməyi lazım bildilər? Bu suala cavab olaraq, zənnimcə, aşağıdakılar qeyd oluna bilər:

1) Xan və onun varisləri idarəetmə təcrübəsinə malik idi, həm müsəlmanları, həm xristianları öz tabeliyində saxlamağı və təsərrüfat həyatını təşkil etməyi bacarırdılar;

2) Xristianlar xanlıqlarda, sanki, müsəlman dənizində, ayrı-ayrı, böyük olmayan adalar idi, xristianlar ancaq tək-tük kiçik yerlərdə sayca nisbətən çox ola bilərdilər;

3) Xristianların Rusiya həyatına inteqrasiyası təbii görünürdü, müsəlmanların "sakitleşdirilməsi", inteqrasiyası üçün onların xan, bəy, tacirləri ilə çalışmaq lazım idi. Rusiya üst təbəqə müsəlmanları, sosial kübar dairəni narazı salsa, müsəlmanların Rusiyaya itaətdən qaçması, üsyan etməsi ehtimalı böyükdü.

Köçlər və etnik dəyişmələr

18-19-cu əsrlərdə Rusiya və Osmanlı, 19-cu əsrdə Rusiya və İran arasında müəyyən fasilələrlə davam edən savaqlar külli miqdarda köçlərə səbəb oldu. Bu köçlərdə Rusiya müsəlmanları daha çox Osmanlı'ya, eləcə də İrana, Osmanlı və İran erməniləri isə Rusiyaya üz tuturdular. Türkmənçay müqaviləsinə görə İrandan köçürülən ermənilər əsasən Qarabağ, Gəncə, Şamaxı və İrəvan bölgələrində yerləşdirildi.

Rusiya yeni fəth edilmiş ərazilərdə xristianlaşdırma siyasəti həyata keçirməyə başladı. Qarabağda və *Erməni vilayəti* adı verilmiş İrəvan, Naxçıvan və Ordubad ərazilərində erməni sakinlərin sayını ciddi dərəcədə artırmaq vasitəsilə müsəlman idarəçiliyindən xristian idarəçiliyinə keçmək yolu tutuldu. Bu, görünür ki, başlanğıcda koloniya kimi baxılan müsəlman bölgələrini Rusiya əyalətinə çevirmək yolu idi. Tiflisdən başlanan, sonra Bakı və digər yerlərə də tətbiq olunan ruslaşdırma ilə yanaşı alman dini təriqət qruplarının (1817-1818-ci illər) və sonra (1830-cu illərdən başlayaraq) rus qeyri-ortodoks dini icmalarının (molokan və subbotniklər'in, həmçinin, duxobor və starobryadçılar'ın) Qafqaza yerləşdirilməsi təşkil olundu; rus qeyri-ortodoksların uzaq, narahat Qafqaza köçürülməsinə həm də cəza tədbiri kimi baxılırdı. Ədalət naminə qeyd etmək lazımdır ki, rus idarəçiliyi etnik və irqi diskriminasiyaya yol verməməyə çalışırdı.

N. Şavrov'un "Kavkazskiy Kalendar" da yazdığı kimi (Tiflis, 1879, s. 7) Britaniyanın Hindistanda

yürütdüyü siyasətlə müqayisədə Qafqazda ruslaşdırma siyasəti aparılması daha doğru yol sayıldı: "Rusiya əhalisi bu ərazidə tədricən və təbii olaraq məskunlaşdı, hansı ki indi Qafqazın ümumi əhalisinin 24 faizini təşkil edir, Hindistanda isə 100.000 britaniyalı və ya ümumi əhalinin 0.004 faizi 240 milyondan çox yerli sakini idarə edir". Bu siyasət həm də mümkün separatçılığın qarşısını almağa kömək etməli idi (Firouzeh Mostashari. *On the Religious Frontier. Tsarist Russia and Islam in the Caucasus*. I.B. Taurus, London - New York, 2006, p. 39).

Osmanlı və İrandan ermənilərin Rusiyaya köç etməsi həm də Rusiyanın bu köçü istəməsi, təşkil etməsi ilə bağlı idi; bu, xüsusilə İrana aiddir, İranda, Osmanlıdan fərqli olaraq, ermənilər daha dinc həyat sürürdülər. İran Azərbaycanı valisi, şahzadə Abbas Mirzə demişkən, onlar minillərlə yaşadıkları yeri ürəkdən və könüllü surətdə qoyub getməyi, öz ev və mal-mülkündən məhrum olmağı necə arzu edə bilərdilər?! (Firouzeh Mostashari, p. 41).

General Paskeviç yazırdı: "Erməni kəndlərinin Fars boyunduruğundan azad edilməsi yalnız Ararat və Naxçıvan əyalətləri əhalisinin artması ilə tamamlanmış sayıla bilər. Buna iki yolla nail olmaq mümkündür: Birincisi, Təbriz, Xoy, Səlməs və Marağanın rus qoşunları tərəfindən işğalı və bu bölgələrdə yaşayan bütün ermənilərin istəkləri əsasında Naxçıvan, Erivan və Qarabağ əyalətlərinə köçürülməsi. İkincisi, ehtiyatlı ciddi ölçü götürməkdən istifadə etməkdir, çünki uzağıgören olmadıqlarına görə Rusiyanın iltifatlı qoruması və xeyir-duası altında onları (erməniləri) gözləyən imkanları, üstünlükləri görə bilmirlər" (Firouzeh Mostashari, p. 42). 1880-1905-ci illər arasında ermənilərin iqtisadi bacarığı və millətçiliyi Rusiyada anti-erməni əhvalı yaratdı; rus məmur və siyasətçiləri arasında *Qafqazı ruslaşdırmaq əvəzinə erməniləşdik, ruslara, həmçinin, gürcülərə yer qalmadı* deyənlər vardı (Firouzeh Mostashari, p. 43-44).

* * *

"Hardasa 57 mindən 200 minədək erməni Persiya və Osmanlı idarəsində olan əraziləri tərk edib, əsasən İrəvan və Dağlıq Qarabağa köç etdilər. Təkcə Qarabağa 30 min ətrafında erməni yerləşdirildi; bu, bütün əhaliyə nisbətə onların payını 8.4% -dən 34.8%-ə yüksəltdi. Başqa araşdırmalar bu rəqəmin demək olar ki, 50% olduğunu deyir. İrəvanda nisbət 24% -dən 53.8% -ə artdığı güman edilir. Öz növbəsində İrəvan və Qarabağda yaşamış 117 min müsəlmandan 35 mini Rusiya üsul-idarəsini tərk etdi". (Исторический памятник состояния Армянской области в эпоху ее присоединения к Российской империи. С-Петербург, 1852).

«Erməni araşdırıcılarının özləri də razılaşırlar ki, XIX əsrin əvvəlində ermənilər İrəvan xanlığı əhalisinin cəmi 20%-ə yaxınını təşkil etmiş və müsəlmanları sayca yalnız 1828-1832-ci illərdən sonra üstələmişdilər" (B.A. Шнкрельман, с. 237). 1828-ci ildə ermənilər Naxçıvan əhalisinin 15-20%-ni təşkil edirdilər (halbuki əvvəl çox olduğu deyilir); bu nisbət 1832-ci ildə 41,2%-ə çatdı, 1926-cı ildə isə 11%-dən az qaldı. Sovet zamanı daha da azaldı (B.A. Шнкрельман, с. 242-243).

1828-ci il martın 21-də İmperator 1-ci Nikolayın fərmanı ilə İrəvan və Naxçıvan xanlıqları ərazisi *Erməni vilayəti* (Армянская область) adı aldı. Vilayətin əhalisini xristian və müsəlmanlar deyə iki hissəyə ayırırdılar. Müsəlmanlar əsasən türklərdən (azərbaycanlılardan) və kürdlərdən, xristianlar isə əsasən ermənilərdən ibarət idi. Türkmənçay müqaviləsindən əvvəl müsəlmanların sayı azı 117- 118 min idi və bunların təqribən 25 mini kürd idi. Təqribən 20 min türk və fars və 15 min kürd Rus-İran savaşında öldürülmüş və ya savaş sonrası köç etmişdi. Kameral təsvirə görə, savaştan sonra azı 74-75 min müsəlman (türk, fars) qalmışdı. Göründüyü kimi, savaştan əvvəl türk və farsların sayı azı 93 min idi. Kürdlərdən isə təqribən 10 min qalmış, 15 min ölmüş və ya köç etmişdi. Beləliklə, savaştan əvvəl müsəlmanların ümumi sayı təqribən 118 min olub (Bax: George A. Bournoutian. *The Ethnic Composition and the Socio-Economic Condition of Eastern Armenia in the First Half of the Nineteenth Century*, pp. 69-72). Kameral təsvirə görə, 1826-cı ildə İrəvan və Naxçıvan

(Ordubad daxil olmaqla) xanlıqlarında müsəlmanların sayı 117.849, ermənilərin sayı isə 25.151 idi; yəni, ermənilər ümumi əhalinin 17.6 %-ə yaxınını təşkil edirdi. Beləliklə, əksəriyyətin müsəlman olduğu yerdə məqsədli şəkildə Erməni vilayəti yaradıldı. Savaşdan və erməni köçlərindən sonra vəziyyət xeyli dəyişmiş, ermənilərlə müsəlmanların sayı demək olar ki, bərabərləşmişdi. 1832-ci ildə müsəlmanların sayı 82.073, ermənilərin sayı 82.377 olmuşdu; İrandan 35.560 erməni, Türkiyədən - 21.666 erməni gəlmiş, yerli ermənilər isə, yuxarıda deyildiyi kimi, 25.151 idi.

Friedrich Bodenstedt'in "Qafqaz xalqları və onların Rusiyaya qarşı azadlıq mübarizəsi" adlı irihəcmli kitabında (1848) "Türk irqindən olan Qafqaz tatarları" adlı bölmə mövcuddur (122-147-ci səhifələr); burada Dərbəndin əhalisi 28 min olmaqla böyük əksəriyyəti şiə tatarlardır deyilir. Həmçinin, qeyd olunur ki, Qarabağ əhalisi 60 mindir, onun 2/3-si tatarlar, 1/3-i ermənilərdir; Yelizavetpol'un (quberniyanın) əhalisi 55 mindir, onun 9 mini ermənilərdir.

1855-1856-cı və 1877-1878-ci illər Rus-türk savaşları nəticəsində yeni ermənilərin Rusiyaya gəlməsi və bir çox müsəlmanların Rusiyadan köç etməsi nəticəsində ermənilərin mütləq və nisbi sayı daha da artdı. Qafqaz xalqlarının tarixi, mədəniyyəti və yeni Sovet dövrünün problemləri və quruculuq işləri barədə yazan, yaxşı tanınmış müəllif M. Şaqinyan Ermənistan ermənilərinin böyük hissəsinin köklü əhali olmadığını yada salır: «Ermənistanda, demək olar ki, yalnız ermənilər və az sayda başqa millətlərdən olanlar yaşayırlar. Lakin burada da bir özəllik var: Ermənistanda məskunlaşmış ermənilərin böyük əksəriyyəti buralı deyil-onlar bu ölkəyə dünyanın bütün yerlərindən gəlmiş və buranı özlərinə məskən etmişlər. Əcdadların ölkəsi daha çox nəzəri səciyyə daşıyır. Əslində isə, çox az sayda yaşayış məntəqələri öz bir əsrlik tarixlərini xatırlayır və əcdadların qəbirlərinə malikdir. Əsas kəndli kütləsi erməni tarixinin bütün dövrlərində bura daşınmış və köçmüşdür» (Мариятта Шагинян. Советское Закавказье. 1946, с.17-18).

1897-ci ildə Rusiya imperiyası əhalini siyahıya aldı. Bakı quberniyasında Azərbaycan türklərinin sayı 485.146, ermənilərin sayı 52.233 idi. Bakı özü milli baxımdan ən qarışıq şəhər idi; 1897-ci ildə bu şəhərdə 40.148 Azərbaycan türkü, 37.399 rus və 19.060 erməni yaşayırdı. 1913-cü ildə vəziyyət xeyli dəyişmiş, sayca ruslar birinci yerə keçmiş (76.288), azərbaycanlıların artımı aşağı olmuş (45.962), ermənilər çox artmışdılar (41.680). Burada İrandan gəlmiş Bakıda işləyənlərin sayı göstərilmiş, onlarla birlikdə azərbaycanlılar yenə rusalardan az idi.

Yelizavetpol (Gəncə) quberniyasında 534.086 müsəlman və 292.188 xristian yaşayırdı. Yelizavetpol quberniyasının Zəngəzur uyezdində uyğun saylar 71.206 və 63.622, Şuşa uyezdində isə 62.868 və 73.953 idi (quberniyada ermənilərin sayca üstün olduğu yeganə uyezd). İrəvan quberniyası əhalisinin 313.176 nəfəri müsəlman, 441.000 nəfəri xristian idi. Quberniyanın mərkəzi İrəvanda Azərbaycan türklərinin sayı 77.491, ermənilərin sayı 58.148 idi; bu quberniyanın 7 uyezdindən 4-də Azərbaycan türkləri sayca ermənilərdən çox idi (Первая всеобщая перепись населения российской империи - 28-го января 1897 года. С-Петербург).

Yerevan, hətta ermənilərin İran və Türkiyədən gəlişindən sonra da, əsasən müsəlman şəhəri idi, 1866-cı ildə 27.626 nəfər şəhər sakinindən 23.626 nəfəri, yəni, 85%-dən çoxu müsəlman idi. 1883-cü ildə əhali azalmış, amma nisbət dəyişməmişdi; 18.766 sakinədən 15.992-si müsəlman idi (Zaven Korkodyan. The Population of Soviet Armenia in 1831-1931. 1932).

Qafqazın mədəni və inzibati mərkəzi olan Tiflis şəhərində əhalinin tərkibi belə idi: 19-cu əsrin əvvəlində (1803-cü ildə) sakinlərin 74,3%-i erməni, 21,5%-i gürcü idi. Əsrin sonunda ruslar mənzərəni ciddi şəkildə dəyişmişdilər, amma ermənilər yenə sayca çox (və iqtisadi baxımdan güclü) idi: erməni - 38%, gürcü - 26,3% və rus- 24,7% (Transcaucasia, Nationalism, and Social Change.

Essays in the History of Armenia, Azerbaijan, and Georgia. Edited by R.G. Suny. The University of Michigan Press, 1996, p. 113)

“Erməni məsələsi”

Şərqi Anadoluda, Ermənistan yaylasında yaşayan ermənilər əvvəl Bizansa, sonra Səlcuq türklərinə tabe oldular. Onların bir hissəsi Aralıq dənizinin şimal-şərq sahillərində yerləşən Kilikiya ya köç etdi. Kilikiya erməniləri 11-ci əsrin sonları, Birinci Xaç Yürüşü zamanı meydana çıxdılar. Onlar müsəlmanlarla savaşa xaçı xristianlara kömək edirdilər. Burada üç əsrə yaxın mövcud olan Erməni özünüidarəçiliyi müsəlmanlarla (Səlcuq sultanlığı, Əyyubilər və Məmlüklərlə) yola getmir, monqolların himayəsinə sığınmağa çalışırdılar.

“Erməni məsələsi” 19-cu əsrin ikinci yarısında başlandı (“Şərq məsələsi”nin bir hissəsi kimi), əsrin axırlarına yaxın və 20-ci əsrin birinci rübündə qızıqırdı. Türklər Osmanlıda yaşayan erməniləri “Milleti-Sadika” adlandırmışdılar. Ermənilər Osmanlı da nisbətən yaxşı yaşayanlar cərgəsində idi. 1828-1829-cu illər Rus-Türk və 1853-1856-cı illər Kırım savaşında bezi Osmanlı erməniləri ruslar tərəfində oldular. Bu, erməniləri türklərin gözündən saldı.

1862-ci il Van və Zeytun`da (Kilikiya, Maraş yaxınlığı) ermənilər vergi vermək istəmirik deyə, silahlı üsyan qaldırdılar. Erzurumda gizli erməni cəmiyyəti yaradıldı. Anti-türk hissləri qızıqırmışdı, türkləri öldürmək barədə mahnuları vardı. Sonra ermənilər Batman və Sason`da silaha qurşanub üsyan etdilər, qan axtdılar. 1878-ci ildə Erməni patriarx, yepiskop Nerses (1770-1857) Balkandakı rus ordusu rəhbərliyi ilə gizli görüş keçirdi, Britaniya hökumətinə də müraciət etdi, erməni və müsəlmanların “birgə” (“coexistence”) yaşamasının mümkünsüzlüyünü vurğuladı, yeganə həllin “muxtər xristian təşkilatının” (“autonomous christian organisation”) yaradılması olduğunu dedi. İddia olunan ərazilərdə yaşayan kürdlərin və çərkəslərin oradan çəkilməsi, əsas vəzifələrin ermənilərə verilməsi də istənilirdi. O, erməniləri ruslara kömək etməyə çağırmış, İran Azərbaycanı ermənilərinin köçürülməsinin əsas təşkilatçısı olmuşdur. Kilikiya erməniləri ətrafdakı müsəlmanlardan yaxşı yaşayırdılar, amma vergi vermək istəmirdilər. Onların hədəfi siyasi azadlıq, özünü idarə etmə əldə etmək idi.

Osmanlı erməniləri ruslara xidmət edən 5-ci kolon`a çevrildilər, əslində isə çox sürətli şəkildə 5-ci kolondan dövlət əleyhinə açıq savaşa girişib, xarici güclərin müttəfiqinə çevrildilər. Qafqaz erməniləri 1877-1878-ci illər rus-türk savaşında fəal iştirak edirdilər, Erivan quberniyası Osmanlı erməniləri üçün silah toplama mərkəzi idi. Əvəzində ruslar Osmanlı torpaqlarının şərq hissəsində Böyük Ermənistan yaratmağa söz verdilər, amma sözü yerinə yetirə bilmədilər. Rusiya və Osmanlı arasında bağlanan San Stefano müqaviləsi (1878) ermənilərə muxtəriyyəət verilməsi məsələsini üzə çıxartsa da, sonrakı əsas Berlin (13 iyul 1878-ci il) diqqəti Rus işğalını azaltmağa, əsasən Balkanların bir hissəsinin və Ruminiya`nın Osmanlıdan alınması üzərinə yönəldi və ermənilərə muxtəriyyəət verilməsi məsələsinə toxunmadı; sadəcə, 61-ci maddədə türklərin ermənilərlə bağlı islahatlar aparmalı olduqları qeyd edildi. Britaniya xarici işlər naziri Lord Salisbury 1878-ci ilin avqustunda Şərqi Anadoluda ermənilərə muxtəriyyəət verilməsinin faktik olaraq mümkün olmadığı bədədə Britaniyanın İstanbuldakı səfiri A.H. Layard`a belə yazmışdı Məhəmməd irqi orada əhalinin çox böyük əksəriyyətini təşkil edir ... Xristianlar ... yalnız kiçik bir azlıq deyil, həm də... Məhəmmədçilər arasında elə səpələnmiş və qarışmışlar ki, onlar üçün düzəldilən hər hansı ayrı hökumət mexanizmi ən ağır praktik çətinliklərlə müşayiət olunardı.(Michael M. Gunter. Armenian History and the Question of Genocide. Palgrave Macmillan, 2011, p. 7).

Qeyd. Berlin müqaviləsi Rusiya, Prussiya, Avstriya-Macarıstan, Fransa, Böyük Britaniya, İtaliya və Osmanlı dövlətləri arasında imzalandı.

Erməni məsələsinin qabardılması türkləri hirsələndirdi. Türklər erməni könüllü dəstələrinin ("fədai"lərin) necə düzəldiyini görürdülər, bunu görməmək mümkün deyildi. Əslində, ruslar və avropalılar işə qarışmasa ermənilərin vəziyyəti daha yaxşı olardı; ermənilər ruslarla əlbir olmayıb məsələni "sadiq millət" kimi daxildə həll etməyə çalışıb bəlkə nəyəsə nail ola bilərdilər. Daşnaklar və Erməni siyasəti və ticarəti haqqında əsərlər müəllifi K.S. Papazian'a (1887-?) görə "Çox ermənilər inanır ki, savaşı zamanı daşnak liderləri daha ağıllı, ehtiyatlı davransaydı, Türkiyədəki iki milyon həmvətənin taleyi bu qədər fəlakətli olmazdı" (Patriotism Perverted: A Discussion of the Deeds and the Misdeeds of the Armenian Revolutionary Federation, the So-Called Dashnagzoutune. Boston: Baïkar Press, 1934, p. 39).

* * *

Erməni ideoloqları siyasi, həmçinin hərbi baxımdan təşkilatlanma işinə başladılar. 1881-ci il Erzurum'da gizli erməni cəmiyyəti üsyana hazırlaşmaq proqramını elan etdi. Ermənilərin ən böyük və nüfuzlu təşkilatı olan Kilsə artıq bütün, xüsusilə radikal məsələlərin həllinə girişə bilmir və ya girişib nəticə ala bilmirdi. Avropa və Rusiyanın təcrübəsi partiya fəaliyyətinin mühüm olduğunu göstərirdi. İlk erməni partiyası Armenakan 1885-ci ildə Van'da quruldu; özünümüdafiə üçün zor işləmək, silahlanmaq proqramını irəli sürdü (1921-ci ildə bəzi siyasi qüvvələrlə birlikdə yeni bir partiya quruldu). 1887-ci ildə Cenevrə'də təsisçilərinin əksəriyyəti rusiyalı və ya Rusiyada təhsil almış ermənilər olan Hnçak və ya Hnçak (Zəng/Bell), 1890-cı ildə Tiflisdə millətçi Daşnaksutyun (Erməni Federativ İnqilab Partiyası və ya Erməni İnqilabi Federasiyası) partiyaları yaradıldı. Partiyalar "xristianları müsəlmanların zülmündən azad etmək üçün" terror yolundan istifadə etmək qərarına gəldilər. Onlar Türkiyəyə təbliğatçılar (qızıqdırıcılar) göndərirdi, üsyan hazırlayırdılar. Türkiyə hökuməti bütün bunları izləyirdi, Rusiyanın və Rusiya ermənilərinin bu işlərdə əli olduğunu görür, kütləvi həbslərlə üsyan hazırlığını zəiflətməyə çalışırdı.

Hnçak'ın hazırladığı silahlı mübarizə başladı; 1894-cü il Sasun'da, 1895-ci ildə Zeytun və Trapezund'da, sonra Sivas, Erzurum, Van, Bayazid, Diyarbekir və b. yerlərdə *vergi vermirik* adı ilə üsyanlar baş verdi. Bu üsyanlar, adətən, polisə, ordu hissələrinə, müsəlman kəndlərinə hücumla başlayır, insanlar qətl edilirdi. Məsələn, Zeytun'da qarnizona hücum nəticəsində bir gündə təqribən 600 əsgər öldürülmüşdü (10 oktyabr 1895). Ordu bu üsyanları yatırtmalı olur və savaşıda, təbii ki, üstün gəlir və üsyançıları qətlə yetirirdi. Məsələni ağırlaşdıran bir amil də Şərqi Anadolu'nun çox yerində eyni ərazini paylaşan erməni və kürdlərin bir-birilə yola getməməsi idi.

Erməni ideoloqları silahlı mübarizə, üsyan, terror yolu seçdilər. "Türk, kürd və erməni xainləri, satqınları hər yerdə, hər şəraitdə öldürmək" şüarını əldə bayraq tutan daşnak partiyası terrorla məşğul olan xüsusi qruplar yaratdı. Türkiyənin öz erməni bölgələrində zəruri islahat aparması, ermənilərə muxtariyyət verilməsini irəli sürən partiyalar bu məqsədlə daxildə qorxutmaq, üsyan etmək və eyni zamanda xarici qüvvələri köməyə çağırmaq yolu seçdi.

İstanbulda Hnçak Osmanlı Bankı binasına hücum təşkil etdi (1896, 26 avqust). Həmin ilin sentyabr ayında Hnçak erməniləri İstanbulda nümayişə çıxartdı. Ermənilərə açıq rəğbət bəsləyən Britaniya səfiri Philip Currie'ə görə, "Belə düşünməyə əsas var ki, Hnçak'ın məqsədi qarışıqlıq düşməsi və qan tökülməsi və bununla Avropa güclərini ermənilər naminə müdaxiləyə vadar etmək idi" (Justin McCarthy. The Turk in America. The Creation of an Enduring Prejudice. The University of Utah Press, 2010. p.108). Sultan 2-ci Abdülhamit hirsələndi, cəza əməliyyatı keçirildi. 1894-96-cı

illərdə baş verən üsyanlar nəticəsində çox sayda erməni üsyançı öldürüldü (qaynaqlar çox fərqli rəqəmlər göstərirlər, 200 min deyilir). Ermənilərin ümid etdikləri böyük güclər müdaxilə etmədi, daha doğrusu, sözdən işə keçmədi. 1905-ci ildə daşnaklar sultana uğursuz qəsd düzəltildilər.

* * *

Birinci Dünya Savaşı zamanı Böyük Ermənistan ideyası yenidən canlandı. Erməni partiyaları və ictimai-siyasi liderləri Türkiyə içində muxtariyyət fikrini gücləndirib *niyə ermənilərin öz dövləti olmasın* dedilər; bu yol savaşa, terror və xarici böyük güclərin yardımından bəhrələnməli idi. Anadolu`da hücum keçən rus ordusuna çox sayda (250 min?! Şişirdilmiş?) erməni qoşulmuşdu.

Ermənilərin açıq-aşkar ruslar tərəfə keçdiklərini gören Türk hökuməti böyük savaşılda həmişə tətbiq olunan üsula - savaşa bölgəsi və onun ətrafında yaşayan, şübhəli bilinən yerli azlıqları, bu halda erməniləri savaşa meydanından uzağa (Suriyə və Mesopotamiyə`ya) köçürmək, deportasiya etmək üsuluna əl atmağa məcbur oldu (1915-ci ilin yazı). Ermənilərin bir hissəsi özü köçdü, 1914-16-cı illərdə Qafqaza 350 min ətrafında erməni köç etdiyi deyilir. Bütün gücünü cəbhələrdə ağır döyüslərə sərf edən Osmanlı hökuməti köçürməni yaxşı təşkil edə bilməmişdi, üstəlik kürdlər ermənilərlə yola getmirdilər və uzun yol boyu bu köçə hücum edirdilər. Böyük sayda erməni öldürüldü, bir qismi də susuzluq, aclıq və xəstəlikdən öldü. Bu qırğınların səbəblərindən biri o dövr Osmanlı hökumətinin gücsüzlüyü idi.

1915-ci il böyük erməni qırğını, erməni faciəsini Türkiyə genosid, soyqırım kimi qəbul etmir, çünki, hökumətin erməniləri qəsdən öldürmək planı olmayıb. F.P. Hyland`a görə "1915-ci il hadisələri barədə Türk və Erməni baxışları bir-birindən o qədər uzaqdır ki, indiki zamanda məsələ həll olunana oxşamır" (F.P. Hyland, p. 19). Qərb mütəxəssisləri arasında *soyqırım olub, amma sənədlər mərkəzi hökumətin məsuliyyət daşdığını göstərmir* deyənlər də var (Guenter Lewy. The Armenian Massacres in Ottoman Turkey: A Disputed Genocide. University of Utah Press, 2005, p. 135). "Bir neçə yüz min insanın qısa müddət ərzində və olduqca ibtidai nəqliyyat sistemi vasitəsilə köçürülməsi kimi mühüm məsələ, sadəcə, Osmanlı bürokratiyasının imkanları xaricində idi... Osmanlı`nın yarıtılmaz rəhbərliyi şəraitində, əvvəlcədən düşünülmüş məhv etmə planı olmadan ölkənin misilsiz yüksək ölüm sayına məruz qalması mümkün idi". (Guenter Lewy. p. 253).

Professor Bernard Lewis dəfələrlə "Osmanlı hökumətinin erməni xalqını məhv etmək məqsədi güdən planı olmasının ciddi sübutu yoxdur" demişdi. "Fransa Erməni Assosiasiyaları Forum`u görkəmli alimi həyatı boyu araşdırmalarına əsaslanan elmi fikrini ifadə etdiyinə görə fürsətdən istifadə edib məhkəməyə verdi". (Michael M. Gunter. p. 78). Bir çox siyasətçi, dövlət adamı və alimlər Türkiyənin *qoy bu məsələ ilə parlamentlər deyil, alimlər məşğul olsun* fikrinə tərəfdar olmuşlar. Zbigniew Brzezinski ABŞ Nümayəndələr Palatası`nın Erməni Soyqırımı barədə qərar çıxarmasını istehza ilə qarşılamışdı: "Mən heç vaxt düşünməzdim ki, Nümayəndələr Palatası tarixi hadisələr haqqında hökm çıxaran bir növ elmlər akademiyasıdır" (Michael M. Gunter. p. 83).

Erməni məsələsi, Erməni diasporası və Qarabağ münaqişəsi üzrə görkəmli mütəxəssis Jirayr Liparityan 1915-ci il erməni soyqırımı barədə araşdırmalara ehtiyac duyulduğunu vurğulayır: "Hadisəni, önəminə uyğun bir şəkildə, layiqiylə sənədləşdirmək və açıqlamaq üçün heç bir və sistemətik cəhd göstərilməmişdir" - "bəzi araşdırmaçıların və qrupların ürəkli girişimləri olsa da" (Gerard J. Libaridian. Ermenilərin Devletleşme Sınavı. Bağımsızlıktan Bugüne Ermeni Siyasi Düşünüşü. İletişim, İstanbul, 2001, səh. 153). "Mövzunun sənədlərinin ortaya çıxarılması və araşdırılması, ayrıca hadisənin anlaşılma erməni, türk və dünya tarixində yerli-yerinə oturdulması, böyük önəm daşımaqdadır". 1915-ci il soyqırım baş verdiyini Türkiyəyə qəbul etdirmək sanki erməni siyasətinin təməlinə və ya mərkəzinə yer alıb. Libarityan`ın fikrinə bunu bir növ ermənilərin Türkiyədən asılı qalması kimi də şərh etmək mümkündür; "Ermənilərin zehnləri... beynəlxalq

səviyyədə soyqırımın tanınması macərəsinə əsir düşmüşdür... Ermənilər uzun bir savaşa girmişdir, üstəlik, bu savaşın açarını “düşmən” əlində tutmaqdadır”.

* * *

Böyük faciə baş verdi, amma bu faciə tək ermənilərin başına gəlmədi, 5 milyon ətrafında türk və digər müsəlmanlar qırğına uğradılar. Qərb dünyasında ermənilərin və ümumiyyətlə, xristianların ölümü barədə geniş danışıqlar, müsəlmanlar başdan ayağa günahlandırılır, müsəlmanlara böyük hücumlar və müsəlmanların böyük qırğınları barədə xüsusi söhbət edilmir, araşdırma aparılmırdı. Amerika tarixçisi Justin McCarthy bu laqeydsizliyi və birtərəfliyi pozan az saylı tədqiqatçılardan biridir. O, bir əsr ərzində (1821-1922) müsəlmanların ölü sayıları və sürgünü, qaçqın sayıları üzərində çalışmış, mümkün ehtimallar içində ən aşağı sayları götürməklə və bilinməyənləri sayə daxil etmədən 5 milyondan artıq müsəlmanın öldüyü və 5 milyon yarımaya yaxın müsəlmanın yerdəyişməyə, köç etməyə məcbur olduğunu müəyyən etmişdir (Justin McCarthy. *Death and Exile: The Ethnic Cleansing of Ottoman Muslims, 1821-1922*. “Darwin”, Princeton, 1995; Chapter 8, Table-30).

Türklər tərəfindən erməni genosidi törədildi iddiası türklərin şərəfinə toxunur, biz bunu etməmişik deyirlər. Erməni əsilli görkəmli fransız müğənnisi Charles Aznavour (Şarl Aznavur, 1924-2018) bir müsahibəsində “Sözün (genosid) özü narahatlıq doğurur və mənə də üzür. Burada demək istədiyim bəzi ermənilər tərəfindən mənə qarşı istifadə oluna bilər, fəqət bunun mühüm olduğunu düşünmürəm. Əgər türklər, *genosid (soyqırım)* kəlməsinin hər hansı bir məsələdə onlara əngəl olduğunu deyərkən səmimidirlərsə, o zaman başqa bir kəlmə tapaq. Yetər ki, Ermənistan və Türkiyə arasındakı sərhəd açılsın və Türk hökuməti bizimlə dialoq başlamağı düşünsün” demişdi. “Mən həmişə xatirələrə bağlı adam olmuşam. Amma, mən heç vaxt Türk cəmiyyətinin amansız düşməninə çevrilməmişəm” (Charles Aznavour. *Le Temps des Avants*). Aznavour keçmiş deyil, gələcəyi düşünməyi tövsiyə edir: “Fikir ayrılıqlarının bir faydası yoxdur, o ancaq etiraf və danışıq prosesini yenə də və uzun müddətə uzadacaq, ləngidəcək. Bu gecikmə həm də sərhədlərin açılmasının, embarqonun ləğvinin və ermənilərin qonşuları ilə ticarət aparmaq imkanlarının qarşısını alacaq. Belə deyərkən sizi narahat etdiyimi bilirəm..., amma bu heç də vacib deyil: mənim tək düşüncəm Ermənistanın gələcəyi, vətəndaşlarının firavanlığı və gənc türk nəslinin hökumətin hiyləsinə görə daşdığı ağır yükəndən azad olmasıdır”. (Charles Aznavour, *D'Une Porte l'Autre*. Ed. Don Quichotte, 2011, p. 114).

1905-1906-cı illər erməni-müsəlman davası

2 fevral 1905-ci il Bakıda Ağarza adlı bir azərbaycanlı bir daşnakın atəşi nəticəsində öldü. Fevralın 6-da azərbaycanlı bir məhbus erməni əsgərləri tərəfindən vurulub öldürüldü. Həmin gün bir varlı azərbaycanlı da öldürüldü. Qan töküldü. Ermənilərin silahlanması müsəlmanların da silahlanmasına səbəb oldu. Qafqazda erməni və müsəlmanların yanaşı yaşadığı hər yerdə iki icma arasında etibar pozuldu, qarşılıqlı hücumlar baş verdi. Ermənilər və azərbaycanlılar hər biri Çar hökumətinin, ayrı-ayrı məmurların əks tərəfə kömək etdiyini düşünürdü, şayiələr baş alıb gedirdi.

1906-cı il fevralın 20-də Tiflis şəhərində erməni və Azərbaycan ictimaiyyəti nümayəndələri və hökumət təmsilçiləri arasında sülh danışıqları başlandı. Bu və ümumiyyətlə, 1905-1906-cı illərdə baş vermiş və “erməni-müsəlman davası” adı alan qırğınlar barədə M.S. Ordubadi'nin (1872-1950) “Qanlı sənələr” (Qanlı illər) adlı oçerklər küllisində ətraflı məlumat verilmişdir.

Qeyd. Bu əsər Sovet dövründə M.S. Ordubadinin heç bir kitabında yer almamışdı.

M.S. Ordubadi'nin, demək olar ki, stenoqram şəklində qələmə almış olduğu Tiflis danışıqları erməni-müsəlman davasının mahiyyətini anlamaq baxımından çox şey deyir (M.S. Ordubadi. Qanlı sənələr. Bakı, "Səda", 1911, s. 84-94). Azərbaycanlıların arandan yaylağa, yaylaqdan arana köç etməsinə etiraz edən erməni iştirakçılara azərbaycanlılar bu köçlərin mal-qara ilə dolanan xalq üçün həyati vacib olması ilə cavab verdilər; nəticədə "Köç məsələsini pozmaq əsla mümkün deyil" qərarı qəbul olundu - ən azı hələlik. Ən qızgın mübahisə fevralın 28-də keçirilən görüşdə baş verdi; azərbaycanlılar erməni terroruna son qoyulmasını tələb etdilər. "Axı biz terrorla məşğul olmuruq" deyən azərbaycanlılar dövlət məmurlarının terrordan qorxaraq ermənilərin tərəfini tutduqlarını ortaya qoydular.

Müzakirənin ən fəal iştirakçısı olan Əhməd bəy Ağayev bu məsələ barədə maraqlı fikirlər söyləmişdi. "Bir adamı, bir qulluqçunu öz millətine xidmət etməyə və ya insafına görə iş görməkdən qorxudub vicdansızlığa, ədalətsizliyə dəvət edən terror davam edərsə, bizim vilayətdə nə azadlıq, nə hüriyyət, nə ədalət, nə də bərabərlik əmələ gələ bilər" ... "Biz deyirik ki, əgər doğrudan doğruya sülh istəyirsiniz, başqa təşəbbüslərlə bərabər gərək terroru da götürəsiniz. Buna cavabında bizə deyirlər ki, siz daşnaksutyundan danışsınız. Bizim əsla fikrimizdə daşnaksutyun yox idi. Biz deyirik ki, terror götürülsün. Lakin, ermənilərin xəyalına daşnaksutyun gəlir. Görünür ki, daşnaksutyunun bu terrorla əlaqəsi vardır" ... "Cənab Xatisov öz bəlağətli və fəsahtli çıxışında aşkar dedi ki, bu daşnaksutyun Rusiyanın böyük şəxslərinin, generallarının və hətta Qafqaz canişini həzrətlərinin fikir və əqidələrinə qulluq edir və on beş ildir ki, təşkil olunub və onun qoşunu, xəzinəsi, soldatı da vardır. Biz müsəlman vəkilləri bunu eşidəndə təəccüb və heyrət barmağımızı dişimizə tutub öz-özümüzdə fikir etdik: İndi ki, belədir, indi ki, bir müsəlləh (*silahlı* – H.İ.) partiya on beş ildən bəri təşkil olunub və hökumət adamları bunu bilib də, nəinki əlac etməyir, bəlkə onunla həməqidəirlər, bizim istər hökumətdən, istər ermənilərdən belə partiyarın götürülməyini təmənnə etməyimiz faydasızdır. Biz ancaq özümüz öz əlacımızı edək. Bizim də gərək mükəmməl və müsəlləh partiyalarımız olsun. Bizim də gərək daşnaksutyunlarımız olsun". Nəhayət, səs çoxluğu ilə qətnamə qəbul edildi: "hökumət ciddi təşəbbüs edib, terroru aradan götürsün və müsəlləh partiyaları dağıtsın".

Qeyd. Tiflis görüşündə daşnaksutyun partiyası haqqında deyilən "onun qoşunu, xəzinəsi, soldatı da vardır" sözləri həqiqəti əks etdirirdi. Gerard J. Libaridian'ın sözləri bu partiyarın dövlət içində terrorçu dövlət olduğunu göstərir: Qafqazdakı ümumi anarxiyadan yararlanan partiya öz ordusu, polisi, məhkəməsi, arsenalı və savaq xəzinəsi olan müəyyən növ "milli dövlət"ə çevrildi. (Gerard J. Libaridian. Revolution and Liberation in the 1892 and 1907. Programs of the Dashnaksutyun).

Firuz Kazımzadə azərbaycanlıların kütləvi məhvində Daşnaksutyun'un baş təşkilatçı rol oynadığını, xüsusi quldur dəstələri düzəltdiyini vurğulayır, azərbaycanlıları səfərbər edə biləcək təşkilatın yoxluğunu qeyd edirdi: "Bir partiya olaraq məsuliyyətin əsas hissəsini Daşnaksutyun daşıyır, çünki qırğınları həyata keçirməkdə çox zaman aparıcı qüvvə idi. Daşnaklar, Türkiyədə fəaliyyət göstərən dəstələrə bənzər quldur dəstələri təşkil edir və onlara əsasən həmin ölkədən gələn erməni qaçqınları cəlb edirdilər. Bu cür dəstələr müsəlmanlara hücum edər və çox vaxt bütün kəndlərin əhalisini tam məhv edər. Digər tərəfdən, azərbaycanlıların Daşnaksutyun'la müqayisə oluna biləcək heç bir təşkilatı yox idi. Onlar əlaqələndirmə və plan olmadan mübarizə

apardılar". (Firuz Kazemzadeh. *The Struggle for Transcaucasia, 1917-1921*. Hyperion Press, New York, 1981, p.19)

1906-cı ilin avqust ayında Şuşada Əhməd bəyin təşəbbüsü ilə Dıfai (Müdafiə) partiyası yaradıldı; partiya müsəlmanların xilasını iki vasitədən-maarifçilik və gücdən istifadədə görürdü. Partiyanın proqram sənədində Daşnaksutyuna işarə ilə qeyd edilmişdi ki, "biz ermənilərin bizim millətin xarabalıqları və külü üzərində öz rifahını qurmasına heç vaxt razı olmarıq" (АЙДЫН Балаев. Патриарх торкизма Ахмед Бек Агаев. TEAS Press, 2018, с. 191-193). Bu partiya əslində əsas günahı rus idarəçiliyində görürdü. Əhməd bəy: Türklər və ermənilər unutmazınlar ki, rusların Qafqazda görünməsindən əvvəl onlar əsrlərlə dostcasına və xoş qonşuluq şəraitində yaşamışlar və onların qarşılıqlı münasibəti tarixində indiki hadisələrə bənzər heç nə olmayıb (s. 195). Dıfai`nin öldürdüyü şəxslər əsasən rus məmurları idi.

1906-cı ilin payızına kimi Qafqaz erməni və azərbaycanlıların münaqişə ocağına çevrildi. Sentyabrın 14-ü sülh elan edildi. Sovet dövründə 1905-1906-cı illər erməni-müsəlman davasını "zəhmətkeşləri sinfi mübarizədən yayındırmaq məqsədi güdən Çar hökumətinin təşkil etdiyi" deyilirdi.

Müstəqillik, qırğınlar və ərazi davası. 1917-1921

22 oktyabr 1917-ci ildə Bakı sovetinə seçkilərdə Müsavat partiyasının böyük üstünlüklə birinci olması bolşevikləri və daşnakları, həmçinin, mənşevik və eser, rus və erməniləri qorxutdu. 18 dekabr 1917-ci il Rusiya Sovet hökumətinin başçısı V.İ. Lenin Stepan Şaumyanı Qafqaz məsələləri üzrə fəvqəladə komissar (чрезвычайный комиссар по делам Кавказа) təyin etdi. Bolşevik ordusunda və rəhbərliyində ermənilər üstünlükdə idi. Şaumyanın başçılıq etdiyi və böyük hissəsi ermənilərdən ibarət bolşevik ordusu və silahlı daşnak ordusu birləşib, yalnız azərbaycanlı olmaq əlamətini əsas götürüb 31 mart - 1 aprel günlərində Bakıda dəhşətli qırğın törətdilər.

18 aprel 1918-ci ildə S. Şaumyan Xalq Komissarları Sovetinə yazdığı hesabatda qəsdən milli qırğın törətdiyini etiraf edirdi: "Bizim 6 min silahlımız vardı, 3-4 min də Daşnaksutyun`un, hansı ki, bizim sərəncamımızda idi. Bu, savaşa milli xarakter verdi, amma bundan qaçınmaq mümkün deyildi. Biz bilə-bilə buna getdik". Bakı və ətrafını Sovet Rusiyasının bir hissəsi sayan Şaumyan müsəvatçıların Bakını "Azərbaycan xanlığının paytaxtı" elan etmək istədiklərini deyirdi. Daşnak liderlərindən biri, Ermənistan Respublikasının baş naziri olmuş, bir zaman Bakıda yaşamış və çalışmış Kaçaznuni də Bakıda daşnaklarla bolşeviklərin əlbir olduqlarını deyir. "Bakıda Erməni İnciləbi Daşnaksutyun Partiyası tatarların hökmranlığından ehtiyatlanaraq, yerli bolşeviklərlə sıx əlaqələrə malik idi və hətta onlara kömək edirdi".

Daşnak gücləri qırğını Bakıdan bölgələrə keçirdilər, *Şamaxı batan kimi* ifadəsi adətən, Şamaxını alt-üst edən zəlzələ ilə bağlı işlədilirdi, amma bu dəfə Şamaxını ermənilər batırdı; 1918-ci ildə Şamaxının əhalisi 15 min idi, 1921-ci ildə orada ancaq 1700 adam yaşayırdı. Quba, Qarabağ, Zəngəzur, Nuxa, Gəncə, Xaçmaz, Lənkəran, Səlyan kimi yerlərdə də qırğınlar oldu. Zəngəzurd ermənilərin hücumuna məruz qalan müsəlman əhali şərqə, Azərbaycanın nəzarətində olan yerlərə qaçdı.

Birinci Dünya Savaşı nəticəsində Rus imperiyası dağıldı, bolşeviklər hakimiyyəti ələ keçirdilər. Ucqarlarda müstəqillik mübarizəsi gücləndi, qonşu xalqların başbilənləri hökumət qurmağa, ərazilərə nəzarət etməyə çalışdılar. Osmanlı savaşı uduzan tərəfdə idi; böyük güclər və kiçik xalqlar onun torpaqlarını bölüşdürməyə girişdilər. Qafqazda elan edilən Daşnaksutyun

Ermənistan hökuməti Qars və İrəvanı Ermənistan elan etdi. Gürcüstan və Azərbaycanla ərazi iddiaları uğrunda savaş başladı - Gürcüstanla qısa, Azərbaycanla uzun... Ermənilər Şərqi Anadolu, Qafqaz, eləcə də İranın şimal-qərbində çaxnaşma yaratdılar... "Daşnak hökuməti iki il yarımında üç müharibə etdi. 1918-ci ilin dekabrında Gürcüstanla müharibə cəmi üç həftə davam etdi, lakin Ermənistana saysız-hesabsız bəlalar gətirdi. Azərbaycanla Qarabağ uğrunda müharibə ermənilər üçün fəlakətli şəkildə sona çatdı. Nəhayət, 1920-ci ilin payızında Türkiyə ilə müharibə başladı, hansı ki, respublikaya, demək olar ki, son qoydu və Ermənistandan nə qalıbsa, onun məhvi təhlükəsini yaratdı". (K.S. Papazian. Patriotism Perverted. p. 43-44).

Qeyd. 1920-ci il sentyabrın 24-də Ermənistan ordusu "Qərbi Ermənistan" a, yəni, Türkiyənin Şərqi bölgəsinə hücum etdi. Əks-hücum keçən türk ordusu Sankamış, Ardahan, Kars ı almaqla kifayətlənməyib Ermənistan Respublikası ərazisinə daxil oldu və Gümrü `nı tutdu. Noyabrın 8-də sülh şərtləri razılaşdırıldı. Türk ordusu Naxçıvana da daxil oldu.

Maraqlıdır ki, Ermənistan sovetləşdikdən sonra mühacirət həyatı keçirən daşnaklar yola getmədikləri və iddia etdikləri ərazilərdə yaşayan kürdlərin üsyan fəaliyyətindən bəhrələnmək fikrinə düşmüşdülər. Onlara elə gəlirdi ki, kürdlər uğur qazansa, ermənilərin Türkiyəyə torpaq tələbini haqlı sayacaqlar... (K.S. Papazian. Patriotism Perverted. p. 52).

* * *

Rusiyada baş verən inqilab rus ordusunun Türkiyədən çəkilməsinə səbəb oldu. Türklər itirdikləri torpaqları geri almağa başladılar. Bu dəfə onlar qarşılarında rusları deyil, erməniləri gördülər. Bu qeyri-bərabər savaşda ermənilərin qalib gəlmək şansı yoxdu. 1918-ci ilin yanvar ayında türk ordusu Qafqaza doğru irəliləməyə başladı.

Türk İslam ordusu adı altında birləşmiş türk və nisbətən az sayda azərbaycanlıdan ibarət nizami ordu Gəncədən Bakıya doğru irəlilədi. Bakı bolşevik və daşnak qüvvələrdən azad edildi (15 sentyabr 1918-ci il), Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti (AXC) hökuməti Gəncədən Bakıya, ölkənin paytaxtına köçdü. Müəyyən azərbaycanlı dəstələr ermənilərin törətdikləri 31mart - 1 aprel qırğınınun qisasını almağa girişdilər. 1918-ci ildə Bakıda baş vermiş hər iki qırğının şahidi olan Məhəmməd Əsəd Bəy təxəllüslü yazıçı o dəhşətləri özünəməxsus şəkildə, çıpaqlığı ilə təsvir etmişdir: "...Qeyd etmək lazımdır ki, azərbaycanlılar düşməni əvvəlcə öldürür, yalnız bundan sonra yuxarıda təsvir olunanları tətbiq edirdilər (*hər iki tərəfin "yuxarıda təsvir olunanları" nı təsvir etməm – H.İ.*), ermənilər isə, tərsinə, canlı insanları dəhşətli işgəncələrlə öldürürdülər, meyiti isə həmin dəqiqə rahat buraxırdılar. Xalqlar xarakterinin fərqi də elə budur" (Məhəmməd Əsəd Bəy. Şərqdə neft və qan. "Nurlan", Bakı, 2005, s. 247).

Qeyd. Essad Bey həm də Kurban Said təxəllüsü ilə məşhur "Əli və Nino" romanını yazmışdır. Bu müəllifin əsl adı Lev Nussimbaum`dur (1905-1942). *Şərqdə neft və qan* əsəri müəllifin ilk kitabıdır, Almaniyada nəşr olunmuşdur (Oel und Blut im Orient, 1929). Kurban Said`in Lev Nussimbaum olduğunu şübhə altına alanlar da mövcuddur.

Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti hökuməti 1918-ci il iyulun 15-də Gəncədə «Avropa savaşı başlandıdan bütün Zaqafqaziya hüduqlarında müsəlmanlar və onların əmlakı üzərində zorakılıqların təhqiqi üçün» Fövqəladə Təhqiqat Komissiyası (FTC /Чрезвычайная Следственная Комиссия) yaradılması haqqında qərar qəbul etdi. Komissiya rus, alman, polyak, Litva və Azərbaycan əsilli hüquqçu və ictimai-fəal şəxslərdən təşkil olunmuşdu. Komissiyanın topladığı 3600 səhifə ətrafında materiallar 36 cild üzrə sistemləşdirilmişdi. Martın 31-də başlanan

qırğın qurbanlarının dəqiq sayı məlum deyil, FTC Bakıda 11 min, sonra dəqiqləşdirib 12 min ətrafında ölüm hadisəsi olduğunu bildirdi, bölgələr üzrə sabit rəqəmlər yoxdur, Şamaxı qəzasında 10 min ətrafında, Quba qəzasında isə 2580-3280 kimi rəqəmlər göstərilir. Digər bölgələr barədə etibarlı məlumat azdır. 1918-ci il Bakı erməni qırğınında ölənlərin sayı da dəqiq məlum deyil, Erməni Milli Soveti 8988 ölüm və 3 mindən artıq itkin düşənlər olduğu üzərində dayanmışdı; mütəxəssislər bu rəqəmi şişirdilmiş sayırlar. Erməni Sovetinin 22 sentyabrda, hadisələrin qızğın izi ilə Tiflis'dəki erməni diplomatik nümayəndəliyə göndərdiyi teleqramda 2028 rəqəmi göstərilmişdi. Azərbaycan hökuməti Bakı şəhərinə qırğından üç gün sonra daxil oldu və bu qırğına görə təəssüfünü bildirdi. Təhlükəsizliyin təmin olunması üçün qəti tədbirlər görüldü, qırğın və talanla məşğul olanları cəzalandırmaq üçün Bakının müxtəlif yerlərində dar ağacları quruldu; 100-dən artıq müqəssir-cani asıldı.

* * *

Sovet ideologiyası yaddaşa qəsd etdi. Tarix tərsinə yazıldı, 1918-ci il 31 mart -1 aprel qırğınınun günahı ancaq "Müsavat"ın üstünə qoyuldu. *Bakı kommunası* qəhrəmanlaşdırıldı. Böyük şairimiz M. Rəsulzadəni *dırnaq arasında millət rəhbəri* kimi andı, 1918-ci il Bakıda azərbaycanlıların qırğını təşkil edən S. Şaumyanı isə *Qafqazın Qartalı* adlandırdı. Xalq keçmiş tarixi olduğu kimi və ya olduğuna bənzər şəkildə bilmirdi, amma Səməd Vurğun oxuyurdu, tarix kitabları da eyni sözləri deyirdi. Yeni dövr Azərbaycan tarixçisi Eldar İsmayılov (1950-2014) Şaumyan'a həsr etdiyi kitabın adını "Степан Шаумян – обреченный на забвение. Портрет «легендарного коммунара» без ретуши" qoymuşdu (Stepan Şaumyan – unudulmağa məhkum olunmuş. "Əfsanəvi kommunar"ın rətuşsuz [düzəlişsiz] portreti). Hörmətli müəllif indiki dövrdə dünyaya ideoloji birtərəfli, məhdud deyil, geniş, illüziyalarsız baxmaq imkanı əldə etdiyimizi yada sahr və sanki, kitabın adına aydınlıq gətirir: "Şüurlardakı bütələr devrilmişdir. Yaşadığımız şəhərdə artıq Şaumyanın heykəli, onun adını daşıyan küçə, rayon, fabriklər yoxdur. Lakin biz istəsək də, istəməsək də Şaumyan keçmişimizin bir hissəciyi olaraq qalacaqdır".

Təhsil və tədqiqat baxımından riyaziyyat, fizika və elm tarixi ilə bağlı olsam da, siyasi tarixi, o cümlədən SSRİ tarixini az-çox bilir, bir hissəsini qəbul edir, digər hissəsinə şübhə ilə yanaşırdım. Yadımdadır, erməni əsilli Amerika tarixçisi Ronald Gregory Suny'nin baş vermiş hadisələri Sovet tarixçiliyindən çox fərqli, olduğuna yaxın şəkildə təsvir edən "Bakı kommunası. 1917-1918" adlı kitabını (The Baku Commune. 1917-1918. Princeton University Press, 1972) necə maraqla oxumuşdum. 1917-1918-ci il hadisələri, Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti və Azərbaycanda Sovet hakimiyyətinin ilk addımları və ümumiyyətlə, Sovet ideologiyasından azad Azərbaycan tarixinin diqqətlə və əhatəli şəkildə öyrənilməsi və yazılması Azərbaycanda yalnız SSRİ-nin dağılma prosesi zamanı başladı.

* * *

Sadə erməni və sadə azərbaycanlı düşmənçilik və nifrət hissi ilə yaşamırdı. Onlar ailəsini necə dolandırmaq haqqında düşünür, hərəkət edirdilər. "Azərbaycan" qəzeti *Qarabağ'dan* rubrikasında (Məhəmməd Sadiq. №210, 24 həziran 1919) "ermənilər yenə dəvə başlayıblar" xəbəri ilə yanaşı Ağdam bazarının ermənilərlə dolu olduğunu yazır, "ermənilər bazara kömür, göyərti, xəlçə, palas və şallar, taxta və odun və sair bu kimi şeylər gətirib satıb əvəzində müsəlmanlardan arpa, buğda, darı və sairə yeyinti şeylər alıb aparırdılar". Bir dəfə müsəlman dükancı ilə bir nəfər erməni müştərinin böylə bir müsahibəsinə rast gəldim:

Dükancı: A balam, ay qonşu, bu gün bazardan azına bir milyon manatlıq buğda, arpa alıb apar-mısınız, amma özünü də Azərbaycan hökumətinə tabe olmaq istəmiyirsiniz! Hərgah bu hökumət sizin ola idi və çörək də sizdə ola idi, sizin hökuməti tarumaq istəmiyənlər ilə siz də

böylə rəftar edərdinizmi?

Erməni: A carım, doğru sözü gizlətmək heç insaf degil, hərəgah siz müsəlmanların çörəgi olmasa, heç bir nəfər erməni öz çörəgi ilə dolana bilməz. Genə Allah sizdən razı olsun ki, siz bu qədər insaflısınız. *Allah mərdümazara lənət eləsin! Bizə nə qalib ki, oturub Azərbaycan ilə dava edirik. Çörəgimiz ondan, dolanışımız ondan. Hər kəs ki, istəmir, qoy getsin İrəvana* (kursiv mənimdir – H.İ.). Amma bir neçə nəfər mərdümazarlar yığışib gündə bizə bir hökm yazıb, min cürə fokuslar çıxardılar. Hər kəs gəlir deyir pul ver, amma heç bir nəfər gəlib çörək vermir. Hələ buyruq buyurur! Deyir ki, komitet belə buyurur!”

Doğrudan da, Qarabağ erməniləri aran Qarabağdan ayrı düşsələr, açıqdan öləcəklərini düşündülər.

Anastas Mikoyanın Leninə hesabatında (22 may 1919) Qarabağ xalqı üçün Bakı ilə bağlılığın həyatı vacib olduğunu qeyd edir: Qarabağın Ermənistanla birləşdirilməsi Qarabağ xalqı üçün Bakı ilə həyat qaynağının itməsi, yox olması və heç vaxt heç cür bağlılığı olmayan Yerevanla bağlanması deməkdir (Audrey .L. Altstadt. *The Azerbaijani Turks. Power and Identity under Russian Rule.* Hoover Institution Press, Stanford University, 1992, p. 102).

* * *

Azərbaycan Milli hökuməti Sovet ordusu qarşısında müqavimət gücünə malik deyildi; 1920-ci il aprelin 28-də ordu bir güllə atmadan Bakıya girdi. Azərbaycan və erməni başbilənləri arasında münaqişə və dava mövzusu olan suallar vardı: Naxçıvan, Qarabağ və Zəngəzur kimin olmalıdır? Sovetləşmə bu münaqişəni yeni müstəviyə çıxartdı. Sovet Rusiyası Türkiyə və Azərbaycanı bir-birindən ayıran erməni sovet zolağının olmasını həyatı vacib məsələ sayırdı; bu zolağın gah Naxçıvan, gah Zəngəzur olacağı düşünülürdü. Naxçıvan Azərbaycanın, Zəngəzurun böyük hissəsi Ermənistanın payına düşdü. Rusiya və Türkiyə arasındakı *Moskva müqaviləsi* (16 mart, 1921) iki ölkə arasındakı sərhədləri müəyyən etdi. Batum Gürcüstana verildi, Naxçıvan vilayətinin Azərbaycan tərkibində muxtar respublika olması və bu himayənin (protektoratın) üçüncü heç bir dövlətə güzəştə gedilməməsi barədə razılıq əldə edildi. Türkiyə və üç Cənubi Qafqaz respublikası arasında, Rusiyanın iştirakı ilə, Moskva müqaviləsinin icrası istiqamətində *Qars müqaviləsi* (13 oktyabr 1921) imzalandı. Bu müqavilə iştirakçı dövlətlərin ərazilərinə aid əvvəllər imzalanmış bütün müqavilələrin, 16 mart 1921-ci il Moskva müqaviləsi istisna edilməklə, ləğv olduğunu bildirdi. Bu gün qüvvədə olan Türkiyə-Gürcüstan və Türkiyə-Ermənistan sərhədləri Qars müqaviləsində razılaşırdı.

Qeyd. Türkiyəni işğal edən və onu parçalamaq planı hazırlayan, o cümlədən, ermənilərə dövlət vəd edən Sevr müqaviləsi ölkəyə nəzarət edə bilməyən Sultan Türkiyəsi və qalib müttəfiq gücləri təmsil edən Britaniya, Fransa və İtaliya arasında imzalanmışdı (10 avqust 1920). Atatürkün başçılıq etdiyi, Ankarada fəaliyyət göstərən Türkiyə Böyük Məclisi bu müqaviləni tanımadı. Tezliklə Türkiyə Qurtuluş Savaşı müttəfiqləri məğlub edəcək, Türkiyə Respublikası qurulacaqdı.

Dağlıq Qarabağ ərazisi iqtisadi baxımdan, aran-yaylaq baxımından son nəticədə Azərbaycanda saxlanıldı, mərkəzi Şuşa şəhəri olmaqla, geniş muxtariyyət verilməsi fikri vurğulandı (5 iyul 1921). Azərbaycan liderləri Naxçıvan və Dağlıq Qarabağa muxtariyyət verilməsini istəmirdilər. Xankəndinin adı dəyişdirilib Stepanakert qoyuldu və Şuşanın yerinə vilayətin mərkəzi elan edildi. Rəsmi vilayət statusu 1924-cü ilin noyabr ayında elan edildi. Beləliklə, Qafqazda iki erməni dövlət tipi yarandı - müttəfiq respublika (Ermənistan) və muxtar vilayət (Dağlıq Qarabağ). Gür-cüstanda Azərbaycanla sərhədboyu yaşayan çoxsaylı azərbaycanlılara və ya Azərbaycandakı azsaylı gürcülərə, həmçinin, Ermənistandakı azərbaycanlılara müəyyən muxtariyyət verilməsi məsələsi qaldırılmadı.

(*Ardı gələn nömrədə*)

ELMI ŞURANIN İCLASI

Aprelin 23-də Xəzər Universiteti Elmi Şurasının növbəti iclası keçirildi. İclası Universitetin rektoru dosent İrada Xəlilova açaraq, tanınmış pedaqoq, təhsil təşkilatçısı, Xəzər Universiteti və Dünya məktəbinin həmtəsisçisi, Xəzər Universitetinin Elmi Şurasının Humanitar işlər üzrə müşaviri Nailəxanım İsayevanın vəfat etməsinin Xəzər ailəsi üçün böyük itki olduğunu bildirdi. Onun xatirəsi elmi şura üzvləri tərəfindən bir dəqiqəlik sükutla yad edildi.

Rektor Xəzər Universitetinin BMT-nin "Dayanıqlı İnkişaf Məqsədləri"ne əsaslanan "Times Higher Education Impact Rankings 2021" reyting cədvəlində ölkə üzrə ilk yeri tutması haqqında məlumat verərək, bu münasibətlə hamını təbrik etdi. Başda Keyfiyyətin Təminatı Mərkəzinin direktoru Lyudmila Sotova olmaqla universitetin bu işdə əməyi keçən hər bir əməkdaşına təşəkkür etdi.

Gündəlikdəki birinci məsələ ilə bağlı Təbiət elmləri və mühəndislik fakültəsinin dekanı Fəxrəndə Əlimərdanova, İqtisadiyyat və menecment fakültəsinin dekanı Ceyhun Məmmədov, Humanitar, təhsil və sosial elmlər fakültəsinin dekan müavini Aygün Verdüyeva və Təbiət elmləri, sənət və texnologiya yüksək təhsil fakültəsinin dekanı Səidə Şərifovanın təqdimatı əsasında universiteti bitirən məzunlar haqqında məlumatlar şura üzvlərinə təqdim edildi.

Gündəlikdəki magistratura tələbələrini tezis mövzuları və elmi rəhbərlərinin təsdiqi ilə bağlı ikinci məsələ haqqında ətraflı məlumat şura üzvlərinin nəzərinə yüksək təhsil fakültələrinin dekanları tərəfindən çatdırıldı. Bildirildi ki, ümumilikdə 61 nəfər magistratura tələbəsinin tezis mövzusu və elmi rəhbərləri müəyyən edilmişdir. Mövzular haqqında qısa məlumat verildi və müzakirələr aparıldı.

Doktorant və dissertantların dissertasiya mövzusu, elmi rəhbərlərinin təsdiqi, ixtisaslarının və təhsil formasının dəyişdirilməsi ilə əlaqədar dördüncü məsələ də müzakirəyə yüksək təhsil fakültələri tərəfindən təqdim edildi.

"Terapevtik fəaliyyətin əsasları" adlı dərs vəsaitinin dərc olunması ilə bağlı məsələnin müzakirəsi ilə əlaqədar müəllif, Psixologiya departamentinin koordinatoru Mələk Kərimova, vəsaitin yazılmasında əsas məqsəd, əhatə etdiyi mövzular, vəsaitə verilən rəylər və s. haqqında məlumatı şura üzvlərinin nəzərinə çatdırdı.

Cari məsələlər kimi fəlsəfə doktoru imtahanlarının keçirilməsi üçün müvafiq ixtisaslar üzrə proqramların hazırlanmasının vacibliyi, departamentlərin fəaliyyəti, ikili dərəcə (dual-degree) proqramlarının yaradılması, "2019-2023-cü illər üçün Azərbaycan Respublikasında ali təhsil sisteminin beynəlxalq rəqabətliyi artırılması üzrə Dövlət Proqramı" çərçivəsində xaricdə təhsil alan doktorantlarla iş, magistr və doktorantların seminarlara, layihələrin hazırlanmasına, "Journal Club"-a cəlb edilməsi və digər mövzularda müzakirələr aparılaraq təkliflər irəli sürüldü.

Müzakirə olunan məsələlərlə bağlı müvafiq qərarlar qəbul edildi.

MEETING OF SCIENTIFIC COUNCIL

On April 23, the next meeting of the Scientific Council of Khazar University was held. Opening the meeting, Rector of the University, Associate Professor İrada Khalilova, stressed that the death of Nailəxanım İsayeva, a well-known educator, education organizer, co-founder of Khazar University and the "Dunya" School, and Humanitarian Advisor to Khazar University's Scientific Council, was a heart-breaking loss for "Khazar" family. Her memory was commemorated by members of the Scientific Council with a minute of silence.

İrada Khalilova congratulated everyone announcing that Khazar University ranked first in the country in the Times Higher Education Impact Rankings 2021, based on the United Nations Sustainable Development Goals. She thanked all colleagues who contributed to this work, especially Lyudmila Sotova, the director of the Quality Assurance Center.

Information about the graduates was presented to council members according to the presentations by Dean of the School of Sciences and Engineering Fəxrəndə Alimərdanova, Dean of the School of Economics and Management Jeyhun Məmmədov, Deputy Dean of the School of Humanities, Education and Social Sciences Aygün Verdüyeva and Dean of the Graduate School of Science, Art and Technology Səidə Şərifova on the first issue of the agenda.

Detailed information on the topics of the thesis of the master's students on the agenda and the second issue related to the approval of the supervisors was brought to the attention of the board members by the deans of graduate schools. It was noted that a total of 61 master's thesis topics and supervisors have been identified. Brief information on the topics was given and discussions were held.

The fourth issue related to the dissertation topic of doctoral students and dissertators, approval of scientific supervisors, change of specialties and form of education was also submitted for discussion by graduate schools.

In connection with the discussion of the publication of the textbook "Fundamentals of Therapeutic Communication", the author, coordinator of the Department of Psychology Mələk Karimova, informed the members of the council about the main purpose of writing the textbook, the topics covered, reviews on the material, etc.

Proposals were put forward discussing the current issues such as the importance of developing programs for relevant specialties for PhD exams, activities of departments, the development of dual-degree programs, affair with doctoral students studying abroad within the framework of the "State Program on Increasing the International Competitiveness of the Higher Education System in the Republic of Azerbaijan for 2019-2023", the involvement of masters and doctoral students in seminars, project development, the Journal Club and other topics.

Relevant decisions were made on the issues discussed.

“QEYRƏT QANIN QAYNADAN POEZİYA” ADLI ONLAYN DƏRS

ONLINE LESSON ENTITLED “POETRY THAT INSPIRES HONESTY”

Aprilin 24-də Xəzər Universitetində Humanitar, təhsil və sosial elmlər fakültəsinin I kurs tələbələrinə Dillər və ədəbiyyatlar departamentinin müəllimi Qardaşxan Əzizxanlının moderatorluğu ilə Məhəmmədhüseyn Şəhriyarın həyat və yaradıcılığına həsr olunmuş “Qeyrət qanın qaynadan poeziya” adlı onlayn dərs keçirilib. Universitetin İqtisadiyyat və menecment fakültəsinin I kurs tələbələrinin də qatıldığı açıq dərsdə Təbrizdən tanınmış şəhriyarşünas, “Qürub” dərgisinin baş yazarı Rza Həmraz iştirak edib.

M. Şəhriyarın öz səsində “Yalan dünya” şeiri ilə başlayan dərsdə Q.Əzizxanlı şairin “Heydər-babaya salam” əsərinin təkcə onun həyat və yaradıcılığında deyil, Güneyli-Quzeyli Azərbaycan ədəbiyyatında yeni bir hadisə olduğunu qeyd edib. Fənn müəllimi, həmçinin, unudulmaz şairin bənzərsiz poetik nümunələrindən parçalar söyləyib.

Şəhriyar elinin hörmətli qonağı R.Həmraz şairin bioqrafiyasının və yaradıcılığının nisbətən az məlum olan tərəflərinə işıq salıb, Şəhriyarın xatirəsinin necə əziz tutulduğundan, ənənvi olaraq keçirilən “Şəhriyar günləri”ndən söz açıb, Vətən sevdalı şeirlərin müəllifinin birlik arzularından danışdı.

Təbrizli qonaqla dialoq şəklində keçən dərsdə tələbələrdən Tacir Həşimov, Elvin Məmmədsalahov və Şahin Əliyevin M.Şəhriyardan söylədikləri şeir parçaları, R.Həmraz'a ünvanladığı sualları dərsin ən maraqlı məqamlarından olmaqla, kövrək duyğular yaradıb.

Tədbir haqqında AZƏRTAC və digər saytlar xəbər yayımlamışlar.

On April 24, Khazar University held an online lesson for first-year students of the Faculty of Humanities, Education, and Social Sciences, entitled “Poetry that Inspires Honesty,” moderated by Gardashkhan Azizkhanli, a lecturer at the Department of Languages and Literature.

Rza Hamraz, a well-known researcher of Mohammad-Hossein Shahriar poetry from Tabriz and editor-in-chief of “Gurub” magazine, took part in the open lesson, which was also attended by first-year students of the Faculty of Economics and Management.

In the lesson, which began with the poem “Dust and Ashes” recited in the voice of M. Shahriyar, Gardashkhan Azizkhanli noted that the poet's work “Heydar Babaya Salam” is a unique work not only in his life and poetry, but also in the literature of South-North Azerbaijan. The subject teacher also recited excerpts from the unique poetic examples of the unforgettable poet.

Distinguished guest R. Hamraz highlighted the relatively little-known aspects of the poet's biography and poetry, spoke about his cherished memory, the traditional “Shahriyar Days” and dreams of the unity of the author of patriotic poems.

During the lesson in the form of a dialogue with the guest from Tabriz, the poems of students Tacir Hashimov, Elvin Mammadalahov and Shahin Aliyev from M.Shahriyar, the questions addressed to R.Hamraz were among the most interesting points of the lesson and caused touchy feelings.

https://azertag.az/xeber/Qeyret_qanin_qaynadan_poeziya_adli_onlayn_ders-1765301

“XƏZƏR”İN ƏMƏKDAŞI MEDIASIYA TƏLİMLƏRİNİ BAŞA VURMUŞDUR

“KHAZAR” STAFF MEMBER COMPLETED MEDIATION TRAININGS

Xəzər Universiteti Psixologiya departamentinin koordinatoru, Xəzər Psixoloji Xidmət Mərkəzinin rəhbəri psixoloq Mələk Kərimova Azərbaycan Respublikası Ədliyyə Akademiyasının mediasiya təlimi qurumu tərəfindən mediatorların peşə bacarıqlarının artırılması məqsədi ilə keçirilən “Ailə mediasiyası” təlimlərində iştirak etmişdir. M. Kərimova iştirakçıların bilik və bacarıqlarının yoxlanılması məqsədilə 2021-ci il mayın 3-də təşkil edilmiş imtahandan keçərək, təlimləri müvəffəqiyyətlə başa vurmuşdur.

Qeyd edək ki, bu il iyul ayının 1-dən etibarən Azərbaycanda məhkəmədən öncə mübahisələrin alternativ həlli yolu kimi mediasiya prosesinin tətbiqinə başlanılacaq. Xüsusilə boşanmalar zamanı tərəflərin birbaşa məhkəməyə deyil, mediasiyaya müraciət edilməsi nəzərdə tutulmuşdur.

Əlamətdar haldır ki, Xəzər Universitetinin tərəfdaşı olduğu Erasmus+ KA2 layihəsi - “Mediasiya: Təlim və ictimai transformasiya (MEDIATS)” layihəsi Azərbaycanda da tətbiq olunacaq bu prosese öz töhfəsini verəcək.

Malak Karimova, Psychologist, Coordinator of Khazar University's Department of Psychology, Head of the “Khazar” Psychological Center, participated in the “Family Mediation” trainings held by the mediation training institution of the Academy of Justice of the Republic of Azerbaijan to improve the professional skills of mediators. M. Karimova successfully completed the training, passing an exam organized on May 3, 2021 to test the knowledge and skills of the participants.

It should be noted that from July 1 this year, Azerbaijan will start to use the mediation process as an alternative solution to pre-trial disputes. Especially in the case of divorce, the parties are expected to apply to mediation, not directly to the court.

It is noteworthy that the Erasmus + KA2- the Mediation: Training and Social Transformation (MEDIATS) project, to which Khazar University is a partner, will contribute to this process which will also be implemented in Azerbaijan.

“FROM START TO SMART” LAYİHƏSİ ÇƏRÇİVƏSİNDƏ TƏLƏBƏLƏR ÜÇÜN MƏLUMATLANDIRICI SEMİNAR

INFORMATIVE SEMINAR FOR STUDENTS WITHIN THE “FROM START TO SMART” PROJECT

Mayın 4-də “Youth Inc.” Sahibkarlıq Proqramının təşkilatçılığı ilə “From Start to Smart” sahibkarlığa dəstək layihəsi çərçivəsində Xəzər Universitetinin tələbələri üçün ZOOM vasitəsilə məlumatlandırıcı seminar keçirildi.

Karyera İnkişaf Mərkəzinin koordinatoru Elnurə Əhmədzadə seminarı açaraq, tələbələri salamladı. Sonra Youth Inc. əməkdaşı Aynur Əliyeva tələbələrə layihə, onun məqsədi və qeydiyyat prosesi barədə ətraflı məlumat verdi. Müxtəlif fakültələrin tələbələrinin iştirak etdiyi seminarda Youth Inc. əməkdaşları Aynur Vəliyeva və Talifa İsgəndər tələbələrin suallarını cavablandırdılar.

On May 4, at 5 pm “Youth Inc.” Entrepreneurship Program hosted an informative seminar for Khazar University students. With the participation of students from various faculties the meeting was held via Zoom.

The meeting started with the greeting of Career Development Coordinator Elnura Ahmadzadə. Then Youth Inc. representative provided detailed information about project, its aim and process of registration. At the end Youth Inc. representatives Aynur Valiyeva and Talifa Isgandar answered students' questions.

XƏZƏR UNIVERSİTETİNİN TƏLƏBƏLƏRİ "HƏRBI QƏNİMƏTLƏR PARKI" NDA

KHAZAR UNIVERSITY STUDENTS AT "MILITARY TROPHY PARK"

Mayın 4-də Xəzər Universitetinin Tarix və arxeologiya departamentinin koordinatoru Orxan Zamanov və departamentin müəllimi Zəhra İslamovanın təşkilatçılığı və rəhbərliyi ilə Humanitar, təhsil və sosial elmlər və Təbiət elmləri və mühəndislik fakültələrinin I kurs tələbələri "Hərbi Qənimətlər Parkı"nı ziyarət edəblər.

Tələbələr 44 günlük müharibə dövründə müzəffər ordumuz tərəfindən düşmənin ələ keçirilmiş silah, döyüş və digər hərbi texnikaları, həmçinin mühəndis istehkam qurğularını böyük maraqla izlədilər. "Hərbi Qənimətlər Parkı"na səfər etməkdə əsas məqsəd dövlətimizin gələcəyi olan tələbələrimizi Vətən müharibəsi ərzində şanlı ordumuzun keçdiyi ağır döyüş yolu, hərbi əməliyyatların gedişatı və zəfər qalibiyyətimizin nəticələri ilə əyani surətdə tanış etmək idi. Ziyarətdə müstəqil araşdırmaçı, tarixçi Dövrən Abuzarov və AMEA Milli Azərbaycan Tarixi Muzeyinin Vətən Müharibəsi Fondunun müdiri Şəfa Məvsümov da iştirak etmiş, tələbələrə Vətən müharibəsi və Azərbaycanın müzəffər ordusunun həyata keçirdikləri hərbi əməliyyatlar haqqında real faktlarla zəngin məlumatlar vermişlər.

On May 4, under the guidance of Orkhan Zamanov, Coordinator of the Department of History and Archeology at Khazar University, and Zahra Islamova, a lecturer at the Department, first-year students in the Humanities, Education, Social Sciences, Natural Sciences and Engineering visited the "Military Trophy Park".

Students watched with great interest military equipment and engineering structures seized by the Armed Forces of Azerbaijan from Armenian Army during the 44-day war. The main purpose of the visit to the Military Trophy Park was to acquaint students, the future of our country, with the difficult path of our glorious army during the Great Patriotic War, the course of military operations and the results of our victory. Independent researcher, historian Dövrən Abuzarov and director of the Patriotic War Fund of the National Museum of History of Azerbaijan of ANAS Şəfa Movsumov also took part in the visit. The students were provided with facts about the Great Patriotic War and the military operations carried out by the victorious army of Azerbaijan.

"XƏZƏR"İN XARİCİ TƏLƏBƏLƏRİ "HƏRBI QƏNİMƏTLƏR PARKI" NDA

KHAZAR UNIVERSITY INTERNATIONAL STUDENTS AT "MILITARY TROPHIES PARK"

Mayın 4-də 50-yə qədər ölkədən olan 29 ali təhsil müəssisəsinin 70-dən artıq tələbəsi, o cümlədən, Xəzər Universitetinin 3 tələbəsi "Hərbi Qənimətlər Parkı"nı ziyarət etdilər. Ziyarət əsnasında bələdçilər və Təhsil Nazirliyinin əməkdaşları tərəfindən tələbələr 44 günlük Vətən müharibəsi haqqında ətrafı məlumatlandırıldılar, ermənilər tərəfindən dinc əhaliyə və orduya qarşı istifadə edilən texnikalarla tanış oldular.

Xəzər Universitetindən olan tələbələr Azərbaycan Dövlət Televiziyası və xəbər agentliklərinə öz təəsüratları barədə müsahibə verdilər.

Luke Adepoju Alamu (tələbə) - Xəzər Universitetindən və Azərbaycanın digər universitetlərindən olan xarici tələbə yoldaşlarımla "Hərbi Qənimətlər Parkı"na səfər etməkdən məmnunluq duyuram. Şadam ki, döyüş mühitinin miniatür konstruksiyasında hərbi texnikanın açıq nümayişinin şahidi oldum. Azərbaycan Respublikasının ərazi bütövlüyünü və ədaləti təmin etmək üçün son damla qanına kimi vuruşan və şəhid olanların qəhrəmanlıqlarını təəvvür etməyə çalışdım. Torpaqların azad edildiyinə və qanuni sahiblərinə qaytarıldığına görə şadam.

On May 4, more than 70 students (from 49 countries) from 29 higher education institutions, including 3 students from Khazar University, visited the Military Trophies Park. During the visit, the students were informed in detail about the 44-day Karabakh War by the guides and representatives of the Ministry of Education, and were acquainted with the techniques used by Armenians against the civilian population and our soldiers. Students from Khazar University gave interviews to Azerbaijan State Television and other news agencies about their impressions.

Luke Adepoju Alamu (student) - As I explored the Trophies park with my fellow international students from Khazar University and other Universities within Azerbaijan, I was happy and filled with excitement. But as happy as I was to witness an open display of military equipment in a miniature construct of the combat environment, I tried to re-live and imagine the plight of the fallen heroes who paid the ultimate price to ensure justice and territorial reclamation for Azerbaijan Republic. I realized how it also served as a painful reminder of the human and material cost of the conflict. I am glad the regions were liberated and returned to its rightful owners.

"XƏZƏR"İN TƏLƏBƏSİ "BİR" TƏLƏBƏ-KÖNÜLLÜ PROGRAMINDA FƏAL İŞTİRAKINA GÖRƏ TƏLTİF OLUNUB

Mayın 7-də 2020-ci il "Könüllülər ili" çərçivəsində aktiv fəaliyyət göstərən bir qrup tələbə-könüllülərin təltif olunma mərasimi keçirilib.

Mərasimə iştirak edən təhsil naziri Emin Əmrullayev könüllülük fəaliyyətinin tələbələrə qazandırdığı üstünlüklərdən danışdı. Təhsil naziri "BİR" Tələbə-Könüllü Programının iştirakçılarını təbrik edib və fəaliyyətlərində uğurlar arzulayıb.

Pandemiya dövründə könüllülərin aktiv fəaliyyətini diqqətə çatdıran təhsil nazirinin müavini Firudin Qurbanov könüllülük fəaliyyəti əsasında qazanılan bilik və bacarıqların fərdin şəxsiyyət kimi formalaşmasında mühüm rol oynadığını vurğulayıb.

Mərasimin sonunda könüllülərə sertifikatlar təqdim olunub. Təltif olunanlar arasında Xəzər Universiteti Hu-

manitar, təhsil və sosial elmlər fakültəsinin Azərbaycan dili və ədəbiyyatı müəllimliyi ixtisasının III kurs tələbəsi Türkan Mürsəlova da vardır.

KHAZAR UNIVERSITY STUDENT AWARDED FOR ACTIVE PARTICIPATION IN "ONE" STUDENT-VOLUNTARY PROGRAM

On May 7, a group of student volunteers who are active in the "Year of Volunteers" 2020 was awarded.

Attending the ceremony, the Minister of Education Emin Amrullayev spoke about the benefits of volunteering for students. The Minister of Education congratulated the participants of the "One" Student-Voluntary Program and wished them success in their activities.

Noting the active work of volunteers during the pandemic, Deputy Minister of Education Firudin Gurbanov stressed that the knowledge and skills gained through volunteering play an important role in the formation of the individual.

At the end of the ceremony, the volunteers were awarded certificates. Turkan Mursalova, a third-year student majoring in the Azerbaijani language and literature teaching at Khazar University's School of Humanities, Education, and Social Sciences was among the recipients.

"XƏZƏR"İN DEPARTAMENT MÜDİRİNİN TƏQDİMATI KONFRANSIN İKİ ƏN YAXŞI TƏQDİMATINDAN BİRİ SEÇİLMİŞDİR

THE PRESENTATION BY HEAD OF DEPARTMENT AT KHAZAR UNIVERSITY SELECTED AS ONE OF THE TWO BEST PRESENTATIONS OF THE CONFERENCE

Xəzər Universitetinin Həyat elmləri departamentinin müdiri Asaf Ömərrov mayın 6-7-də Bakı Dövlət Universitetinin təşkilatçılığı ilə online qaydada keçirilən "Biologiyada elmi nailiyyətlər və çağırışlar" X Beynəlxalq elmi konfransında "Qarabağ və Dilbaz at cinslərinin genom profilinin tədqiqi: Genetik markerlərin allel variasiyalarının aşkar edilməsi və seleksiyada istifadəsi" adlı təqdimatla çıxış etmişdir.

Asaf Omarov, Head of Khazar University's Department of Life Sciences, participated in the 10th International Scientific Conference entitled "Scientific Advances and Challenges in Biology" organized by Baku State University online on May 6-7, and made a presentation on "Study genome profile of Karabakh and Dilbaz horse breeds: Identification and utilization of genetic markers and allele variations in breeding programs".

The presentation was selected as one of the best two presentations of the conference.

"ŞUŞANIN İŞĞALI VƏ AZAD OLUNMASI: TARİXİ - KONFLİKTOLOJİ REALLIQLAR" MÖVZUSUNDA ELMİ MÜZAKİRƏ

SCIENTIFIC DISCUSSION ON "OCCUPATION AND LIBERATION OF SHUSHA: HISTORICAL AND CONFLICTOLOGICAL REALITIES"

Mayın 8-də Xəzər Universiteti Tarix və arxeologiya departamentinin təşkilatçılığı və Humanitar, təhsil və sosial elmlər və Təbiət elmləri və mühəndislik fakültələri tələbələrindən iştirakı ilə "Şuşanın işğalı və azad olunması: tarixi - konfliktoloji reallıqlar" mövzusunda virtual elmi müzakirə keçirilib. Müzakirədə Tarix və arxeologiya departamentinin müəllimi Dr. Bayram Quliyev Füzuli şəhərinə, Azıx mağarasına səfəri haqqında özünün çəkdiyi fotolarla müşayiət olunan təqdimatla çıxış edib.

Təqdimat və işğaldan azad olunmuş Füzuli şəhərində, Azıx mağarasında erməni vandalizmlərini əks etdirən fotolar, müzakirədə departamentin digər müəllimlərinin iştirakı və fikir mübadiləsi tələbələrin xüsusi marağı ilə qarşılanmış, verilən suallar ətrafında müzakirə aparılmışdır.

On May 8, Khazar University's Department of History and Archeology held a virtual scientific discussion on "Occupation and Liberation of Shusha: Historical and Conflictological Realities" with the participation of students from the School of Humanities, Education, Social Sciences, and Natural Sciences and Engineering. During the discussion, Dr. Bayram Guliyev, a lecturer of the Department of History and Archeology, made a presentation about his visit to Fizuli, Azykh Cave, accompanied by photos taken by him.

Presentation and photos of Armenian vandalism in the liberated city of Fizuli, Azykh cave, the participation of other teachers of the department in the discussion and the exchange of views were met with great interest by students, and questions were discussed.

TIMES HIGHER EDUCATION PROFESSOR HAMLET ISAXANLIYA TƏŞƏKKÜR MƏKTUBU GÖNDƏRMİŞDİR

TIMES HIGHER EDUCATION SENT A THANK-YOU LETTER TO PROFESSOR HAMLET ISAKHANLI

2021-ci il mayın 13-də Times Higher Education təşkilatı Xəzər Universitetinin iqlim dəyişikliyi, onun təsiri və nəticələri ilə mübarizə üzrə araşdırmalara verdiyi töhfəyə görə Xəzər Universitetinin təsisçisi, Direktorlar və Qəyyunlar Şurasının sədri professor Hamlet İsaخانliya təşəkkür məktubu ünvanlamışdır.

Məktubda Xəzər Universitetinin "Times Higher Education Impact Rankings 2021" reyting cədvəlində 13-cü Dayanıqlı İnkişaf Məqsədi: İqlim Dəyişikliyi üzrə dünyanın ən yaxşı 566 universiteti arasında yer aldığı bir daha vurğulanmışdır.

Məktubda həmçinin Xəzər Universiteti Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Ətraf Mühit Proqramı tərəfindən dəstəklənən "Race to Zero" (Sıfır karbon) proqramına dəvət edilmişdir.

On May 13, 2021, Times Higher Education sent a thank-you letter to Professor Hamlet Isakhanli, founder of Khazar University and Chairman of the Board of Directors and Trustees, for Khazar University's contribution to researches on climate change, its impact and consequences.

The letter reiterates that Khazar University is among the 566 best universities in the world according to the Times Higher Education Impact Rankings 2021 on 13th Sustainable Development Goals: Climate Change.

Khazar University was also invited to join the Race to Zero campaign, supported by the United Nations Environment Programme.

ilkXeber.org

Onlayn ictimai-siyasi qəzet

**“XƏZƏR XƏBƏR”İN ƏMƏKDAŞININ
MƏQALƏSİ İLK XEBER.ORG SAYTINDA
ARTICLE BY KHAZAR UNIVERSITY STAFF
MEMBER ON İLK XEBER.ORG WEBSITE**

2021-ci il aprelin 26-da “İlk xəbər” onlayn ictimai siyasi qəzetdə “Xəzər Xəbər” jurnalının baş redaktor müavini, əməkdar jurnalist Əlirza Balayevin “Müna-catdan hərzəguluğa” adlı məqaləsi dərc edilmişdir.

Məqalədə son illər Azərbaycan poeziyasında Alla-ha dəb halına düşmüş lüzumsuz, qeyri-etik müraciətlər tənqid olunur:

On April 26, 2021, online socio-political newspaper İlk Xəbər published an article by Alirza Balayev, Deputy Editor-in-Chief of Khazar Xəbər magazine, entitled “Image of God in Poetry”.

The article criticizes unnecessary, unethical appeals to God, which have become fashionable in Azerbaijani poetry in recent years.

<https://ilkxeber.org/news.php?id=52127>

**“XƏZƏR”İN MÜƏLLİMİNİN
MƏQALƏSİ
YENİSABAH.AZ SAYTINDA
ARTICLE BY KHAZAR
UNIVERSITY LECTURER
ON YENİSABAH.AZ WEBSITE**

2021-ci il aprelin 29-da *Yenisabah.az* saytında Xəzər Universitetinin müəllimi, Türk İslam Araşdırmaları Mərkəzinin başqanı Dr. Telman Nürətoğlunun “Aprel işğalı və tarixdən alınacaq dərslər” adlı məqaləsi dərc olunmuşdur.

Məqalədə 1920-ci il aprelin 27-də Azərbaycanın bolşevik Rusyası tərəfindən işğalı nəticəsində M. Ə. Rəsulzadənin liderliyi ilə yaradılmış müstəqil dövlətin süqutuna səbəb olan tarixi şəraitdən bəhs edilir.

On April 29, 2021, *Yenisabah.az* published an article by Dr. Telman Nusratoglu, a lecturer at Khazar University and head of the Center for Islamic Studies, entitled “April Occupation and Lessons to be taken from History.”

The article discusses the historical circumstances that led to the collapse of the independent state created on April 27, 1920 as a result of the occupation of Azerbaijan by Bolshevik Russia under the leadership of M.A. Rasulzade.

<https://yenisabah.az/aprel-igali-ve-tarixden-alinacaq-dersler>

**AZƏRTAC: XƏZƏR UNIVERSİTETİNİN
TƏLƏBƏSİ DATA YARIŞMASININ QALIBI OLDU
AZERTAC: KHAZAR UNIVERSITY
STUDENT WINS DATA COMPETITION**

2021-ci il mayın 5-də AZƏRTAC Elektron Hökumət İnkişafı Mərkəzinin təşkilatçılığı ilə dünya şöhrətli alim Lütfi Zadənin xatirəsinə həsr olunan “Rəqəmsal idarəetmədə sūni intellekt” konfransı çərçivəsində Data yarışmasının keçirilməsi və bu yarışda Xəzər Universiteti Təbiət elmləri və mühəndislik fakültəsinin kompüter elmləri ixtisasının IV kurs tələbəsi Elşən Qədimovun 3-cü yeri tutması, 1000 manat pul mükafatı və sertifikatla təltif olunması haqqında xəbər yayımlanmışdır.

Xəbəri *tehsil-press.az*, *CBC.az* və digər saytlar da dərc etmişlər.

On May 5, 2021, AZERTAC published news on the Data Competition organized by E-Gov Development Center within the framework of the conference “Artificial Intelligence in Digital Governance” dedicated to the memory of world-famous scientist Lotfi Zadeh. According to the news, Elshan Gadimov, a fourth-year computer science student at Khazar University's School of Natural Sciences and Engineering, ranked third in the competition and was awarded a cash prize of 1,000 manat and a certificate.

The news was also published by *tehsil-press.az*, *CBC.az* and other websites.

https://azertag.az/xeber/Xezer_Universitetinin_telebesi_Reqemsal_idareetmede_suni_intellekt_Data_yarismasinin_qalibi_oldu-1773925

AZƏRTAC: İTALİYANIN “WATER GRABBING” PORTALINDAKI MƏQALƏDƏ XƏZƏR UNIVERSİTETİNİN ƏMƏKDAŞININ MÜLAHİZƏLƏRİ DƏ YER ALIB

AZERTAC: COMMENTS BY KHAZAR UNIVERSITY STAFF MEMBER IN ITALIAN PORTAL “WATER GRABBING”

2021-ci il mayın 5-də *AZƏRTAC* İtaliyanın “Water Grabbing” portalının Azərbaycanın su hövzələri haqqında xəritə və fotolarla müşayiət olunan geniş məqalə dərc etməsi və məqalədə Xəzər Universiteti Coğrafiya və ətraf mühit departamentinin müdiri Rövşən Abbasovun da mülahizələrinə yer verilməsi haqqında xəbər yayımlamışdır.

Xəbərdə qeyd olunur ki, məqalə ilə Xəzər Universitetinin saytında yerləşdirilmiş linkdə tanış olmaq mümkündür.

Təhsil-press.az və digər saytlar da həmin xəbəri dərc etmişlər.

https://azertag.az/xeber/italiyanin_water_grabbing_portalindaki_meqalede_xezer_universitetinin_emekdasinin_mulahizeleri_de_yer_alib-1773901

“UNİVERSİTET RƏHBƏRLİYİ TƏHSİL MÜƏSSİSƏSİNİN TƏDQIQATLARA CƏLB OLUNMASINDA OLDUQCA MARAQLI GÖRÜNÜR”

“UNIVERSITY ADMINISTRATION SEEMS VERY INTERESTED IN BEING INVOLVED IN RESEARCH”

2021-ci il mayın 7-də *azedu.az* xəbər portalı Yusif Əfəndizadə ilə geniş müsahibə dərc etmişdir.

Portal qeyd edir ki, “2019-2023-cü illər üçün Azərbaycan Respublikasında ali təhsil sisteminin beynəlxalq rəqabətliyi artırılması üzrə Dövlət Proqramı” çərçivəsində xaricdə təhsil almaq imkanı qazanan gənclərdən biri də Yusif Əfəndizadədir. O, hazırda Dövlət Proqramı çərçivəsində Fransanın Lyon Universitetində doktorantura təhsili alır.

“Təhsilə yatırılan investisiya həm qazanlı, həm də uzunmüddətli” başlığı ilə verilmiş müsahibədə Y. Əfəndizadə Xəzər Universitetindən də bəhs edir: “Əməkdaşlıq etdiyim Xəzər Universiteti ilə də zaman-zaman müəyyən mövzularda müzakirələrimiz olur. Universitet rəhbərliyi təhsil müəssisəsinin tədqiqatlara cəlb olunmasında olduqca maraqlı görünür. Bu, ilkin olaraq müsbət addım kimi qiymətləndirilməlidir.”

<https://azedu.az/az/news/43173-tehsile-yatirilan-investisiya-hem-qazancli-hem-de-uzunmuddetlidir->

On May 5, 2021, *AZERTAC* reported that the Italian portal “Water Grabbing” published an article on Azerbaijan's water basins containing maps and photos, and Rovshan Abbasov, head of Khazar University's Department of Geography and Environment, also commented on the article.

According to the news the article is available at the link posted on Khazar University's website.

Tehsil-press.az and other websites also published the news.

On May 7, 2021, the news portal *azedu.az* published an extensive interview with Yusif Afandizadeh.

The portal notes that Yusif Afandizadeh is one of the youth who have the opportunity to study abroad within the “State Program to increase the international competitiveness of the higher education system in the Republic of Azerbaijan for 2019-2023.” He is currently studying for a doctorate at the University of Lyon, France under the State Program.

In an interview entitled “Investment in Education is Both Profitable and Long-Term,” Afandizadeh also spoke about Khazar University: Occasionally, we have discussions with Khazar University on certain topics. The university administration seems very interested in being involved in research. That fact must be taken into account”

YOUTUBE DƏ "XƏZƏR"İN ŞƏHİD MƏZUNU HAQQINDA VIDEOÇARX

VIDEO ABOUT MARTYRED GRADUATE OF "KHAZAR" UNIVERSITY ON YOUTUBE

Youtube kanalında "Xəzər" in şəhid məzunu İqbal Babayev haqqında videoçarx nümayiş etdirilir.

İqbal Zəki oğlu Babayev 1995-ci il sentyabrın 10-da anadan olmuşdur. Xəzər Universitetinin İqtisadiyyat və menecment fakültəsini bitirmişdir. 2018-ci ildə həqiqi hərbi xidmətə çağırılmış, Naxçıvan Muxtar Respublikasının Şahbuz rayonunda hərbi xidmət keçmişdir.

Azərbaycan xalqının Vətən müharibəsi başlandıqda könüllü cəbhəyə getmiş, Cəbrayıl, Zəngilan və Füzuli rayonları uğrunda döyüşlərdə iştirak etmişdir. Füzuli rayonunun Seyid Əhmədli kəndi düşməndən azad edildikdən sonra döyüşçü yoldaşları ilə Azərbaycan bayrağını ucaldarkən şəhid olmuşdur.

Videoçarxda şəhidin valideynləri və qardaşları xatirələrini bölüşürlər.

A video about Iqbal Babayev, a martyred graduate of Khazar University, is being shown on *YouTube*. Iqbal Babayev was born on September 10, 1995. He graduated from Khazar University's School of Economics and Management. In 2018, he was called up for military service and served in the Shahbuz district of the Nakhchivan Autonomous Republic.

When the Patriotic War of the Azerbaijani people began, he went to the front voluntarily and took part in the battles for the liberation of Jabrayil, Zangilan and Fizuli regions. He was martyred while raising the Azerbaijani flag with his comrades after the liberation of Seyid Ahmadli village of Fizuli from the enemy.

In the video, the martyr's parents and brothers share their impressions.

<https://www.youtube.com/watch?v=hiGSjvE1Z8>

DEPARTAMENT MÜDİRİNİN "ƏKİNÇİ" KANALINDA ÇIXIŞI

SPEECH ON CHANNEL "AKINCHI" BY HEAD OF THE DEPARTMENT

2021-ci il mayın 7-də Xəzər Universiteti Coğrafiya və ətraf mühit departamentinin müdiri Dr. Rövşən Abbasov "Əkinçi" kanalında çıxış etmişdir.

Çıxışda Ermənistanın ekoloji terroru nəticəsində transsərhəd çayların çirkləndirilərək Azərbaycana axıdılması, bunun da nəticəsində mikroflora və mikrofaunanın məhv edilməsi, suyun tərkibindəki ağır metalların miqdarının normaldan dəfələrlə çox olması və digər ekoloji məsələlərə toxunulmuşdur.

On May 7, 2021, Dr. Rovshan Abbasov, Head of the Department of Geography and Environment at Khazar University, spoke on the "Akinchi" channel.

The speech touched upon the pollution of transboundary rivers in Azerbaijan as a result of Armenia's environmental terror, the destruction of microflora and microfauna, the excessive amounts of heavy metals in the water and other environmental issues.

<https://www.youtube.com/watch?v=Jn9sCDNuZV4&t=169s>

**SPUTNIK.AZ'DA TIMES HIGHER
EDUCATION-UN REYTING
CƏDVƏLINƏ AID ANALİTİK MƏQALƏ**

**ANALYTICAL ARTICLE ON SPUTNIK.AZ
RELATED TO RANKING
TABLE BY TIMES HIGHER EDUCATION**

Sputnik.az saytı 2021-ci il mayın 9-da dünyanın ən nüfuzlu reyting təsisatlarından biri olan "Times Higher Education"(THE) təşkilatının 2021-ci il üçün BMT-nin "Dayanıqlı İnkişaf Məqsədləri" nə əsaslanan reyting cədvəlinə ("THE University Impact Rankings 2021") aid analitik məqalə dərc etmişdir (müəllif Nigar İsgəndərova).

Müəllif məqalədə "niyə Azərbaycanın 51 universitetindən Xəzər Universiteti başda olmaqla yalnız 5-i reyting cədvəlində yer alıb" sualını təhsil eksperti Kamran Əsədov və millət vəkili Şahin Seyidzadənin iştirakı ilə araşdırmağa çalışır və ölkə təhsinin bir sıra problemləri müzakirə olunur.

Məqaləni *dia.az*, *gundemxeber.az*, *xalqxeber.az*, *xeberfakt.az* və digər saytlar da dərc etmişlər.

On May 9, 2021 analytical article by Nigar İsgəndərova was published on *sputnik.az* related to the ranking table "The University Impact Rankings 2021" of "Times Higher Education", one of the prestigious ranking agencies, based on UN Sustainable Development Goals 2021.

In the article the question "why only 5, including Khazar University, out of 51 universities in Azerbaijan are included in the rankings" has been investigated with the participation of education expert Kamran Asadov and MP Shahin Seyidzade, and a number of problems in the country's education system have been discussed.

The article was published by *dia.az*, *gundemxeber.az*, *xalqxeber.az*, *xeberfakt.az* and other websites.

<https://sputnik.az/life/20210509/426904034/Tehsille-bagli-ikrahdogurucu-meqamlar.html>

**"ƏDALƏT" QƏZETİNDƏ "XƏZƏR"İN
TƏLƏBƏSİNİN DƏ TƏLTİF
OLUNMASI HAQQINDA XƏBƏR**

**NEWS ON AWARDED
KHAZAR STUDENT IN
"ADALAT" NEWSPAPER**

2021-ci il mayın 10-da "Ədalət" qəzeti "Könlülər ili" çərçivəsində aktiv fəaliyyət göstərən bir qrup tələbə-könlülünün təltif etmə mərasimi və təltif edilənlər arasında Xəzər Universiteti Humanitar, təhsil və sosial elmlər fakültəsinin Azərbaycan dili və ədəbiyyatı müəllimliyi ixtisasının III kurs tələbəsi Türkan Mürsəl qızı Mürsəlovanın da olması haqqında xəbər dərc edib.

On May 10, 2021, the "Adalat" newspaper published news on awarding ceremony held for a group of student volunteers who are active during the "Year of the Volunteers", and Turkan Mursalova, a third-year student majoring in Azerbaijani language and literature studying at Khazar University's School of Humanities, Education, and Social Sciences is among those awarded students.

<https://adalet.az/w216925>

KIYEV MİLLİ İQTİSAD UNIVERSİTETİNİN REKTORU XƏZƏR UNIVERSİTETİ İLƏ ƏMƏKDAŞLIQDAN DANIŞDI

THE RECTOR OF KYIV NATIONAL ECONOMIC UNIVERSITY SPEAKS ABOUT COOPERATION WITH KHAZAR UNIVERSITY

2021-ci il mayın 17-də *report.az* xəbər portalının Şərqi Avropa bürosu Vadim Getman adına Kiyev Milli İqtisad Universitetinin rektoru Dmitri Lukyanenkodan müsahibə almışdır. Rektor Azərbaycan universitetləri ilə əlaqələrindən bəhs edərkən, Xəzər Universiteti ilə əməkdaşlıqdan da söhbət açaraq, birgə layihələrin həyata keçirildiyini vurğulamışdır.

Həmin məsahibəni *aqreqator.az*, *azerbaycan24.com* və digər saytlar da Azərbaycan, rus və ingilis dillərində yayımlamışlar.

<https://report.az/elm-ve-tehsil-xeberleri/ukrayna-universitetinin-rektoru-azerbaycanla-terefdasligi-yeni-dinamika-vermek-lazimdir-musahibe/>

AZƏRTAC "DÜNYA" MƏKTƏBİNDƏ KEÇİRİLMİŞ BEYNƏLXALQ FORUM HAQQINDA

AZERTAC ON INTERNATIONAL FORUM HELD IN "DUNYA" SCHOOL

2021-ci il mayın 19-da AZƏRTAC Xəzər Universitetinin "Dünya" məktəbində "XXI əsr şəxsiyyətinin formalaşmasında önəmli amillər" adlı beynəlxalq onlayn forum keçirildiyi haqqında xəbər yayımlamışdır.

Xəbərdə qeyd olunur ki, tədbir "Dünya" təhsil kompleksinin qurulmasında böyük əməyi olan həmtəsisçi, dəyərli pedaqoq Nailəxanım İsayevanın əziz xatirəsinə ithaf olunub. Həmçinin, bildirilir ki, forumda Azərbaycan alim və mütəxəssisləri ilə yanaşı, Türkiyə və ABŞ-dan olan elm və təhsil nümayəndələri də iştirak etmişlər.

Tehsil-press.az və digər saytlar da bu barədə xəbər yaymışlar.

https://azertag.az/xeber/Beynelxalq_forum_XXI_esr_sexsiyyetinin_formalashmasinda_onemli_amiller-1784389

On May 17, 2021, the Eastern Europe bureau of the *report.az* interviewed Dmitry Lukyanenko, Rector of the Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman. Speaking about the relations with Azerbaijani universities, the rector also talked about cooperation with Khazar University, emphasizing that joint projects are being implemented.

The same interview was published by *agregator.az*, *azerbaycan24.com* and other sites in Azerbaijani, Russian and English.

On May 19, 2021, AZERTAC published news on the international online forum entitled "Important Factors in the Formation of a 21st Century Personality" which was held at Khazar University's "Dunya" School.

According to the news, the forum was dedicated to the memory of the co-founder, valuable educator Nailekhanım İsayeva, who made a unique contribution to the establishment of the "Dunya" Educational Institute. It was also noted that the forum was attended by Azerbaijani scientists and specialists, as well as representatives of science and education from Turkey and the United States.

The news was also published by *Tehsil-press.az* and other websites.

AZƏRTAC: "XƏZƏR XƏBƏR" JURNALININ NÖVBƏTİ NÖMRƏSİ ÇAP OLUNUB

AZERTAC: NEXT ISSUE OF "KHAZAR Khabar" MAGAZINE PUBLISHED

2021-ci il mayın 19-da AZƏRTAC Xəzər Universitetinin mətbu orqanı olan "Xəzər Xəbər" jurnalının növbəti nömrəsinin (mart-aprel 2021-ci il, № 404-405) çap olunması haqqında xəbər yayımlayıb.

Xəbərdə qeyd olunur ki, jurnalı Xəzər Universitetinin saytında yerləşdirilmiş linkdən yükləyərək, oxumaq mümkündür.

On May 19, 2021, AZERTAC published news on the publication of the next issue of "Khazar Khabar", the press organ of Khazar University (March-April 2021, № 404-405).

The news states that the magazine can be downloaded and read through the link posted on Khazar University's website.

https://azertag.az/xeber/Xezer_xeber_jurnalinin_novbeti_nomresi_chap_olunub-1783939

"XƏZƏR"İN ƏMƏKDAŞI "ARAZ FM" DƏ KHAZAR STAFF MEMBER AT "ARAZ FM"

2021-ci il mayın 20-də Xəzər Universitetinin Psixologiya departamentinin müəllimi və doktorantı Nilufər Əlizadə "Araz FM"də yayımlanan "Dadlı Şou" proqramının qonağı olub. Proqramda Nilufər Əlizadə "Uşaqlıq inanclarının bu gündümüzə təsiri" haqqında danışaraq, valideynlərin övladlarına qarşı edə biləcəyi doğru yanaşmaları təqdim edib.

Psixoloq izləyicilər tərəfindən maraqla dinlənən mövzuya aid sualları proqram boyu cavablandırıb.

On May 20, 2021, Nilufar Alizadeh, a lecturer and doctoral student in the Department of Psychology at Khazar University, was a guest on the "Delicious Show" broadcasted on "Araz FM". In the program, Nilufar Alizadeh spoke about the "Influence of childhood beliefs on today" and presented the right approaches that parents can take towards their children.

The psychologist answered questions on the topic, which were met with great interest by the audience throughout the program.

ÖLKƏ SAYTLARI TIMES HIGHER EDUCATION TƏŞKİLATINDAN XƏZƏR UNİVERSİTETİNƏ TƏŞƏKKÜR MƏKTUBU GÖNDƏRİLMƏSİ HAQQINDA

COUNTRY WEBSITES ON THANK-YOU LETTER TO KHAZAR UNIVERSITY BY TIMES HIGHER EDUCATION

2021-ci il mayın 21-də azpolitika.info, novator.az, turkustan.info, gununsesi.info, mia.az və digər çoxlu ölkə saytları Xəzər Universitetinin "Times Higher Education Impact Rankings 2021" reyting cədvəlində 13-cü Dayanıqlı İnkişaf Məqsədi: İqlim Dəyişikliyi üzrə dünyanın ən yaxşı 566 universiteti arasında yer aldığı münasibətilə "Times Higher Education" təşkilatından Xəzər Universitetinin təsisçisi, Direktorlar və Qəyyumlar Şurasının sədri professor Hamlet İsa-xanlıya təşəkkür məktubu göndərilməsi haqqında xəbər yayımlamışlar.

Xəbərlərdə həmçinin qeyd olunur ki, Xəzər Universiteti Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Ətraf Mühit Proqramı tərəfindən dəstəklənən "Race to Zero" (Sıfır karbon) proqramına dəvət edilmişdir.

<https://azpolitika.info/?p=631220>

On May 21, 2021, azpolitika.info, novator.az, turkustan.info, gununsesi.info, mia.az, and other country websites published news on a thank-you letter to Professor Hamlet Isakhanli, founder of Khazar University and Chairman of the Board of Directors and Trustees, by Times Higher Education on the occasion of being ranked in Times Higher Education Impact Rankings 2021 on 13th Sustainable Development Goal: Climate Change among the world's 566 best universities.

In the news, it was also noted that Khazar University was invited to join the Race to Zero campaign, supported by the United Nations Environment Programme.

PICASP LAYİHƏSİNİN NÖVBƏTİ GÖRÜŞÜ THE NEXT MEETING WITHIN PICASP PROJECT

Aprelin 27-də Xəzər Universitetinin tərəfdaş olduğu PICASP layihəsi çərçivəsində virtual görüş keçirilmişdir. Tədbirə Azərbaycandan Xəzər Universiteti İqtisadiyyat və menecment fakültəsinin və İnkişaf Mərkəzinin, Azərbaycan Turizm və Menecment Universitetinin əməkdaşları, Miras cəmiyyətinin üzvləri və layihənin tərəfdaş ölkələri olan İtaliya, Polşa, Litva, Rusiya, Qazaxıstandan nümayəndələr qoşulmuşdur.

Tədbirin əsas məqsədi Xəzər regionundakı müxtəlif qurumlardakı kursların vəziyyəti və cəlb edilə biləcək maraqlı tərəfləri müzakirə etmək idi.

Görüş layihə koordinatoru olan İtaliyanın Ud'A Universitetinin (Università degli Studi G. d'Annunzio di Chieti-Pescara) nümayəndəsinin iştirakçıları salamlaması ilə başladı. Sonra tərəfdaş universitetlərin əməkdaşları layihənin sonrakı addımları üçün bir baza olaraq qurumlarındakı kurslar və maraqlı tərəflər haqqında çıxış etdilər.

Daha sonra Xəzər Universiteti İqtisadiyyat və menecment fakültəsinin dekanı Ceyhun Məmmədov təqdimatla çıxış etdi. O, turizm və otel menecmenti sahəsində kurikulumların inkişaf etdirilməsi mövzusunda danışdı.

Tədbir gələcək görüşlərin planlaşdırılmasının müzakirəsi ilə bitdi.

On April 27, a virtual meeting was held within the framework of PICASP project, which Khazar University is a partner. The event was attended by staff members of Khazar University's Faculty of Economics and Management, Development Center, Azerbaijan University of Tourism and Management, members of "Miras" Public Association, and representatives from partner countries, Italy, Poland, Lithuania, Russia, and Kazakhstan.

The main purpose of the event was to discuss the situation of the courses in the different institutions in the Caspian area and the possible stakeholders which can be involved.

The meeting began with a greeting by the project coordinator, a representative of the University of Ud'A in Italy (Università degli Studi G. d'Annunzio di Chieti-Pescara). Then Employees of the partner universities spoke about courses and stakeholders in their institutions as a base for further steps of the project.

Further on, Jeyhun Mammadov, Dean of the Faculty of Economics and Management at Khazar University, made a presentation. He spoke about courses and stakeholders in their institutions as a base for further steps of the project.

The event ended with a discussion of planning future meetings.

CREATIVE SPARK LAYİHƏSİ ÇƏRÇİVƏSİNDƏ NÖVBƏTİ SEMİNAR

THE NEXT SEMINAR WITHIN CREATIVE SPARK PROJECT

Aprelin 28-də Xəzər Universiteti İngiltərənin Middlesex Universiteti ilə birlikdə *Creative Spark* layihəsi çərçivəsində virtual seminar keçirdi. "Sahibkarlıqda qadınlar - çətinliklər və imkanlar" adı altında keçirilən seminarın növbəti qonağı Laura Həmidova idi.

Qeyd edək ki, o, Xəzər Universitetində Hüquq və Sosial Araşdırmalar üzrə həm bakalavr, həm də magistr dərəcəsi alıb və Azərbaycanda yerləşən "FireWorks HRM" şirkətinin qurucusudur.

MS TEAMS proqramı vasitəsilə baş tutan tədbir İnkişaf Mərkəzinin rəhbəri Raziyə İsayevanın giriş sözü ilə başladı. O, keçirilən silsilə seminarların mövzusu və məqsədi haqqında məlumat verdi.

Daha sonra Laura Həmidova öz təhsil və karyera yolundan danışaraq bu yolda üzləşdiyi çətinliklərdən bəhs etdi. O, özünün sahibkarlıq sahəsindəki təcrübəsini bölüşdü.

Bundan sonra iştirakçılar öz suallarını ünvanladılar.

Seminarda Xəzər Universitetinin tələbə və əməkdaşları ilə yanaşı, İngiltərənin Middlesex Universitetinin professoru Dr. George Dafoulas iştirak etdi.

On April 28, Khazar University held a virtual seminar with the University of Middlesex in the United Kingdom within the framework of *Creative Spark* project. Laura Hamidova was the next guest of the seminar entitled "Women in Entrepreneurship - Challenges and Opportunities".

She got her bachelor and master degree in law and social studies from Khazar University and is the founder of "FireWorks HRM", a company based in Azerbaijan.

The seminar, which took place through the MS TEAMS program, began with an introductory speech by Raziya Isayeva, Head of the Development Center. She informed the participants about the topic and purpose of a series of seminars.

Then Laura Hamidova spoke about her education and career and the difficulties she has faced in this path. She shared her experience in the field of entrepreneurship.

Then the seminar was followed by the questions addressed by the participants.

The seminar was attended by Dr. George Dafoulas, a professor at Middlesex University in the United Kingdom, along with Khazar University students and staff.

“DAYANIQLI İNKİŞAF NAMİNƏ MƏDƏNİ İRS VƏ TURİZM” MÖVZUSUNDA SEMİNAR

SEMINAR ON “CULTURAL HERITAGE AND TOURISM FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT”

Aprilin 30-da Xəzər Universiteti İnkişaf Mərkəzi və İqtisadiyyat və menecment fakültəsinin təşkilatçılığı ilə universitetin tərəfdaş olduğu Erasmus+ PICASP layihəsi çərçivəsində “Dayanıqlı inkişaf naminə mədəni irs və turizm” adlı virtual seminar keçirildi. Tədbir Azərbaycanda turizm imkanları və mədəni irsin qorunması məsələlərinin diqqətə çatdırılması məqsədi ilə təşkil olunmuşdu.

Seminarı Xəzər Universiteti Təlim və Tədris Mərkəzinin rəhbəri Ülker Bayramova açaraq, qonaqları salamladı, tədbir və təqdimatların mövzusu haqqında məlumat verdi. İlk təqdimat Xəzər Universiteti İqtisadiyyat və menecment fakültəsinin dekanı Dr. Ceyhun Məmmədovun “Dayanıqlı inkişaf naminə turizm” mövzusunda çıxışı oldu.

Tədbirdə qonaq spiker qismində Azərbaycan Respublikası Dövlət Turizm Agentliyinin layihələr üzrə mütəxəssisi, həmçinin Xəzər Universitetinin məzunu Elçin Kərimov “Azərbaycanda mədəni irsin qorunması və mədəni turizm: Şəkinin tarixi hissəsi” adlı geniş təqdimatla çıxış etdi. Spiker çıxışında Azərbaycanda mədəni irs və mədəni turizm imkanlarından danışdı, xüsusilə Şəkinin mərkəzində olan mədəni-tarixi abidələr haqqında iştirakçılara geniş məlumat verdi.

Seminar mövzuları iştirakçılar tərəfindən maraqla qarşılandı və tədbir iştirakçıların sualları və müzakirələrlə bitdi.

Tədbirə Xəzər Universitetinin tələbələri və əməkdaşları, Azərbaycan Turizm və Menecment Universitetinin tanınmış professoru, sənətşünaslıq üzrə fəlsəfə doktoru Minaxanım Əsədli, həmin universitetin tələbələri və əməkdaşları, həmçinin Miras Assosiasiyasının üzvləri qoşulmuşdular.

On April 30, Khazar University's Development Center and the School of Economics and Management organized a virtual seminar entitled “Cultural Heritage and Tourism for Sustainable Development” within the framework of “Erasmus + PICASP” project. The event was organized in order to raise awareness on tourism opportunities and preservation of cultural heritage in Azerbaijan.

Opening the seminar, Ulkar Bayramova, Director of the Khazar University Teaching and Learning Center, greeted the guests and provided information on the topic of the event and presentations. The first presentation was delivered by the Dean of the School of Economics and Management at Khazar University, Dr. Jeyhun Mammadov on “Tourism for Sustainable Development”.

Elchin Karimov, a project specialist at the State Tourism Agency of the Republic of Azerbaijan and a alumni of Khazar University, made a presentation entitled “Preservation of Cultural Heritage and Cultural Tourism in Azerbaijan: The Historical Center of Sheki” as a guest speaker at the event. In his speech, the speaker spoke about the opportunities for cultural heritage and cultural tourism in Azerbaijan, in particular, informed the participants about the cultural and historical monuments in the center of Sheki.

The seminar attracted the great interest of the participants and the event ended with questions and discussions.

The event was attended by students and staff of Khazar University, a well-known professor at the Azerbaijan University of Tourism and Management, Doctor of Philosophy in Art History, Professor Minakhanim Asadli, students and staff of that university, and members of the “Miras” Association.

MOLLANIN CƏNNƏTDƏN QOVULMASI

(Hekayə)

İsxan İsxanlı

Gürcüstanın uçqar dağ kəndlərindən birində bir molla vardı. O, kənddə mollahıq edən yeganə adam idi. Bir neçə cavan uşaqlara da mollahığın bəzi elementlərini öyrətmişdi və bu yolla kənddə bütün yas mərasimlərini yola salırdı. Bəzi xoşagəlməz xüsusiyyətləri olsa da (yemək görəndə nəfsini saxlaya bilmirdi, bir az da şorgöz idi), o heç vaxt ölü sahiblərini incitmirdi, onları razı salmağa çalışırdı. Hətta qəbiristanlıqda dəfn zamanı canfəşanlıq göstərirdi, bəzən ölü sahibinin yaxın adamı kimi özü qəbrə düşür, ölünün yerini şəxsən rahatlayırdı. Məhz bu xüsusiyyətləri mollaya kənd camaatı arasında xeyli hörmət qazandırmışdı. Yavaş-yavaş onu qonşu kəndlərə və başqa, nisbətən uzaq kəndlərə də dəvət etməyə başladılar. Bu minvalla molla kifayət qədər var-dövlət toplamış və kəndin zəngin adamlarından birinə çevrilmişdi. Artıq elə olmuşdu ki, molla yas mərasimlərində ikinci planda durur, bütün işləri onun şagirdləri həyata keçirirdilər. Amma gəlir, təbii ki, molların cibinə gedirdi. Kənd camaatı da, kənddə başqa molla olmadığına görə, ona müəyyən mənada, yarıdoğru, yarıməcburi hörmət göstərirdilər. Molla da bu vəziyyətdən məharətlə istifadə edir, eys-ışrət içində yaşayırdı. Arvadı öləndən sonra özündən iyirmi yaş cavan bir qızla evlənmişdi. Deyilənə görə, hələ uzaq kəndlərdən birində də başqa bir arvad saxlayırdı.

İllər keçdi. Molla xəstələnib öldü. Onu hörmətlə son mənzilə yola saldılar. Nə qədər olmasa, kəndin əsas mollası idi.

... Molla cənnətə düşdü. Həmişə onun böyük həvəslə təsvir etdiyi cənnət – o yaşıl ağac, ağacın altından axan süd, bal, şərbət çayları, cənnət quşlarının cəh-cəh vurduğu gül-çiçəkli bağ-bağça, budaqları yerə dəyən hər cür meyvə ağacları, hər birinin də altında min cür naz-nemət düzülmiş taxtlar, daha nələr, nələr... indu onun gözlərinin qabağında idi. Hər gün vaqə olan kef məclisləri, qulluq edən gənc, gözəl hurilər – hər şey əfsanələrdəki kimi. Ən əsası da o idi ki, burada hər şey pulsuz idi. Pul xərcləməmək mollaya cənnətə düşməyin özü qədər ləzzət verirdi. Amma o, elə bilirdi ki, burda da hər şey yerdəki kimidir, molla nə istəsə, edə bilər. Axı yer üzərində puluna minnət, pulun varsa, lap məsciddə... Molla düşüncələrindən diksindi.

Molla burda da şörgözlüyündən qalmırdı, başladı ona meyvə, şərbət gətirən huriyə kobud şəkildə sataşmağa, əl-qol atmağa. Huri əvvəlcə molların zarafat etdiyini düşünür, ciddi reaksiya vermirdi. Molla getdikcə həddini aşmağa başladı. Huri bir neçə dəfə xəbərdarlıq etsə də, molla əl çəkmədi ki, əl

çəkmədi. Axırda huri məcbur olub molladan şikayət etdi. Şikayət bir neçə instansiyarı keçəndən sonra gəlib Tanrıya çatdı. Tanrı qəzəblənib əmr etdi ki, molları onun hüzuruna gətirsinlər. Molları gətirdilər. Tanrı tərs-tərs onun üzünə baxdı, bir söz də soruşmadı (sifətindən xoşu gəlməmişdi), birbaşa cəza kəsdi: “Günahlarını yumaq üçün bir şans verilsin, son dəfə sınağa çəkilsin. İki günlüyünə yer üzünə göndərsin. Onu tanıya biləcək bütün insanlardan gizlin saxlanmalıdır. Ailə üzvlərini, qohum-əqrəbasını kənardan izləyə bilər, ünsiyyətə girmək isə yasaqdır”.

Hökm oxunduqca molların rəngi qaçır, haldan-hala düşürdü. Nəhayət hökm oxundu və molla suyu süzülmiş halda (bir tərəfdən də cəhənnəmə göndərilmədiyi üçün sevinirdi) otağına gəldi.

Düz gecə saat 12-də qapı döyüldü. Qara paltarda, başında qara əmmamə, uzunboylu, qorxuncsifətli, sərtbaxışlı, bədheybət bir nəfər içəri girdi. Molla eyməndi: “Cənnətdə də belə qorxunc sifətlər varmış, heç belə bilməzdim”. Sonra o, sanki bir qədər məntiqlə düşünməyə başladı: “Bir də ki indi mən burdan qovurlar, yola salmağa mələklər gəlməyəcək, hər halda”. İçəri girənin boynundan iri hərflərlə yazılmış kimlik vərəqi asılmışdı. Molla kimlik vərəqinə gözləti nəzər saldı – Əzrailin bacısı oğlu. Molları titrətmə tutdu. O, yer üzərində yaşayarkən, ömrünün sonuna yaxın zəngin həyat sürməyə, eys-ışrətə o qədər alışmışdı ki, artıq heç kimi saymır, heç kimdən qorxmurdu (ən azı, o özü belə deyirdi). Hətta son vaxtlar yaxın çevrəsində tez-tez təkrar etdiyi bir söz vardı: “Mən Allahdan başqa, heç kimdən qorxmuram, lap Əzrailin bacısı oğlu gəlsin”. İndi birdən-birə Əzrailin bacısı oğlunu qarşısında görəndə az qaldı ki, qorxudan dili tutulsun. Əzrailin bacısı oğlu bunu hiss etdi və sakit səsle dedi: “Qorxma, mənim səninlə bir işim yoxdur, mən Tanrının əmrini yerinə yetirməyə gəlmişəm. Getmək vaxtıdır”. Əzrailin bacısı oğlu bu sözləri səmimi söyləmişdi. Çünki o, doğrudan da, əmr qulu idi və yalandan kiməsə hədə-qorxu gəlməyə ixtiyarı yox idi. Amma mollaya elə gəldi ki, o bu sözləri xüsusi istehza ilə dedi. Molla öz-özlüyündə onun sözlərini belə qəbul edirdi: “Sən o qorxmuram dediyin Əzrailin bacısı oğlu mənəm, gəlmişəm. İndi gəl görüm, nə deyirsən”. Molla beynindən keçənlərdən diksindi, qorxudan sifəti ölü sifətinə dönmüşdü, rəngi sapsarı saralmışdı.

Eşiyə çıxdılar. Əzrailin bacısı oğlu qollarını yana açdı. Hər biri təxminən beş metr uzunluğunda iki qara qanad peyda oldu. O, molları sol qanadının altına alıb havaya qalxdı. Molla ürəyində düşündü: “Bu da sənə cənnət. Burda da hər şey elə yer üzündəki kimidir. Bax, Əzrail özü oturub cəhənnəmdə, oranı idarə edir, bacısı oğlu da cənnətdə at oynadır. Dünyanın işi belədir də! Kaş bu Əzrailin bacısı oğlu ilə dost olaydım, bu qanadlara sığınub yaşamaq qiyamət olardı. Yer üzündə də belə deyil? Hərə birinin qanadı altında yaşayır. Mən kimin qızından əskiyəm ki? Bir geri qayıdım, onunla dostlaşacam”. Ürəyindən keçən bu fikirlər onu yenəcə bir qədər rahatlamışdı ki, Əzrailin bacısı oğlunun səsi molları fikrindən ayırdı: “Gəldik. Düz 48 saat sonra burda ol. Gecikmə, haaa!” Bu son iki söz elə bir intonasiya ilə deyildi ki, molları yenə titrətmə tutdu. Nəse demək istədi, lakin udquna bilmədi, sözü boğazında qaldı. Əzrailin bacısı oğlu bir göz qırpmında yox oldu.

Molla dərindən nəfəs aldı. Hər yer qapqaranlıq idi. Öz-özünə: Guya ki, işıq gözüne gətirə bilməzdi, – deyə Əzrailin bacısı oğlunun dalınca deyilməyindən də qalmadı. Qərara gəldi ki, gecəni burda keçirsin. Bir qayanın dibində uzanıb yatdı.

Molla obaşdan oyandı. Ətrafa nəzər saldı. Tanış dağlara, yaxınlıqdakı təpələrin döşündə bitmiş yabanı armud ağaclarına baxdıqca ürəyi açıldı. Bir qədər aralı hər tərəfi hündür şam ağacları ilə örtülmüş göl görünürdü. Gölün üstündə yenəcə çıxmaqda olan günəşin al şəfəqləri qızarmaqda idi. Molla bu göldə keçirdikləri kef məclislərini yadına saldı (onlar bu gölə xüsusi ad da qoymuşdular – “kef gölü”), “nə gözəl günlərimiz vardı” deyə köksünü ötürdü. Yağış çisələməyə başladı. Molla ətrafı götürən kəkotunun iyini içinə çəkmək üçün dizüstə çökdü, kəkotu təpəciyinin dibindən bir kəklik pırlıtı ilə uçdu. Quşun iki balası sarı dimdiklərini açıb-yumaraq cikkildəşir, molların ətli

barmaqlarını dimdikləyirdi. Bu gözəllikdən zövq alan molla heyrətlə başını buladı. Sonra bir qədər aşağı endi – çaya tərəf. Hər ayağını bir daşın üstünə qoyub, yaxşı-yaxşı yuyundu. Ayaqqabılarını, corablarını çıxartdı, şalvarının balağını dizinə qədər çırmaladı, bir daşın üstündə oturub ayaqlarını suya salladı. Suyun altında əl boyda qızılbalıqlar sanki bir-biriylə ötəşə durmuşdular, suyuxarı şütüyürdülər. Bu mənzərəni görən molla öz-özünə dedi: “Vallah, əsl cənnət elə bu dünyadadır”.

Xeyli dincəldikdən sonra molla başladı kəndə tərəf getməyə. Kəndə yaxınlaşanda gördü ki, kənd yaman dəyişib. Kəndin girəcəyində üçmərtəbəli bir mağaza ucalırdı. O vaxtlar bunun yerində balaca, sarı bir dükan vardı. Dükənçi öz dükənini tünd-sarı rəngə boyamışdı ki, hər kəsin diqqətini cəlb eləsin. Ona görə də, hamı o dükana “Sarı dükan” deyirdi. Molla kəndin içinə tərəf getdikcə yol elə bil saqqız kimi uzanırdı. Kənd kənd deyildi, sanki kiçik bir şəhəri xatırladırdı. Molla bütün kəndi dolaşdı. Hər tərəfdə əsasən ikimərtəbəli evlər tikilmiş, demək olar ki, hər həyətdə maşın vardı. “Cənnət” restoranı, “Cənnət” şadlıq sarayı, “Cənnət” çayxanası – hər yan cənnətə bələnmişdi. Molla gülümsəyərək başını buladı və yenə təkrar etdi: “Vallah, əsl cənnət elə bu dünyadadır”.

Molla gəlib öz evlərini zorla tapdı. Mollanın evi kəndin qəbiristanlığına yaxın bir yerdə, bir az da hündürdə yerləşirdi və o istiqamətdə sonuncu ev idi. O vaxtlar mollanın evi kəndin ən yaxşı evlərindən biri sayılırdı. Baxdı ki, evləri elə o vaxtdan qalan evdir, ətrafdakı dəbdəbəli evlərin kölgəsində itib-batıb. “Dünyanın işinə bir bax, gör kimlər necə ev tikib. Mən burda olsaydım, ikimərtəbəli yox, lap üçmərtəbəli ev tikərdim” – deyə qəmli-qəmli başını buladı. Molla təpənin döşünə qalxdı, ordan evlərinin həyatını seyr etməyə başladı. Yaşa dolmuş doğmalarını gördükcə ürəyi qübar elədi. Həyətdə tanımadığı uşaqlar da oynayırdılar, yaqın ki, nəvələri, nəticələri idi. Molla özündən asılı olmayaraq deyindi: “Allahum, mənə nə ağır cəza verdin, kaş mənə cəhənnəmə göndərəydin, bu dərdi verməyəydin”. Ailəni uzaqdan izləyib yaxınlaşa bilməmək, illərlə həsrətini çəkdiyini insanlarla bu qədər yaxındaykən bir-birinə qovuşa bilməməkdən ağır dərd olarmı? Molla dözmək məcburiyyətində idi (ailə üzvləri ilə təmasda olmaması Tanrının hökmündə xüsusi qeyd edilmişdi). Molla göz yaşlarını saxlayamırdı, için-için ağladı.

Ürəyini boşaltdıqdan sonra bir qədər sakitləşdi. Artıq günortadan keçmişdi. Molla gördü ki, möhkəm acıb. Fikirləşdi ki, bir yeməkdən yemək yesin. Birdən yadına düşdü ki, cibində pul yoxdur – Allah versin cənnəti, hər şey pulsuz idi. Burda isə pulsuz heç adama salam da verməzlər. Birdən ağlına bir ideya gəldi. Fikirləşdi ki, bir ölü yeri tapıb getsin, qarnını yaxşıca doydursun. Soraqlaş-soraqlaş gəlib bir evə çıxdı. Mollanın vaxtında bu ev yox idi, yaqın ki, bu evin sahibi sonradan köçüb gələnlərdən idi. Baxdı ki, insanlar elə hey üç-üç, beş-beş axışıb gəlirlər. Həyəət arı pətəyi kimi qaynayırdı. Xeyli sayda səliqəli geyinmiş, qalstuklu adamlar da var idi, yaqın ki, rayon mərkəzindən gəlmiş vəzifəli şəxslər idi. Molla fikirləşdi ki, rəhmətlik hörmətli adam olub, içəri girib bir tərəfdə sakitcə oturdu. Ətrafa göz gəzdirməyə başladı. Məclisdə bir nəfər də tanıdığı adam yox idi – molla bu dünyadan gedəli çox vaxt keçmişdi. Bir sözlə, nə molla kimisə tanıdı, nə də kimse mollanı. Birdən mollanın diqqəti məclisin lap ayağında, qapının yanında oturmuş bir nəfər üzərində cəmləşdi. Molla diqqətlə baxdı, bu, o vaxtlar nəinki bu kənddə, ümumiyyətlə, bütün bölgədə ən “irəlində gedənlər”dən idi. O qədər var-dövlət toplamışdı ki, gözü heç kimi görmürdü. Kənd camaatı ona Qılı Hasan ləqəbi qoymuşdu. Hətta bir yas məclisində Qılı Hasan məclisə gələndə “Fatiha”ni bir az keç verdiyinə görə hamının gözünün qabağında mollanı təhqir etmişdi. Molla o zaman ona cavab verməmişdi, Qılı Hasanla düşmənçilik etmək heç kimə xeyir gətirməzdi. Molla baxdı ki, Qılı Hasanın üzünü tük basıb, sifəti qırıq-qırıqdır. Siqaret çəkən adamlar kimi, dişləri sapsarı saralmışdı. Əynindəki pencəyi və başındakı papağının da nimdaş olduğu görünürdü. Molla düşündü: “Ey dili-qafill! Bir zamanlar o, məclisə girəndə hamı az qalardı ki, ayağa qalxın, həmişə məclisin başında oturardın, hətta çox məclislərdə başda xüsusi bir yer boş buraxılırdı ki, birdən Qılı Hasan gələr. İndi heç ona tərəf baxan da yoxdur, ən hörmətsiz qonaq kimi qapının ağzında özünə zorla yer edib. Atalar

yaxşı deyiblər: "Əvvəlin gəlincə, axırın gəlsin".

Molla baxdı ki, bəzi adamlar ağızlarına maska taxıblar. Yanında oturan bir cavan oğlandan insanların nə üçün maska taxdıqlarını soruşdu. Oğlan həvəssiz cavab verdi: "Ağsaqqal, bütün dünya bu zəhrimar virusun əlində əsir-yesir qalıb, sən də insanlar niyə maska taxıb deyirsən. Hökumət qayda qoyub, ona görə də taxıblar. Kəstati, sənin maskan yoxdur. Maska taxmayanları yüz manat cərimə edirlər, hər an polis içəri girib yoxlama apara bilər". Cərimə sözünü eşidəndə, cərimə verməyə alışmış olmayan (o, həmişə alırdı) molla üçün cərimə vələvə düşdü. Üstündə yüz manat nədir, bir qəpik də yox idi. Molla oğlandan xahiş etdi: "Ay oğul, maskamı cənnətdə qoymuşam, eeeh, mən nə danışıram e, evdə unutmuşam. Zapas maskan olmaz ki?" Oğlan bic-bic qınışdı: "Odur bax, ağsaqqal, kiminsə maskası stolun üstündə qalıb, istəyirsən tax, narahat olma, bir şey olmaz". Molla oğlanın sözlərinə heç fikir də vermədi, işlənmiş maskamı taxıb oturdurdu. Molla süfrəyə göz yetirdi. İlahi! Süfrədə nə yox idi – üç-dörd növ xurma, təzə meyvələr, meyvə quruları, pomidor, xiyar, hələ reyhanlı çoban-salatını demirəm, göy-göyerti, müxtəlif pendir çeşidləri, şirniyyatlar, qoz, fındıq, badam ləpələri, paxlava, şəkərbura, badambura, qarpız, yemiş, meyvə şirələri, daha nələr, nələr... Bir sözlə, quş iliyi-can dərmanı – hər şey var idi. Bir-birinin dalınca isti yeməklər gəlməyə başladı – bozartma, qızartma, kələm dolması, yarpaq dolması, səbzəli plov. Məclisi idarə edən baş molla üçün səsi eşidildi: "Bismillahir rəhmani rəhim. Allah qəbul eləsin, çörək kəsin". Baş molla sözünü bitirən kimi hamı cumdu yeməyə. Molla da maskasını bir tərəfə qoyub iştahla yeməyə başladı. Adamlar yaman yaxın-yaxın oturmuşdular, hər tərəfdən bir əl uzanırdı. Bir neçə dəqiqənin içində süfrə boşaldı. Molla vurnuxmağa başladı, doymamışdı. Birdən başını qaldıraraq məclisi idarə edən baş molla üçün stoluna baxdı. Baş molla təkə oturmuşdu, başını sallayıb yeməyi ilə məşğul idi, hərdənbir də sakitcə məclisə nəzər salırdı. Molla baxdı ki, baş molla üçün stol o biri stollardan xeyli zəngindir. Ətrafdakıların başı yeməyə qarışmışdı, molla saymazyana ayağa qalxıb məclisin başına tərəf getdi. Baş molla cavan bir oğlan idi, özündən yaşlı, boylu-buxunlu, başında buxara papaq bir nəfərin ona tərəf gəldiyini görüb, ədəb-ərkanla ayağa durdu: Hacı, buyurun, əyləşin – deyib, molla üçün stola dəvət etdi. Qulluqedənlər bunu görüb, tez təzə qab-qacaq qoydular, isti yeməklərdən gətirdilər. Adı stollardan fərqli olaraq, burada yemək çeşidləri daha zəngin idi. Qızılbalıq, nərəbalıq... Molla bir anlığa özünü cənnətdə hiss etdi. Amma birdən yadına düşdü ki, cənnətdə nərəbalıq, ümumiyyətlə, vermirdilər, qızılbalıq isə cəmi həftədə bir gün – cümə günləri verilirdi. Molla yenə düşündü: "Vallah, əsl cənnət elə bu dünyadadır".

Molla yaxşıca qarnını doydurdu, cürbəcür meyvə şirələrini əlinə alıb yerə qoydu – seçməkdə çətinlik çəkirdi. Birdən şüşələrin arasında onun heç vaxt görmədiyi və o biri stolların üstündə olmayan bir şüşə gördü. Əlinə aldı. Bu nə möcüzədir – hacı arağı, bizim vaxtımızda belə şeylər yox idi. Baş molla onun təəccübləndiyini görüb, qınışaraq göz vurdu, yeni kefinə bax, hacı! Baş molla araqdan süzdü: "Allah mərhuma rəhmət eləsin, mömin adam idi, haram çörək yeməzdi, dilinə də bir qram içki vurmazdı. Yeri cənnətlik olsun". Molla göy-göyertini qomalayaraq fətirin içinə qoydu, üstünə də iki çeşid pendir düzdü, uzun bir dürmək düzəltdi. Molla dürməyi yeyə-yeyə, ağızını marçıldada-marçıldada kəkələməyə başladı: "Ay rəhmətliyin oğlu, nə cənnət, cənnət ki öz ayağı ilə bura gəlib".

Məclis qızıışmışdı. Elə bil yas məclisi deyil, toy məclisi idi. Deyən kim, gülən kim, zarafat edən kim, hündürdən telefonla danışan kim, bir sözlə, vur çatlasın! Molla da bu yemək-icməyi görüb hardan və nə üçün gəldiyini tamamilə unutmuşdu (əbəs yerə deməyiblər ki, "molla aşı görəndə Quran yaddan çıxır"). Dalbadal iki-üç stəkan yenə vurdular. Birdən molla baş mollaya tərəf əyildi: "Sən öl, düz sözündür, bura cənnətdən irəlidir ki, geri deyil". Baş molla tərs-tərs ona baxdı: "Ayıb deyil, hacı, bu nə sözdür, ordan gəlmisən, nədir?" Molla sanki höcətlə cavab verdi: "Bəli, ordan gəlmişəm. Amma oralarda mən belə bir şey görmədim". Baş molla baxdı ki, deyəsən, molla sayıqlayır, sifəti də

qıpqırmızı qızarıb. Fikirləşdi ki, yəqin, arağın təsirindəndir. O biri araqlar kimi olmasa da, hər halda, adı arağ idi. Yavaşca ona sarı əyildi: "Hacı, sən deyəsən, bir az o məsələ, daha bəsdir, içmə". Molla şux səslə: "Əşi, bəri süz görək, ay rəhmətliyin oğlu, sabah çıxıb gedirəm, bir də belə şeyi harda görəcəm". Baş molla başını bulayıb bir stəkan da süzdü. Bu zaman xoşbəxtlikdən (baxır kimin üçün), kimsə baş molla əli ilə işarə edib "Fatihə" verməsini istədi. Baş molla hörmət əlaməti olaraq üzünü mollaya tutdu: "Buyurun, hacı, "Fatihə" verin". Molla bir stəkan dovğanı başına çəkib hortultu ilə içdi, ağzını silib: Yox, yox sən buyur, məclis sənindir – dedi. Baş molla "Fatihə" verdi, məclis dağıldı. Ölü yiyəsi yaxınlaşıb baş molla təşəkkür etdi, cibinə 300 manat pul qoydu. Mollanın gözü onun əlində qalmışdı. Bunu hiss edən ölü yiyəsi iki dəfə 50-lik çıxarıb mollaya uzatdı. Molla pulu öpüb, əvvəlcə gözünün üstünə, sonra da döş cibinə qoydu.

Artıq hava qaralırdı. Molla evlərinə tərəf gəldi, yenə təpənin döşünə qabıb həyətlərini izləməyə başladı. Ayın işığı düz həyətlərinə düşürdü. Birdən-birə mollanın üzündə xoş bir təbəssüm yarandı: "Tanrı həyətimizi işıqlandırır ki, doğmalarımı yaxşı seyr edə bilim". Molla özü üçün quraşdırdığı bu fikirdən xeyli rahatlaşdı, kefi yerinə gəldi, uzun müddət evlərinə tərəf baxdı, evdə son lampa sönənə qədər ordan ayrılmaı.

Gecələməyə bir yeri yox idi. Əvvəlcə fikirləşdi ki, birinci gecə olduğu kimi, yenə gedib həmin yerdə gecələsin, birdən ağına gəldi ki, burdan təxminən 40-50 kilometr aralı bir kənddə onun bir qadın tarışı var idi. Molla burda yaşayanda tez-tez onun yanına gedib-gəlirdi. Fikirləşdi ki, onun o qadınla əlaqələri haqqında heç kim heç nə bilmirdi. Heç o qadının özü də, yəqin ki, mollanın ölümündən belə xəbərsiz idi. Molla bir yol maşını ilə həmin kəndə gəldi. Birbaşa tanışının evinə getdi. Arvad qapını açıb qonağı diqqətlə süzdü, deyəsən, tanıdı. Bir qədər çaşbaş halda, həm də narazı səslə dedi: "Bu sənsən? Gör neçə illər keçib, amma heç dəyişməmişən. Görəsən, ay hardan doğdu ki, sən bizi yada saldın. Bu vaxta qədər hardaydın, ay etibarsız?" Molla başa düşdü ki, zənni onu aldatmayıb, onun başına gələnlərdən arvadın xəbəri yoxdur. Özündən bir-iki şey quraşdırıb danışırdı, arvadı inandırmağı bacardı. Arvad bir az naz-qoz edəndən sonra sakitləşdi. Molla baxdı ki, arvad lap qocalıb, əldən düşüb. Bir vaxtlar onun gözəlliyi dillərdə dastan idi, molla da onunla gözdiyi üçün həmişə qürrelənirdi. Ancaq indi... Neyləyə bilərdi, gecələməyə yeri də yox idi. Molla: "Çünki oldun dəyirmançı, çağır gəlsin də, Koroğlu" – deyib gözünü yumdu, gecəni onun yanında keçirdi. Səhər qalxıb, yeməyini yedi, cibindən 50 manat çıxarıb arvada vermək istədi, sonra nə düşündü, nə düşünmədi, heç nə vermədən vidalaşdı çıxdı. Evdən çıxandan sonra molla elə bil yuxudan ayıldı. Dünən ölü yerində içdiyi arağ (hacı arağı olsa da), köhnə tanışının evində gecələməyi – bunların hamısı böyük günah idi. Axı o yer üzünə sınağa çəkilmək üçün göndərilmişdi. Zəhrimara qalasan səni, hacı arağı. Molla bilmirdi neyləsin, özünü danlayır, söyür, ah-vay edirdi. Birdən fikirləşdi ki, hələ axşama qədər vaxtı var. Rayon mərkəzinə yaxın yerdə bir ziyarətqah var idi. O vaxtlar molla oraya tez-tez gedərdi. Birbaşa getdi həmin ziyarətqaha. Molla dünən ölü yerində "qazandığı" pula yaxşı bir qoç aldı, ordaca kəsirdi. Özü də Quran oxuyub: "Allahım, sən hər şeyi bağışlayarsan, keç günahlarımdan" – deyib, əti ordaki kasıb-kusublara payladı.

Artıq hava qaralmağa başlamışdı. Əzrailin bacısı oğlunun sözləri yadına düşdü – gecikmə, haaa!. Mollanın tükləri ürpeşdi. Qərara gəldi ki, içini daha çox göynətməmək üçün heç evlərinə də getməsin. Birbaşa gəldi vədə yerinə. Oturub gözləməyə başladı. Edam cəzası verilmiş məhkum cəlladını gözləyərkən nə hisslər keçirsə, molla da o hissləri keçirirdi. Bir az keçəndən sonra gördü ki, ürəyi bulanır, deyəsən, bir az hərarəti də var idi. Nə qədər yatmağa çalışsa da, gözlərinə yuxu getmədi. Qılı Hasarın surəti gözlərinin önündən getmirdi. Molla elə bil ki illərdir yuxuda imiş, indi ayıldı. Düşündü: – Bu həyat mənə bir də verilsəydi, mən bilirəm, necə yaşayardım. Ey kasıbın mahna

əl uzadanlar, özünü başqalarından üstün tutanlar, özünü başına gələcəklərdən xəbərsiz kimi aparıb, bu fani dünyanın eys-ışrətinə uyanlar! Bilin ki, Qadir Allah hamurun əsl qiymətini bilir, hər şeyi görür. Allahım, mənə birçə şans da ver!

Vaxt tamam oldu. Molla cənnətə qayıtdı. Özünü yaxşı hiss etmirdi, nəfəs almaqda zorlanır, öskürürdü, hərərəti 39-a çatmışdı. Onu bu halda Tanrının yanına aparmaq olmazdı. Səhə loğmanını çağırtdılar. Loğman bəzi dərmanlar yazdı, məsləhət gördü ki, bir neçə gün müalicə olunsun. Bütün dost-tanış – hamı molların qayıtdığını eşidib, ziyarətinə gəlirdi. Çox çəkmədi ki, gəlib-gedənlərin hamısı öskürməyə başladı. Ətrafa hay-küy düşdü. Xəbər cənnətin baş loğmanına çatdı. Baş loğman xüsusi bir komissiya düzəltdi. Komissiya gələn nəticə hamını silkələdi – cənnətə virus düşmüşdü və bu virusu buraya molla gətirmişdi. Xəbəri Tanrıya çatdırdılar. Tanrı Əzrailin bacısı oğlunu çağırtdırdı: “De görüm, nə baş verib?”

Əzrailin bacısı oğlu iki əlini döşünə qoydu, ədəb-ərkanla baş əyib sözüna başladı: “Tanrım, ey yerin-göyün sahibi, əmrinizlə onu yer üzünə apardım və hər dəqiqəsini izlədim. O verdiyiniz şans tamamilə unutmışdu. Bütün vaxtını ölü yerində, yemək-icməkdə keçirdi. Tanrım, bu adam az qalmışdı ki, sizin sirtinizi faş eləsin, bir neçə dəfə yanındakılara cənnətdən gəldiyini söylədi. Amma xoşbəxtlikdən, yanındakılar onun bu sözlərini sayıqlama kimi qəbul edib, ciddi fikir vermədilər. Bu adama heç etibar etmək olmaz, Tanrım!. Bütün bunlar bir yana, o ailə üzvləri ilə görüşməyə də, sizin əmrinizi pozdu, nikahda olmadığı bir qadınla görüşdü. Ən dəhşətli isə, Tanrım, o, yer üzündən cənnətə virus gətirib. İndi loğmanlarımız o virusun dərmanı üzərində işləyirlər”. Tanrı Əzrailin bacısı oğlunu diqqətlə dinlədi, üzünü tir-tir əsən mollaya çevirdi və son qərarını verdi: “Əbədi cəhənnəm oduna atılsın!” Sonra Tanrı üzünü Əzrailin bacısı oğluna tutdu: “Elə edin ki, o virus cəhənnəmdəkilərə də yayılmasın. Dərman tapılana qədər yer üzünə də göndərin”. “Narahat olmayın, Tanrım. O virus əsl dərmanı elə cəhənnəm odudur” – Əzrailin bacısı oğlu cavab verdi. Tanrı “gedə bilərsən” işarətini verdi və Əzrailin bacısı oğlu ədəb-ərkanla baş əyib çıxdı. Tanrının hökmü dərhal yerinə yetirildi. O gündən bu günə molladan bir xəbər çıxmadı.

Bəli, oxucum! Allah Rəhmandır, Aqıldır, Adildir. O, hər şeyi bilir, görür, yerbəyer edir!..

Qəhrəmanımız dünyasını dəyişəndən sonra kənd ağsaqqalları yığıb bir baş molla seçmişdilər. O, qonşu kənddən idi. Cəmaatin bir hissəsinin narazılığına baxmayaraq (keçmiş çox ürəkaçan deyildi, bir vaxtlar içki düşkünü olmuşdu), neyləmək olardı, ağsaqqallar belə qərara gəlmişdilər. Kənd ağsaqqallarından biri dilləndi: “Kim nə deyirsə, desin, molla Niyaz (qəhrəmanımızın adı Niyaz imiş) yaxşı adam idi. Xatasız qul olmaz, onun da xataları vardı. Amma, nə olursa-olsun, bütün məclislərimizi rahatca yola verirdi. Allah ona rəhmət eləsin, onun yeri cənnətdədir. İnşallah, siz də onun kimi kənd cəmaatinin hörmətini qazanarsınız”. Baş molla qürurla dilləndi: “İnşallah, inşallah! Sizin köməyinizlə, Allah mənə də molla Niyazın yanına getməyi qismət edər”. Hamı birağzdan dilləndi: “Amin, amin!”

Uğur olsun, yeni baş molla. İnşallah, arzuna çatarsan. Qəhrəmanımız səni gözləyir.

İyun- iyul 2020-ci il

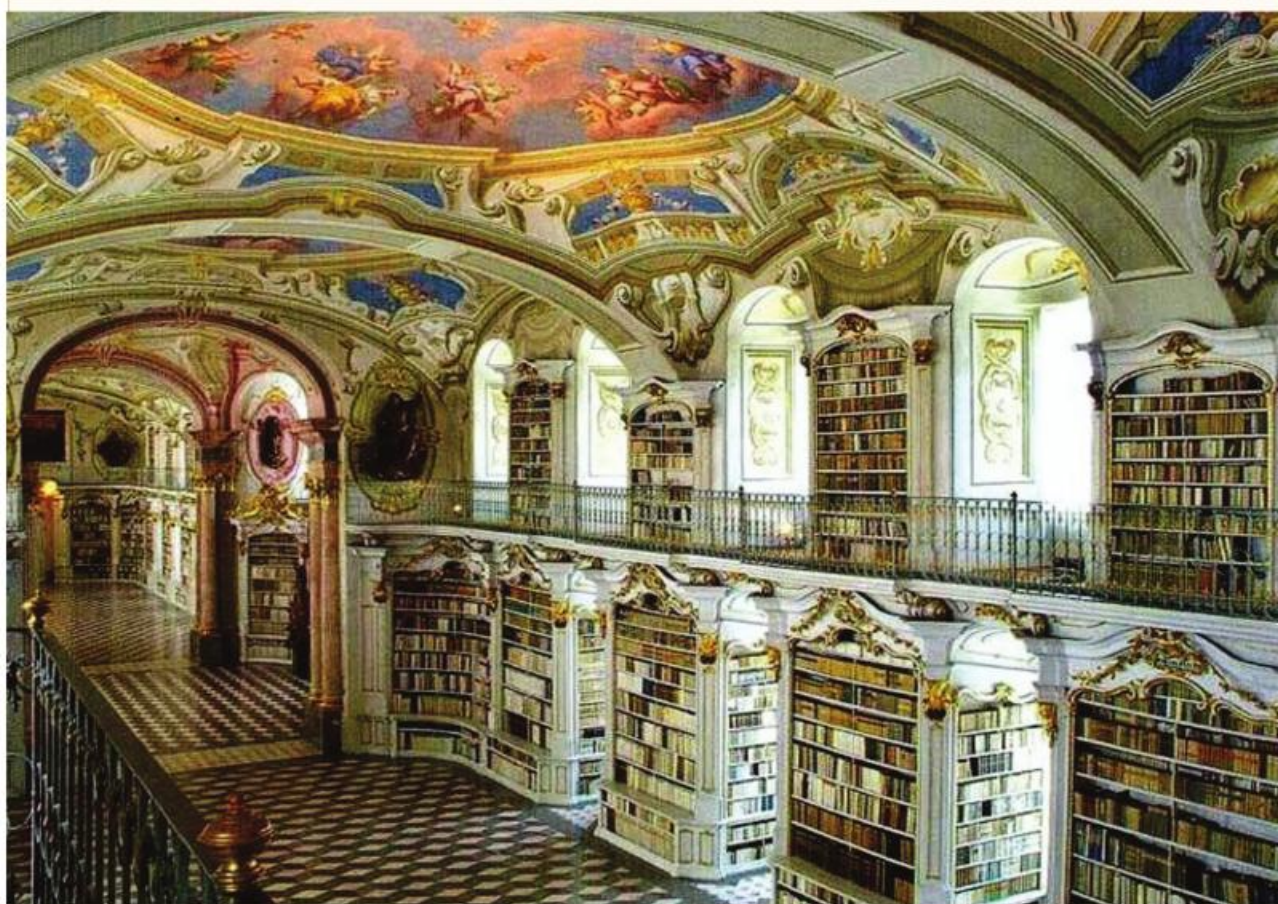
Buzovna

DÜNYANIN ƏN GÖZƏL KİTABXANALARI

TUT.BY xəbər portalı memarlıq nöqteyi nəzərindən dünyanın 28 ən gözəl və qeyri-adi kitabxanasını təqdim etmişdir. Oxucularımızı onlarla tanış edirik.

Almaniya Federativ Respublikası

KEÇMİŞ VİBLİNQEN MONASTIRININ KİTABXANASI

Keçmiş Viblinqen monastırının kitabxanası dünyanın ən gözəl kitabxanaları sırasına daxildir. Kitabxana monastırın əsası qoyulan 1093-cü ildən formalaşmağa başlamışdır. Rəsmi açılışı 1744-cü ildə olmuşdur. Həmin vaxt kitabxana 15 min nədir əlyazmasına malik idi. Hazırda dünyanın ən zəngin kitabxanalarından biridir.

QƏBUL QAYDALARI

DÜNYA MƏKTƏBİ

Məktəbə qəbul müsabiqə yolu ilə həyata keçirilir. Müsabiqədə iştirak etmək üçün məktəbə gəlməklə, bizə zəng etməklə və ya online qeydiyyatdan keçə bilərsiniz.

<http://e.dunyaschool.az/sagirdqebul/>

Müsabiqədə şagirdlərin təhsil aldıkları sınıfa uyğun bilik səviyyəsi, sağlamlığı, maraq dairəsi əsas götürülür. Hər bir şagirdin fərdi xüsusiyyətlərini öyrənmək üçün valideynlərlə söhbətlər aparılır.

Qəbul imtahanında ən yüksək nəticə göstərən VIII-XI sinif şagirdləri təqaüd imkanı qazanırlar.

İngilis bölməsində tədris Beynəlxalq Bakalavr Təşkilatının (IB) İbtidai (PYP), orta məktəb (MYP) və Diplom proqramları (DP) əsasında qurulur. Diplom proqramında təhsil müddəti iki ildir (X,XI siniflər).

Azərbaycan və rus bölmələrində ingilis dili ikinci dil kimi beynəlxalq standartlara uyğun tədris olunur. Şagirdlərin seçimi ilə fransız, alman və ya çin dili də öyrədilir.

Dünya məktəbində fikirləşməyi öyrətmək prinsipi əsas götürülür və tədris prosesinin təşkili bu yönümdə qurulur.

Siniflərdə şagird sayının az olması hər bir şagirdə fərdi yanaşmağa imkan yaradır.

Sağlam əsaslar üzərində qurulmuş ciddi nizam-intizam təlim-tərbiyə prosesinin yüksək səviyyədə təşkilinə kömək edir.

DÜNYA ANA MƏKTƏBİ

Ana Məktəbinə qəbul zamanı hər bir uşağın fərdi xüsusiyyətlərini öyrənmək üçün məktəbin psixoloqu valideynlərlə fərdi söhbətlər aparır. Uşaqlar psixoloji müayinədən və həkim müayinəsindən keçirilir. Uşaqların sağlamlığı, normal qavrama qabiliyyəti, səliss nitqi və maraq dairəsi əsas götürülür. Məktəbə qəbul ediləcək şagirdlər "Şagird qəbulu üzrə məktəbdaxili komissiya"nın rəyi əsasında müəyyən edilir və məktəb rəhbərinin əmri ilə rəsmiləşdirilir.

Qəbul üçün tələb olunan sənədlər:

- Ərizə
- 4 ədəd fotosəkil (3x4, rəngli)
- Doğum haqqında şəhadətnamənin surəti
- Tibbi arayış
- Yaşayış yeri haqqında arayış
- Valideynin iş yeri haqqında arayış

ÜNVAN

Əcəmi Naxçıvani 9

TELEFONLAR

+994 12 563 59 40/47/48

+994 55 632 95 28

XƏZƏR UNIVERSİTETİ

HƏR GÜN, HƏR SAAT MÜKƏMMƏLLİYƏ DOĞRU!

NIYƏ XƏZƏR UNIVERSİTETİ?

- Diplomların bütün xarici ölkələrdə tanınması
- Dövlət sifarişi əsasında təhsil almaq imkanı
- Eyni vaxtda 2 ixtisas üzrə təhsil almaq imkanı
- Təhsil haqqının Azərbaycan Respublikasının Dövlət İmtahan Mərkəzinin (keçmiş TQDK) imtahanlarında yığılan ballara uyğun olaraq ödənilməsi
- Təhsil haqqının hissə-hissə ödənilməsi
- Zəngin kitabxana, innovativ laboratoriyalar, müasir informasiya-kommunikasiya texnologiyaları infrastrukturunun varlığı
- Dövlət sifarişi və ya ödənişli təhsil almalarından asılı olmayaraq, təhsildə göstərdikləri nailiyyətlərə görə təqaüd almaq imkanı
- Əlavə ödəniş etmədən təhsilinin bir hissəsini Amerika, Avropa və Asiyanın tanınmış ali məktəblərində davam etdirmə imkanı
- Keyfiyyətli və əhatəli tələbə xidmət sistemi (həkim, psixoloji mərkəz, karyera-işə düzəlmə mərkəzi və s.)
- Yüksək standartlara cavab verən müasir yataqxana

TƏHSİL HAQQININ ÖDƏNİLMƏSİNDƏ GÜZƏŞTLƏR

- 650-700 bal - təhsil haqqından tam azad edilir
- 600-649 bal - təhsil haqqının ödənilməsində 50% güzəşt edilir
- 550-599 bal - təhsil haqqının ödənilməsində 40% güzəşt edilir
- 500-549 bal - təhsil haqqının ödənilməsində 25% güzəşt edilir
- 450-499 bal - təhsil haqqının ödənilməsində 20% güzəşt edilir
- 400-449 bal - təhsil haqqının ödənilməsində 15% güzəşt edilir
- 350-399 bal - təhsil haqqının ödənilməsində 10% güzəşt edilir

Uğurlu karyera qurmaq,
təhsildən zövq almaq və
yadda qalan tələbə
həyatı yaşamaq istəyirsən?

**Xəzər Universitetini
seç!**

BAKALAVR SƏVİYYƏSİNDƏ İXTİSASLARIMIZ

- * Kompüter elmləri
- * Kompüter mühəndisliyi
- * Neft-qaz mühəndisliyi
- * İnşaat mühəndisliyi
- * Radiotexnika və telekommunikasiya mühəndisliyi
- * Elektrik və elektronika mühəndisliyi
- * Kimya mühəndisliyi
- * Mexanika mühəndisliyi
- * Riyaziyyat və informasiya müəllimliyi
- * Fizika müəllimliyi

**1
QRUP**

**2
QRUP**

- * Mühasibat
- * Maliyyə
- * İqtisadiyyat
- * Menecment
- * Marketing
- * Biznesin idarə edilməsi
- * Turizm işinin təşkili
- * Regionşünaslıq (Avropa)
- * Beynəlxalq münasibətlər
- * Coğrafiya müəllimliyi

- * İngilis dili və ədəbiyyatı
- * Azərbaycan dili və ədəbiyyatı
- * Tərcümə (ingilis dili)
- * Politologiya
- * İngilis dili müəllimliyi
- * Azərbaycan dili və ədəbiyyatı müəllimliyi
- * İbtidai sinif müəllimliyi
- * Tarix müəllimliyi
- * Tarix və coğrafiya müəllimliyi

**3
QRUP**

**4
QRUP**

- * Kimya müəllimliyi
- * Biologiya müəllimliyi
- * Kimya və biologiya müəllimliyi
- * Psixologiya
- * Baytarlıq təbabəti

**5
QRUP**

- * Dizayn
- * Təsviri incəsənət müəllimliyi